

השיירה נובחת, הכבלים עוברים

חרדת נשיאה בטרוץ 2

גדוד מגיני נמרודי

מדוע כומר קוזנייצוב ה"וסטי"

איזו רמה!

שלושה ימים לאחר שהנשיא ביל קלינטון הודיע על חידוש המו"מ הישראלי-סורי, רואיין ב"ערב חדש" מישוהו שבישר על פתיחת קורס למדריכי תיירים בסוריה. הן לו קבלות: הוא הקדים את זמנו גם בציר ישראל-ירדן; שנים לפני החתימה על הסכם השלום בין שתי המדינות, חזה את שעתיד להתרחש ויזם פעילות תיירותית משותפת.

להיטותם של עיתונאים לחדש אינה יודעת גבולות, לפעמים: כשאין עובדות, מדווחים על אפשרויות, על היפותוזות. ההיסחפות הזו, הניזונה גם ממניעים מסחריים, מוציאה שם רע למקצוע. עוד לא החל המו"מ - וכבר התפרסמו ידיעות על היערכות הכנסת לקראת נאום אפשרי של הנשיא אסד באולם המליאה, על מו"מ חשאי שנועד לארגן פסגה אפשרית אי-שם בעתיד בין ברק לאסד, על ביקור קרוב של ברק בדמשק - "ייתכן וכבר בשבוע הבא", ועל תוכניות ליישב את מפוני הרמה בוואדי ערה. הכתבות הללו לוו בהערכות סרק על מספר התושבים ברמת-הגולן שיהיו נכודים לפנות את בתיהם ועל השפעתו של ההסכם על מצבה הכלכלית של המדינה, גם מקומם של המשאלים המקצועיים לא נפקד: בעיתון אחד נמסר כי הציבור חצוי שווה בשווה, בעיתון שני דווח כי יש רוב למתנגדי הנסיגה, כמקובל, הכל נעשה ברעש גדול ובכתורות צעקניות. גם במקרה זה הטון עשה את המוסיקה: המו"מ, שבקושי התחיל, הצטייר בתקשורת כמעשה מוגמר.

ייתכן מאוד שיש בסיס לחדש ששיחות ברק-א-שרע הן הצגה שסופה נכתב מראש בבית הלבן. ייתכן בהחלט שהעיתונות חשה נכון את הדופק הפנימי של ההתרחשויות והעתיד יוכיח כי היתה לה הצדקה מלאה לשוות לתהליך המדיני הישראלי-סורי, שזה עתה החל, אופי נחרץ וחד-משמעי כפי ששיוותה לו. הקושי הוא שהידיעות והתיאורים הפסקניים לא לוו בראיות ולא הסתמכו על מקורות. זה היה יותר מצב-רוח מאשר עיתונות מדווחת.

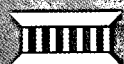
התפנית המדינית הדרמטית אכן מזמינה פעלתנות עיתונאית; שדה הצייד רחב להפליא: דיווחים מהשטח הנשענים על אנשים ונתונים, פרשנות השואבת מידע קודם ומתיעוד, פובליציסטיקה מאירת עיניים ותחקירים התרים אחר עובדות אמיתיות. האופן שבו טיפלה התקשורת בחידוש השיחות הישראליות-סוריות ענה רק חלקית לציפיות אלו. הנימה השלטת היתה צעקנות צהובה.

כך היה גם שבועיים לפני כן, כאשר לכותרות פרצה זעקת הרעב. עיתונאים, ערוצי הטלוויזיה ותחנות הרדיו שימשו בימה להפצת רושם כוזב כאילו מסתובבים במדינה רבבות אנשים רעבים. רק מעט עיתונאים צדיקים היו בסדום זו שלא נתנו ידיהם לליבוי ההיסטריה ודיווחו על התופעה באחריות הראויה. ואמנם כעבור יומיים-שלושה התברר שזו היתה אזעקת שווא שהופתה בחוסר אחריות על-ידי מרכז השלטון המקומי.

בשני המקרים, התקשורת אינה רשאית לרחוץ בניקיון כפיה ולומר שהיא רק האמצעי המעביר את המסר: גם כשהוא מעוות וגם כשהוא תקין. כלי תקשורת אינו צינור ביובי; הוא מציב מסגרת בדיקה בפתחו. ■

עוזי בנימין

4	בעלי המאה ה-21 - נחום ברנע
6	אין להם מה להפסיד - פרט לכבלים - אלעד בנבגי
10	התקשורת מהססת "לעלות על אזרחי" - כרמית גיא
12	כתב-האישום נגד מו"ל "מעריב"
14	נדוד מגיני נמרודי - ברוך קרא
17	עיתונאי. היה ספקן - רוני רימון
18	הפלא מת. נשאר הילד: פשר הידרה בצפייה בערוץ 2 - אבנר הופשטיין
22	אני, אריה דרעי והתקשורת - יואל ניר
25	איפה טעינו: ידעתי שזה ייגמר ברצח - אריה גולן
26	כשעיתון מנהל מסע צלב - עקיבא אלדר
27	קורא מן השורה: לאן נעלמו נערות הליווי - עמוס נוי
28	עיתון זה לא בית: הסכסוך ב"גרוולם פוסט" - ארנון לוי
30	מי צריך את אגודת העיתונאים - רוביק רוזנטל
32	תוצרת "הארץ" - אדוארד ב' לאמבת ושלי רוג'רס
34	אין תגובה: מדוע הודח אדוארד קונויצוב מעריכת "וסטי" - רן איציק
37	לשון הרע: מקומוני "ידיעות אחרונות" אינם מונופול - איתן להמן
38	להסתער על היעד: המלצות לרפאל ורדי - עמית שכטר
40	החתונה הגדולה: המיזוג בין סי.בי.אס ל"ויאקום" - רוני דגן
42	עין בינלאומית: נפילת "החומה הסינית" - רפי מן
44	מי נהנה מהאגדה: כיצד ממומן הבי.בי.סי - תמר אשורי
46	יחסים מסוכנים: תלוח עיתונאים בדיווחי המשטרה - אלי אברהם
47	מסיבת עיתונאים: מדור תגובות
49	אירועי תקשורת

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAEL DEMOCRACY INSTITUTE
An Israel-Diaspora Enterprise

מזכיר המערכת: ארנון לוי
השערי: אפרת בלוסטקי
דפוס: דפוס העיר העתיקה
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: arnon@idi.org.il
ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימין
מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי, יורם נבאי,
פרופ' מרדכי קרמיניצר
עריכה גראפית: ANONYMOUSDESIGN
עריכה לשונית: מיכל רוזנטל

"העין השביעית"
כחוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
ת.ד. 4702 ירושלים 91040
טלפון: מערכת 02-5300866
מנויים ומנהלה 02-5300841
פקס: 03-5488633

בוד שר התקשורת. כבוד הממונה על ההגבלים. כבוד הדירקטוריון. בעלי מניות ונושים יקרים. ברשותכם, אנאם באוונכיכם היום על שני נושאים. האחד, עתידה של מדינתנו בפרוס המילניום. השני, איש עסקים הגון, נחמד ונחבא אל הכלים בשם אליעזר פישמן.

אתה שואל, כבוד השר, מה הקשר. שאלה מפתיעה ואף נוקבת. האמת היא שאני יודע מעט מאוד על המילניום הבא, ואת מר פישמן לא יצא לי לפגוש אישית מעולם. אבל משהו על הקשר בין השניים הגיע לאוזני, ואם אין להוד חשיבותו התנגדות, אגזול כמה דקות מזמנו היקר, ואנסה להסביר.

אומרים על המאה ה-21, ליתר דיוק, על עשרות שנותיה הראשונות, שהן יהיו עידן מהפכני מהחשובים בתולדות האנושות. תום פרידמן, מחשובי בעלי הטורים בארצות-הברית, משווה במאמר בגליון המילניום של "ניו-יורק טיימס" את התקופה שאנו צומדים על ספה לתקופה שבין 1776 ל-1789. כן, הוד מצוינותו, התקופה שבין המהפיכה האמריקאית למהפיכה הצרפתית. אין מלים בפי.

בתקופה הבאה עלינו ישתנו מערכות היחסים בין מדינות ובין עמים. מקומם של העבודה ושל הפנאי בחיינו ישתנה מן היסוד. ישתנו טכניקות המסחר והמוסכמות הפוליטיות. בעיקר תשתנה התקשורת בין בני-האדם. זה יהיה עולם אחר.

כפי שהדברים נראים כרגע, החיבור העיקרי בין אדם לחברו, ובינו לבין העולם, יהיה באמצע-עות מערכות תקשורת אלקטרוניות: המחשב, הטלפון, הטלוויזיה. ליתר דיוק, שילוב בין השלושה במכשיר אחד, בתוספת שירותי אינטרנט. נכון, יש טלפון סלולרי. תודה שהזכרת. אלא שבינתיים התקשורת הסלולרית לא די אמינה ולא די מהירה. אם נרצה או לא, השנים הקרובות מחוברות לקיר, והקיר מחובר לכבלים.

אנחנו רגילים, מרן, לחשוב על הכבלים במונחים מיושנים במקצת. כשאומרים כבלים, חושבים על ערוץ הילדים הבלונדיני, הסיטקומים האמריקאיים, הכדורגל, וסרט הזימה שכבודו מקפיד לא לראות בליל-שבת. זה החלק הפחות חשוב. בתוך תקופה קצרה הכבלים יהיו האינטרנט. מה זה אינטרנט, היום ובעיקר מחר, כבודו ודאי יודע: שוק הקניות שלנו, העיתון שלנו, הדואר שלנו, התרבות שלנו. עוד שנים אחדות אפילו צ'פחות ייתנו באינטרנט, אם יסלח לי רוממותו על הביטוי.

אליעזר פישמן, בעלים מצליח של נכסי דלא-ניידי, רשת סופרמרקטים, עיתון כלכלי ועוד ועוד ועוד, מבין את זה. באצבע לא עשוהו. פניו לעתיד – והכבלים הם העתיד. בשנים האחרות נות רכש פישמן חלק גדול מהבעלות על העיתון "ידיעות אחרונות". פישמן, כך אומרים מביני שוק, שילם על-פי שווי חברה שמתקרב למיליארד דולר. נכון ש"ידיעות אחרונות" הוא עיתון נהדר. לקוראיו, למסוקריו ולעיתונאיו ערכו לא יסולא בפז. אבל ספק אם איש עסקים מפוכח כמו פישמן היה מעריך אותו במיליארד דולר, אלמלא החזיק בנתח גדול מחברת הכבלים.

ההיסטוריה של חברות הכבלים בישראל היא שילוב קלאסי של קוצר ראות ורשלנות של פקידיים, תכנות של פוליטיקאים ומעוף של אנשי עסקים. היא מתוארת במפורט בכתבה אחרת בגליון הזה ("לא נעים להסתכסך איתן", מאת אלעד בנבגי). ההשקעה הראשונית היתה כרוכה בסיכון, שהמדינה גרתעה מלקחת על עצמה. היא השתלמה מעל ומעבר לציפיות: 800 מיליון דולר השקיעו החברות. בתמורה הן מכניסות לקופתן 1.5 מיליון דולר ליום.

המדינה היתה כל-כך אסירת תודה, שוויתרה על תשלום תמורת הזיכיון. היא גם נמנעה, למעשה, מלפקק על השירות. אין ויכות על כך שהכבלים נוהגים כמונו-פול, במונח הרע של מונופול: דמי המנוי מוגזמים, השי-רות רע, התשלומים ליוצרים ישראלים מגוחכים, והע-

רוצים לא ניתנים לבחירה. אל הביקורת הציבורית מתייחסות החברות באדיבות משועשעת: השיירה נובחת, והכבלים עוברים. יש רק עוד מונופול אחד שמרשה לעצמו לנהוג כך: "בוק". בישראל, הוד ענקיותו, מתייחסים אל העושר כאל מתנה משמים. אם יש להם, סימן שמגיע להם. לא כך בארצות-הברית. שם לקח בית-המשפט את ביל גייטס, בחזר נחמד ונוח לבריות

נחום ברנע

בעלי המאה ה-21

ההיסטוריה של חברות הכבלים בישראל היא שילוב קלאסי של קוצר ראות ורשלנות של פקידים, תכנות של פוליטיקאים ומעוף של אנשי עסקים. בישראל מתייחסים אל העושר כאל מתנה משמים. אם יש להם, סימן שמגיע להם

והאיש העשיר ביותר בעולם, ופירק אותו לגורמים. גייטס הורשע משום שניסה לקחת את כל העוגה לעצמו: גם לשלוש במערכת ההפעלה וגם בנתיב המוביל לאינטרנט. במלים אחרות: להיות בעלים גם של כל המשאיות וגם של הכביש. היה אחד שניסה את זה לפניו וגם הוא נאלץ להתפרק: ג'ון ד' רוקפלר, הגדול שבאילי הנפט.

הבאות בתור אחרי "מיקרוסופט" הן חברות הכבלים. קמה שם תביעה ציבורית רחבה, לכפות עליהן להחליט: או שהן חברות חומרה, שפרנסתן על הכבלים שבתוך האדמה, או שהן חברות תוכנה, שפרנסתן על מה שהכבלים מעבירים. אינסטלציה לחוד, ותוכן, contents, לחוד. גם וגם, הוד מעלתו, לא הולך. לא באמריקה.

כבוד השר מבקש עכשיו להאריך את זכיון הכבלים עד שנת 2013. הרעיון של מעלתו הוא להמשיך להעניק את הזיכיון חינם אין כסף. הוא מאמין שכך יעודד את הכבלים להתמודד עם "בוק" על שוק הטלפונים, ואת "בוק" להילחם בכבלים על שוק האינטרנט. התחרות היא נר לרגלי רוממותו.

מסמך שהכין הממונה על התקציבים באוצר, דוד מילגרומ, לשר שלו, בייגה שוחט, ב-31 באוגוסט השנה, מעריך את שווי ההטבה הזאת ב-950 מיליון דולר עד 1.4 מיליארד דולר. זוהי

איור: בתיה קולטון

הערכה שמרנית, מצמצמת, שמתייחסת רק לשירותים הנוכחיים שמספקים הכבלים. האמת היא שבדמי הזיכיון אפשר היה ליישב מחדש חלק גדול ממתיישי הגולן, אם וכאשר. כבודו היה ידוע פעם בציבור כשר חברתי. בכסף הזה הוא יכול היה לשלוף יותר מזקנה אחת ממסדרון בית-החולים בנהריה.

אבל הכסף הוא לא העיקר. לא פחות חשוב הלקח לזכינים למיניהם. ייקח כבודו לדוגמה את הערוץ השני. גם שם התגלה הזיכיון כמכונה להדפסת כסף. וגם שם גברה תאוות הבצע על האחריות החברתית ועל התועלת של המפעל לטווח ארוך. המחוקק פיצל את הבעלות. ההנחה היתה שריבוי בעלים ימנע תכתיבים פוליטיים. בפועל התנפלו כולם, כמו עדת זאבים, על הקופה. השקיעו מה שפחות, והרוויחו מה שיותר – ומהר. את התוצאה רואה כבודו ערב ערב. זה מה שרציני לומר על הקשר בין המילניום לאליעזר פישמן. בסיום אהל לגדולתו, וגם לממונה, שנה טובה, מאה טובה ואלף טוב. אגב, איפה אתם במילניום? אצל רקנטי? דנקנר? אולי גמרודי? רחמים על כבודו. הוא, ודאי, נקרע בין החברים. ■

אין להן מה להפסיד -

פרט לכבלים

ניצד מצליחות המשפחות בעלות חברות הכבלים לשמור על המונופול שבידיהן

כבשלהם, וגרפו הון אדיר - לחברות הכבלים קשה להפנים את הרעיון שהגיע הזמן להתחלק ברווחים עם קבוצות אחרות המעוניינות להיכנס לשוק, ובמלחמה כמו במלחמה. אליעזר פישמן, ארנון מוזס, עופר נמרודי, משפחות דנקנר ורקנטי, בעלי המונופול, פועלים בכל דרך כדי להעביר את רוע הגזירה. החל בבית-

מדובר במאבק כוחני, של אחת האליטות החזקות ביותר - בעלי חברות הכבלים. המונופולים שפורקו עד כה היו שייכים באופן זה או אחר למדינה. בעלי מניות לא נפגעו ישירות מפירוק המונופול כך שלא היה מי שייצא למאבק. בשוק הטלוויזיה, לעומת זאת, הם נאבקים בכל החזיתות. אחרי שנהנו ממונופול מוחלט בעשור האחרון, עשו בשוק הטלוויזיה

אלעד בנג'י

וק הטלוויזיה הישראלי נקלע למצב חסר תקדים: בפעם הראשונה מנסים לפרק מונופול הנתון בבעלות פרטית, בפעם הראשונה בעלי מניות פרטיים מנהלים מאבק, בפעם הראשונה

המשפט העליון, דרך שתדלנים מקצועיים בכנסת, קשרים חברתיים עם מקבלי החלטה, שוט, השפעה על פקידים ועוד. המונופול עתיר המשאבים והמוחות נאבק בגורם השלטיטוני המפקח (הרגולטור) - גוף מסורבל, שלא שוררת בו אחדות דעים - ומנסה ללא הצלחה ליצור תנאים נוחים לכניסת חברת הלוויין "יס" (שמה המסחרי של חברת די.בי.אס). משאבים, מוחות, קשרים חברתיים, ועוד לא הוכרנו את השליטה בתקשורת. מלבד אחזקת תיהם בכבלים, לבעלי המונופול שליטה אדירה בשוק התקשורת בארץ. הם מחזיקים ברובו של שוק העיתונות, הטלפוניה, הטלוויזיה והאינטרנט בישראל; בתקשורת הסלולרית (רקנטי מחזיק ב"סלקום", נמרודי-דנקר מחזיקים מניות ב"אורנג'"); בשוק הטלוויזיה המסחרית (נמרודי מחזיק במניות ב"טלעד", לפישמן-מוזס מניות ב"רשת"); טלפונים (רקנטי מחזיק מניות ב"ברק", פישמן ב"קווי זהב"); אינטרנט (לכל החמישה מניות ב"נטוויז"); עיתונות כתובה (נמרודי מחזיק ב"מעריב", מוזס-פישמן ב"ידיעות אחרונות" ופישמן ב"גלובס"). כמו שאומרת שרת התקשורת הקודמת, לימור לבנת: "לך תדע מה תהיה הכותרת הראשית מחר אם תסתכסך איתם היום".

הפרד ומשול

מהיום שבו יצאו שידורי הכבלים לדרך, עם חקיקתו של תיקון מס' 4 לחוק הבוק ב-19.7.86, גילו בעלי המונופול את כוחם. המכרזים קבעו כי שידורי הכבלים יבוצעו, כמו בכל העולם, בשידור במקבצים (tiering) - חבילה בסיסית של ערוצים שאלוה מצורפים ערוצים נוספים לפי בחירתו של המנוי. חברות הכבלים התנגדו לשיטה זו. מיד התקבל היתר לעבור למתכונת super basic - מתכונת שידורים ייחודית לישראל שהונהגה מתחילת השידורים ב-1990, שלפיה מקבל כל מנוי חבילת שידורים אחידה, הכוללת את כל הערוצים המשודרים על-ידי חברות הכבלים. חברות הכבלים נהנות מהזולה משמעותית של התפעול ואילו האינטרס של המנויים נפגע. מתוך שלושים ערוצים שמציע המרקע האחד, חלק הארי של המנויים צורך לכל היותר 6-7 ערוצים. כל השאר לא רלוונטיים מבחינתו. למרות היצע התוכניות הדל הצליחו חברות הכבלים לחבר אליהן 1.1 מיליון מנויים שמשלמים בכל חודש 40 דולר. ההכנסות מדמי המנוי נמדדות במיליון וחצי דולר ליום - הכנסה גבוהה מאוד ביחס להשקעה.

בסוף 1997 חוקק חוק המאפשר חדירה של חברות לוויין אל שוק הטלוויזיה. דו"ח עבא-די, שהציג תנאים המאפשרים לשחקנים נוספים להיכנס לשוק הטלוויזיה, קבע כי הבעיה העיקרית כיום היא השליטה המונופוליסטית המחולטת של הכבלים בשוק, תוצר של מונופול בשוק ההולכה ושליטה מלאה בשוק

התוכן מכוח ההסדר אי.סי.פי. הדו"ח מציין כי 70 אחוז מבתי האב מנויים על הכבלים, עובדה שתקשה מאוד על חדירת הלוויין. אחת הקביעות המרכזיות בדו"ח היא שתברת הלוויין תציע שידורי מקבצים לתקופה של 18-36 חודשים, ובהם לא יוכלו חברות הכבלים להציע שירות דומה. "חלון הטירינג" יספק יתרון יחסי ללוויין, שיוכל להציע למנוי חבילת ערוצים כלבבו.

מסלול המאבק הראשון של חברות הכבלים ברגולטור היה בית-המשפט העליון. הן הגישו חמש עתירות לבג"ץ, כולן נדחו. בתגובה לעתירה בעניין "חלון הטירינג", טענה חברת הלוויין "יס" בבית-המשפט כי "חברות הכבלים לים מנהלות מלחמת חורמה כוללת נגד שידורי הלוויין. תכליתו של המאבק האמור הינה אחת ויחידה: ביצורו של המעמד המונופוליסטי של העותרות (חברות הכבלים; א"ב) ומיגורה של כל אפשרות לקיומה של תחרות חופשית בשוק הטלוויזיה למנויים בישראל. לאחר שנים של שלטון מונופוליסטי כוחני מתקשות העותרות להתרגל לרעיון קיומו של גורם נוסף מלבדן בשוק".

נשיא בית-המשפט העליון, אהרון ברק, והשופטים דליה דורנר ועבד-אלרחמן זועבי, שקיבלו את עמדת חברת הלוויין, הצביעו על המונופול האדיר שבו מחזיקות חברות הכבלים, וקבעו כי מטרת "חלון הטירינג" היא ליצור שוויון מהותי בין חברות הכבלים לחברת הלוויין, שיושג רק אם יינתן לה יתרון משמעותי בתחילת דרכה.

במקביל למאבק המשפטי ניסו חברות הכבלים לים לפעול-בשיטת "הפרד ומשול". בגורם המפקח - המדינה - יש אינספור גופים העוסקים בהסדרת שוק הטלוויזיה: משרד התעשייה

לימור לבנת: לא נעים

להסתכסך איתן; יש להן

השפעה עצומה

והמסחר, משרד האוצר ומשרד המשפטים; במשרד התקשורת מטפלים בעניין המועצה והמנהלת לשידורי לוויין, והמשרד עצמו; וכן הממונה על ההגבלים העסקיים. אחת הטכניקות של חברות הכבלים, מספר עובד בכיר במשרד התקשורת (כל המרואיינים בכתבה זו, לבד מלימור לבנת, סירבו להודות), היא פירוד ופירוד הגוף המפקח: "בכל פעם הם בחרו לעצמם את הגוף הכי נוח שנוטה לכיוון שלהם וכך יצרו בלבול ופירוד במערכות".

העתירה לבג"ץ נגד הטירינג של חברת הלוויין היא דוגמה מובהקת לניצול השיטה. חברות הכבלים טענו כי למועצה לשידורי לוויין אין סמכות לקבוע מהלכים, והסמכות נתונה בידי הממונה על ההגבלים העסקיים.

מאחורי הטענה עמדה העובדה שבראש המנהלת והמועצה עמדו יוסי עבאדי וצביקה האוור, התומכים בפתיחת השוק לחברת הלוויין בתנאים נוחים, ואילו הממונה על ההגבלים, דוד תדמור, סבור כי אין הכרח להתיר לחברת הלוויין בלעדיות לתקופה ארוכה בהספקת תוכניות מקבץ. בג"ץ, כאמור, דחה את הטענה וקבע כי ההחלטה בעניין הטירינג נעשתה מתוקף סמכות המועצה.

שיטת העבודה של חברות הכבלים באה לידי ביטוי גם בבחירת האנשים המנהלים מטעמן את המשא ומתן. רמי בלינקוב, היום עובד בכיר ב"ערוצי זהב", עבד בעבר באגף התקציבים באוצר. יורם טורבוביץ', הממונה הקודם על ההגבלים העסקיים, הוא היום מנכ"ל "דיסקונט השקעות", בעלת "תבל", שקנתה נתח מ"ערוצי זהב". טורבוביץ' היה זה שהמליץ על מינויו של דוד תדמור לתפקיד הממונה על ההגבלים העסקיים.

דוגמה נוספת שנותנים במשרד התקשורת: עו"ד יעקב נאמן, מי שהיה שר האוצר, הוא שניהל את המשא ומתן מטעם חברות הכבלים עם משרד התקשורת, זמן קצר לאחר שעזב את משרד האוצר. הוא היה שר האוצר כמה חודשים בממשלת לבנת-ביבי, ואז שלחו אותו לנהל את המשא ומתן עם צביקה האוור ממשרד התקשורת.

"בסופו של יום", מספר פקיד במשרד התקשורת, "נציגי חברות הכבלים היו אוספים את הדובדבנים (ההבנות שאליהן הגיעו עם נציגי השלטון; א"ב) מכל המשאים ומתנים שהתנהגו לו באופן נפרד ומנסים לחבר ולהציג זאת כהסדרים שהגיעו אליהם עם הרגולטור".

פרשת נווה-אילן

כשהמסלול המשפטי מיצה את עצמו ללא הצלחה מבחינתן של חברות הכבלים, הן עברו למסלול החברתי. חברות הכבלים בחרו את אנשי השדולה שלהן בהתאם לקרבתם לשלטון. בממשלת נתניהו-לבנת נבחר לתפקיד מוטי מורל, שיתרונו הבולט היה הקשר ההדוק שלו עם ראש הממשלה ועם שרת התקשורת. כשהוחלפו נתניהו ולבנת, הוחלף גם מורל. הבחירה הבאה היתה טל זילברשטיין ומושה גאון, שעבדו לצדו של אהוד ברק במערכת הבחירות לראשות הממשלה.

לבנת מודה כי דלתה היתה פתוחה למוטי מורל. "אין לי ספק כי חברות הכבלים שכרו את שירותיו של מוטי מורל כי הם ידעו שיש לו דלת פתוחה גם אצלי וגם אצל ביבי. ובאמת מוטי ניצל את הדלת הפתוחה ודיבר איתי הרבה בנושאים האלה. אבל עובדה זו לא שינתה מאומה, וההחלטות נעשו באופן בלתי תלוי. הבעיה היא שהיום יש יותר ממה לחשוש מפני שאנשי השלטון ובעלי המניות באים מאותו המיליה".

ובכל זאת, "פרשת נווה-אילן", אחת

הפרשיות היותר מביכות בשוק התקשורת, התרחשה בימי לבנת, בלילה שבין 10 ל-11 במאי 1999, בעיצומה של מערכת הבחירות. נציגי חברות הכבלים נפגשו עם שרת התקשורת, אנשי משרד המשפטים, האוצר והממונה על ההגבלים העסקיים. בפגישה לא נכחו נציגי חברת הלוויין. כצפוי, ההבנות שהושגו הטיבו מאוד עם חברות הכבלים. בין ההחלטות שהתקבלו:

הארכת זכויותיהם של חברות הכבלים עד שנת 2013.

מתן רשיון מידי לחברות הכבלים לאספקת שירותי צפייה בסרטים בתשלום (PPV).

מתן רשיון מידי לכבלים לאספקת שירותי אינטרנט למנויים.

מתן רשיון כללי לכבלים לספק שירותי תקשורת פנים ארצית ניידה.

פטור לכבלים מחיבור מנויים בפריפריה. אישור למיזוג חברות הכבלים.

קיצור חלון הטירינג.

רק אחרי שחברת הלוויין "יס" איימה להחזיר את רשיון השידורים שניתן לה, נבהלו ראשי משרד התקשורת וחזרו בהם מההחלטות.

דוד ברודט, יו"ר הדירקטוריון של "יס", לשעבר הממונה על התקציבים ומנכ"ל משרד האוצר, מתאר בתצהיר שהגיש לבית-המשפט את פרשת נווה-אילן: "יותר מכל מעידה על עוצמתן הרבה של העותרות ועל פגיעתן היא פרשת נווה-אילן... ייזכר כי העותרות אינן רק בעלות מונופולין בתחום שידורי הטלוויזיה הרב-ערוציים; הן גם נשלטות על-ידי גופים השולטים על מרבית שוק התקשורת האלקטרונית והכתובה בישראל ובכלל זאת העיתונים 'דיעות אחרונות', 'מעריב' ו'גלובס', וזייגני' ות ערוץ 2 - 'טלעד' ו'רשת', חלק ניכר מן המקומונים, עיתונות בשפה הרוסית ועוד... והימים ימי ערב בחירות וכוון של העותרות, אשר רב להן גם בימים כתיקונם, מעצים פי כמה וכמה, ודי לחכימא... וכך, בפגישות שנערכו בשעות הערב והלילה ובהן נכחו נציגי חברות הכבלים (ובכללם מי שהיה עד זמן קצר קודם לכן שר האוצר, עו"ד יעקב נאמן), ונציגים נכבדים של רשויות המדינה השונות, בין תשדיר אחד למשנהו, נוצרה קרבה בין עמדות הצדדים".

ברודט טוען בתצהיר כי מעט מהמהלכים שהושגו אותו ערב נודעו ל"יס" באמצעות עיתונאי שביקש את תגובת חברת הלוויין. עם קבלת המידע ביקשה חברת הלוויין פגישה מיידית עם שרת התקשורת. בפגישה נדהמו נציגי המשיבה 4 (חברת הלוויין) ללמוד כי אכן נוהל מאחורי גבה של המשיבה 4 משא ומתן עם העותרות... על-פי הערכתי ושיפוטי ועל-פי הערכת יתר הדירקטורים והשותפים במשיבה 4 אשר כונסו על ידי לישיבה דחופה, אילו יושמו אותן הבנות היה בכך כדי לחרוץ לשבט את גורלו של מיום הדי.בי.אס ולהופכו

לכישלון כלכלי ודאי. הפועל היוצא מכך הוא הנצחת המונופולין הבלתי מעורער של חברות הכבלים והמשך אי התחרות בענף".

לבנת מודה שפרשת נווה-אילן לא היתה צריכה להתרחש. "שגיתי וטעיתי כאשר התקבלו ההחלטות האלה, אני חושבת שעדיף להודות בטעות מאשר לדבוק בה". אבל לבנת מכחישה את הטענה שההחלטות התקבלו מתוך לחץ פוליטי. "באותו זמן כבר ידעתי שאנחנו הולכים להפסיד את מערכת הבחירות, כך שקשה היה להפעיל עלי לחץ".

אז מה קרה לך באותו לילה?

זו היתה טעות בחוות הדעת המשפטית שקיבלתי באותו לילה, שבה נאמר לי כי אין צורך בשמיעת חברות הלוויין בנושא זה.

הקשרים בין בעלי הכבלים לפוליטיקאים לא תמיד מתווכים על-ידי שתדלנים מקצועיים. לבנת מתארת נוהג של קו פתוח בינה לבין בעלי הכבלים. "לאורך כל הזמן הם ביקשו להיפגש איתי וצלצלו אלי כדי לשכנע אותי בעמדותיהם. בכל פעם שהם ביקשו להיפגש איתי - הסכמתי. מעולם לא התנגדתי לפגישות, גם כאשר היו תלויות נגד משרד התקשורת עתירות לבג"ץ, כי מבחינתי המאבק

בנימין בן-אליעזר:

אני לא אניח למונופולים

לנקוט מדיניות שתפגע

בתחרות ובצרכן

המשפטי הוא לגיטימי. באופן כללי זה לא נעים להסתכסך עם האנשים האלה. יש להם השפעה עצומה ואת זה אני אפילו לא צריכה להסביר. אבל היתרון שלי כשרת תקשורת הוא שבעלי המניות האלה מעולם לא היו תומכי ליכוד ולא שלי אישית, כך שהיה לי יותר פשוט. לגבי ברק אני לא יודעת, כיוון שהאנשים האלה הרבה יותר מקורבים אליו והם גם תרמו למערכת הבחירות שלו".

לבנת מאשרת כי אחד מבעלי מניות הכבלים שתרים למערכת הבחירות שלה בפריימריז ניסה ללחוץ עליה כדי שתיטה לטובתו. "הוא פעל בדרכים שונות שאינני רוצה לפרט אותן, אבל לא הושפעת מזה".

זה לא לחץ?

אם אתה מצרף את כל הדברים הללו יש כאן אלמנט של לחץ, ולך כפוליטיקאי יש חשש מתמיד שבשל הכוח הרב שיש להם בידיים בעולם התקשורת, אתה עשוי להיפגע, ואם לא תתנהג יפה תזכה ליחס גרוע מהעיתונאים שבשליטתם.

הרגשת שמופעל גם לחץ על הפקידים? היו תחושות שמופעל לחץ מאוד כבד על פקידים ששירתו במשרד. בשלב מסוים

הרגשתי שחלק מהפקידים ממש משרתים את חברות הכבלים, ושקול הדעת האובייקטיבי שלהם היה נתון בעיני בסימן שאלה. והיו גם מקרים שזימנתי אלי למשרד פקידים שהיתה לי תחושה שהם מושפעים יתר על המידה.

אווירה של קריצות

פקיד בכיר, שמונה על-ידי לבנת וישב בעבר בצומת קבלת ההחלטות בתחום הכבלים, טוען שהמשיא ומתן עם חברות הכבלים מנוהל באווירה של קריצות. "בעלי חברות הכבלים הם בלי ספק שמנה וסלתה של המדינה. הם מרגישים שהם יכולים לנהל הכל בקריצה. הם היו באים אל הפוליטיקאים במין דיבור סתבי ואומרים להם 'בואו נסתדר'. במונופול הבעיה חמורה במיוחד, כיוון שלגוף המפוקח יש יותר כוחות ומשאבים מהגוף המפוקח. חלק מהמלחמה הנוכחית של הכבלים נובע מהעלבון שהעליונות והקריצות הולכים להיעלם כשהלוויין ייכנס".

יש הבדל באווירת הקריצות בין תקופת נתניהו לברק?

אני חושב שכן. דווקא מפני שנתניהו ולבנת לא מתוך המיליה המצומצם הזה, הם לא שיהקו את משחק הקריצה.

"זה מדהים אותי כשאני שומע פוליטיקאים מדברים ומעלים כל מיני דרישות שהועלו בדיוק באותה צורה על-ידי ראשי חברות הכבלים", אומר פקיד אחר, שיושב היום בצומת קבלת ההחלטות להסדרת היחסים בין חברת הלוויין לחברות הכבלים. "אני יכול לתת לך דוגמה ממאיר שיטרית. בזמן שהוא כיהן כשר האוצר, חברת הלוויין רצתה להחזיר את הזיכיון ון שקיבלה בגלל כמה החלטות שפגעו בה. אז שיטרית אמר, 'אל תדאגו, לא אלמן ישראל, יבואו עוד'. זו דעה מופרכת על פניה. כל בר דעת וכל מי שמצוי בתחום יודע שאין דבר כזה להכניס עוד מפעיל לוויין תוך יום, זה דבר שלוקח המון המון זמן - נתון שישאיר את המונופול של בעלי חברות הכבלים על כנו לעוד תקופה ארוכה, וכך חברות הכבלים ייהנו עוד מן המונופול. ברור, לדעתי, שהוא הוון מבעלי המניות של חברות הכבלים".

בתדריך לעיתונאים בתחילת ספטמבר הצהיר שר התקשורת בנימין בן-אליעזר שצריך להאריך ללא תשלום את הזיכיון של חברות הכבלים. "זה דבר שאני לא מצליח להבין", אומר פקיד במשרד התקשורת. "איך זה יכול להיות שיתלקו מתנות חינם. אפילו חברות מצליחות, היתה צריכה לשלם, והיום התברר שהיא שילמה מעט מדי. זה פשוט אבסורד. אז לכן לא נראה לי שאפשר להתחמק מהתובנה שהמסקנות התמוהות הללו באות מתוך לחצים של בעלי המניות על השר".

תפקידים מחוץ למערכת הממשלתית הם מקור משיכה מתמיד. כבר הוזכר שיוזם

טורבונין, הממונה הקודם על ההגבלים העסקיים, מכהן היום - לאחר תקופת צינון, כנדרש בחוק - כמנכ"ל "דיסקונט השקעות". דוד תדמור, הממונה הנוכחי על ההגבלים העסקיים, היה עורך-הדין של "ערוצי זהב", ועו"ד אורי אולניק, עד לפני חודשים אחדים עורך-דין של חברות הכב"לים, מונה כעוזר מיוחד בנושאי תקשורת לשר בן-אליעזר. הכל חוקי, כיוון שאין שום הגבלה על מעבר מהסקטור הפרטי לציבורי אלא רק להפך. ובכל זאת, בניידות הזאת יש לפחות מראית-עין בעייתית.

פקיד בכיר מאוד, שנמצא בצומת מרכזי של קבלת ההחלטות בתחום זה, מבטל לחלוטין את טענת הלהצים על הפקידות. "נעשה מאוד פופולרי לטעון על 'המשפחות' ששולטות בכבלים ומשפיעות הן על הפוליטיקאים והן על הפקידות. הרי צריך להבין פה על מה מדובר. בצד אחד של המתרס עומדות חברות הכבלים, 'המשפחות' כפי שנהוג לכנות אותן, ובצד השני של המתרס נמצא הלוויין ששול"טים בו גופים חזקים הרבה יותר. בהערכה גסה מאוד, אם אתה מודד את ההון של 'המשפחות' פישמן, נוני מוזס, נמרודי, רקנטי ודנקנר, או אתה מגיע נגיד ל-3.5 עד 4 מיליארד דולר; אבל לעומת זאת, אם אתה מודד את ההון של אריסון (שהחברה שלו היא אחת מבעלי הקבוצה המחזיקה בלוויין), זה שישה מיליארד דולר. או על מה יש לדבר? יש פה שני גופים חזקים שמתמודדים ולכל אחד יש הכוח שלו".

"לדעתי", אומר הבכיר, "הלוויין עושה יחסי ציבור טובים נגד הכבלים, אבל הוא לא מצליח לעלות לאוויר בשל בעיות גיהוליות ולא בגלל בעיות אחרות. אני לא חולק על זה שהכבלים בשנים האחרונות היו מונופול מגעיל, ושהם נתנו מוצר גרוע מאוד והתנהגו בגסות. התפקיד של הרגולטור הוא למנוע את המצב הזה ויש הרבה עבודה רגולטורית מסובכת לעשות כדי למנוע את המצב הזה. אבל אסור לגלוש לפופולזים של 'משפחות'. צריך גם להבין שברגע שהן קיבלו את הזכויות הראשוניים זה היה מצב שבו לא היה ברור שהן יצליחו, והיה טמון בו המון סיכון, וכמו שהסיכון גדול אזי ההצלחה גדולה".

לא הופעלו עליך שום לחצים חיצוניים? אני יכול לומר לך בצורה הכי ברורה שאני לא מקבל שום לחץ משום גורם, לא טלפון ולא שיחה - כלום. יש ויכוחים ויש דעות שונות אבל מעבר לכך - כלום.

ואיפה תוכלו לקרוא על המאבק בין חברות הכבלים לבין הלוויין? לא ב"מעריב" (בבעלות לות נמרודי) או ב"ידיעות אחרונות" (בבעלות מוזס-פישמן). "הארץ" עסק באופן מקיף בסי"קור המאבק וגם "גלובס" דיווח עליו. "ביום שניתן הזיכיון ללוויין, 'ידיעות אחרונות'

הקדיש לכך 40 מלה בלבד, בעוד שזו היתה אמורה להיות הכותרת הראשית של הכלכ"ל לה", אומר אחד הפקידים שליוו את הוצאת רשיונות הלוויין. "הבעיה היא שככל שהעסק פחות חשוף בתקשורת כך אפשר לעשות יותר שירקעס. מה שקרה הוא שעד שהלוויין לא נכנס לעניין אף אחד לא דאג לצרכן, והכב"לים התנהגו בצורה מחפירה וגבו המון כסף. עכשיו העניין מתערער לא בגלל שלמישהו אכפת מהצרכן אלא בגלל שנכנסה 'יס',

קבוצה חזקה שמורכבת מבעלי ממון". לבנת טוענת שפעמיים פנתה לוועדת האתיקה של מועצת העיתונות בבקשה להורות לעיתונאים הגדולים שיצינו בכל ידיעה בעניין שהם בעלי מניות הכבלים. "בהתחלה העיתונאים נענו לבקשה, אבל עם הזמן זה נעלם. הוץ מ'גלובס' אף אחד לא מבצע את הבקשה הזו, שאני חושבת שהיא מתבקשת".

אלעד נובגי הוא סטודנט למשפטים

תום השנים הטובות?

של דבר, בצרכן, שיקבל את אותם השידורים משתי החברות.

השר בנימין בן-אליעזר אומר בתגובה לטענות שעולות נגדו בכתבה כי "בזמן הקצר שאני משמש בתפקידי כשר התקשורת למדתי דבר אחד - לא קיים בשוק התקשורת רת שחקן שאין לו תלונות נגד הרגולטור. כל שחקן ששולט בשוק מסוים מתלונן מדוע הרגולטור לא פותח שווקים אחרים לתחרות ומאפשר לשחקנים אחרים לנגוס בהם. כל זמן שהתלונות ממשיכות לזרום אני רגוע".

"אין זה סוד", מוסיף בן-אליעזר, "שכיום מפת התקשורת בישראל כוללת בעלויות צולבות בריכוזיות יוצאת דופן. יש לחשוש ממצב שלפיו בעלי כוח רב מדי, השולטים בכל ענפי התקשורת, יתפתו לעשות שימוש בידם החזקה נגד הצרכנים שאני חייב להם, ורק להם. ביזור הכוח הוא חיוני כדי להבטיח שהתחרות תהיה גם יעילה וגם הוגנת. אני לא אניח למונופולים לנקוט מדיניות שתפגע בתחרות ובצרכן. כבר אמרתי בעבר כי מבחינתי, תמו עשר השנים השמנות של הכבלים; זו אינה אמירה קנטרנית נגדן אלא ציון עובדה אובייקטיבית".

האין לאנשים כדוגמת זילברשטיין וגאון, המקורבים מאוד לראש הממשלה, השפעה על החלטותיך?

זילברשטיין, המייצג את חברות הכבלים, מעולם לא יכול להשפיע על החלטותי. לנגד עיני עומד הצרכן ומחויבותי היא לא לחברה זו או אחרת.

מינויו של עו"ד אורי אולניק, שעד לפני חודשים אחדים ייצג את חברות הכבלים, ליועץ השר לענייני תקשורת נראה תמוה, במיוחד כאשר חברות הכבלים נאבקות בכל כוחן נגד הרגולטור.

יש הסדר מיוחד לגבי מכלול הסוגיות הנוגעות לפעילותו מתחילת כניסתו לתפקיד. עו"ד אולניק אינו מצדד בעמדה זו או אחרת ומינויו מקצועי לחלוטין. הראיה לכך היא כי גם לאנשי חברת "יס" והנהלתה אין תלונות לגבי מעורבותו של אולניק.

לא קל להיות היום שר התקשורת. ההכרעות העומדות על סדר-יומו של בנימין (פואד) בן-אליעזר נראות כמעט בלתי אפשריות. עליו להכריע בין אינטרסים מתנגשים של אחרים מהגופים החזקים במשק.

• ההחלטה הראשונה היא הארכת הזכויות לחברות הכבלים. עמדתו הרשמית של בן-אליעזר היא כי יש להאריך את הזכויות ללא תשלום. עמדת משרד האוצר, לעומת זאת, היא שיש לפרסם מכרוז או לגבות תשלום מהחברות תמורת הארכת הזכויות שלהן.

• ההחלטה השנייה היא אישור העסקה של רכישת השליטה ב"ערוצי זהב" על-ידי קבוצת פישמן, "ידיעות אחרונות" ו"תבל".

• השלישית היא מתן רשיונות לאספקת אינטרנט. לרשיונות לאספקת האינטרנט יש חשיבות רבה בהערכת שווי של כל מנוי. כלכלני בנק הפועלים פרסמו לאחרונה הערכה על חברת מת"ב, שלפיה, עם קבלת האישור להעברת אינטרנט בכבלים, צפויה מת"ב לזנק משווי של 2,000 דולר למנוי ל-3,000 דולר למנוי.

• הרביעית היא הסדרת שוק התוכן. חברות הכבלים רכשו את כל מוצרי התוכן הפופולריים. הן גם רכשו את זכויות השידור של ליגת העל בכדורגל. הסכמים אלה טרפו את הקלפים של "יס", שרצתה להציע תוכן מובדל על-ידי חלון הטירינג. התוצאה: חברת הלוויין נשארה אמנם עם חלון טרינג אבל ללא יכולת טובה למלא אותו בתוכן מושך.

בעקבות כך מסרה לאחרונה חברת "יס" לשר בן-אליעזר כי היא מוכנה לקצר באופן משמעותי את חלון הטירינג, ואולי אף לוותר עליו לחלוטין, אם בתמורה יתחייבו חברות הכבלים למכור את התכנים שבידיהן גם ל"יס", וגם יתחייבו שלא להזייל מחירים בצורה כזו שלא תמנע תחרות. בוו"עידת העסקים שהתקיימה באמצע דצמבר אמר בן-אליעזר כי תמו עשר השנים השמנות של חברות הכבלים והוא עומד לחייב אותן למכור את התוכניות שברשותן לחברת הלוויין. גם הסדר זה יפגע, בסופו

לא יעזור לכם שום דבר", אמרה לאה ליאור ליאיר לפיד, בעיצומה של שבת הנכים, "החברה הישראלית עלתה על אזרחי". ליאור, עורכת תוכניות ג'ז וקריינית בקול-ישראל, נמנתה עם מי שבלבלו מעט את דעתה של התקשורת בסיקור השביתה, ולא רק אז. נדמה שגם לפיד לא ידע בדיוק כיצד להתמודד עם המוראיינת שלו, והתקשה למצוא את דרכו ולנווט את השיחה. עם לאה, סיפרו לו התחקירנים שלו מן הסתם, אפשר לנהל כמה וכמה שיחות: על ג'ז, על תרבות צרפתית, על מסעות בעולם, וגם על מאבקם של הנכים לשוויון זכויות. וגם בנושא הזה אין לך סיכוי לקבל וידויים סוחטי דמעות על קשייו של הנכה. לא משום שהיא לא התנסתה בהם כל חייה, אלא משום שהיא מתייחסת אליהם כאל נושא למאבק פוליטי, ציבורי, ולא כאל סיפור אישי מרגיז או נוגע ללב.

אם, למשל, שואלים אותה על הנסיעות התכופות שלה לצרפת, אפשר לשמוע גם סיפורים על צורת ההתייחסות של הרשויות לנכים. בעיית הנגישות למוסדות ציבור ידועה ומוכרת. וכשהיא נוסעת, כך סיפרה לי לא אחת, ואחד מידידיה או מבני משפחתה מלווה אותה אל שדה-התערופה, הפקידה בדלפק מדברת אוטומטית עם המלווה ומתעלמת ממנה, אף על פי שהיא זו שנוסעת, והיא זו שצריכה לדעת היכן היא רוצה לשבת במטוס, למשל. אם היא יושבת בכיסא גלגלים, מתייחסים אליה כאל תינוקת מפגרת שאינה יודעת מה טוב לה, סיפרה בועם. אפשר לראות בכך אפיוודה אישית מסכנה, ואפשר לראות בזה נקודת מוצא למאבק לשנות תפיסות ועמדות. דומני שגם אהוד ברק, שביקש פעם אחר פעם, "תביאו לי את לאה מ'קול המוסיקה'", לא ידע בתחילה, שמאחורי הנועם שלאה מקרינה בשידור מסתתרת אישיות חזקה כפלדה, שנסתרת יון ההתמודדות שלה עם המחלה ועם הרשויות רק הוסיף וחישל אותה, והיא לא תקנה שטויות ותורגילים ריקים. ככל שאפשר ללמוד מתוצאות השביתה, הוא למד.

מאזיניה הנאמנים לא ידעו שנים רבות שמאחורי הקול הנפלא והאישיות הכובשת יש נפגעת פוליו, יושבת בכיסא גלגלים, נכה במלוא מאת האחוזים. לאה ליאור רחוקה מרחק רב מהסטריאוטיפ הנכה המוצג בכתבות בחדשות או מובא לתוכניות אירוח כקוריוז אנושי מרטיט. היא אשה עצמאית, חזקה, חכמה ורהוטה להפליא. לנו, בקול-ישראל, היא העמידה במשך השנים מבחן מעניין למידת הפתיחות והסובלנות שלנו עצמנו כלפי מי שמוגדר, מהעדר מונח טוב יותר, "בעל צרכים מיוחדים". פתאום נדרשנו להתאים את עצמנו לצרכים המיוחדים שלה. בתחילה היא נזקקה לחסדיהם של גברים חסונים שיעלו אותה על כיסא הגלגלים שלה לקומה השנייה של בניין האולפנים העתיק, וממילא הקריירה המקצועית שלה לא התפתחה על-פי כישוריה, שעליהם לא היה חולק, אלא על-פי מגבלותיה הטכניות. אך בהמשך נקבעו האולפנים על-פי מידת הנגישות אליהם, ולהנהלה לא היה מנוס מלבנות גשר מיוחד בשבילה ובש-ביל אבי אתגר, שנפגע בתאונת דרכים ומאז יושב גם הוא בכיסא גלגלים. באתקן האולפנים שהוקם כעבור כמה שנים ברוממה כבר הותקנו שירותים מיוחדים לנכים - ומי שמכיר את מידת נכונותה של הנהלת רשות-השידור להושיט יד לכיס כדי להיענות לצורכי עובדיה, מבין את גודל השינוי.

לאה ליאור - ואני מקווה שהיא סולחת לי על שאני מדברת כאן בשמה - התגיסה למאבק הנכים רק בשנים האחרונות, ומבחינה זו היא מוכיחה את השינוי המרתק שעוברים הנכים בזירה הציבורית בכלל, ובתקשורת בפרט. לא עוד מסכנים המבקשים חסדים ולא מסוגלים לענות על טענות כלכליות ניצחות של אנשי האוצר, אלא אנשים עם מגבלות, שדורשים זכות אדם בקול רם ומנומק היטב; אנשים שיש להם תשובות לא רעות בכלל לטענות של אנשי האוצר, ושהמשפטנים שלהם לא פחות טובים מהמשפטנים של הצד האחר. אפילו הדרישה לראות בהם נכס, ולא נטל, על הכלכלה נשמעת פתאום סבירה יותר. התקשורת, יש לציין, לא מיהרה להפנים את השינוי. הנכים החדשים האלה לא רוצים להיות קוריוז חביב. אדרבה, הם הולכים לפני המחנה ומצביעים לו על הדרך שבה עליו ללכת. ואת זה התקשורת, שכל-כך יודעת תמיד טוב יותר מכולם, לא אוהבת לשמוע. אחרי ככלות הכול, כסאות גלגלים מצטלמים טוב, בייחוד בכניסה למשרד האוצר, וכשהנכים יושבים מול פקיד האוצר, אפשר להבין חין בלא קושי במצוקתם של הפקידים. לא צריך לדבר, צריך רק להתבונן בשפות הגוף הנבדלות, וזה כל הסיפור.

מחאות חברתיות הן עניין עונתי, בחודשי הסתיו והחורף, עם הכנת תקציב המדינה. בכל שנה עולים לרגל תולי הסרטן, החקלאים, המורים, הסטודנטים, תלמידי הישיבות, ושוטחים את טענותיהם על קיפוחם בתקציב. הם עושים חיים קלים לתקשורת, שרק מחכה שיבואו הבעיות

נרמית גיא

לאה ליאור, למשל

**למרות המו"מ עם
הסורים ועם הפלסטינים,
המדינה "עלתה על אזרחי"
והחלה לעסוק בבעיות
פנים. התקשורת לא חמשה
יודעת מה לעשות עם
השינוי הזה**

אל פתחה, בלי להתאמץ, ואפשר יהיה לנגח את הממשלה התורנית ולהיראות חברתיים וצודקים. ובכל זאת, מאבקם של הנכים הפעם היה שונה. בכך שהשכילו להעביר את תביעתם למישור של זכויות האדם – גם לארגון שלהם קראו "בזכות" – שינו את מילון המונחים וההתייחסות אליהם, וזו, לצד הנחישות המפתיעה של השובתים במשרד האוצר, היתה אחת הסיבות להצלחתם.

בעלי טורים כלכליים נחרדו. אחרי הנכים יבואו כל האחרים עם התביעות הצודקות והמופרכות, ומה יישאר מהתקציב, ומי ידאג לצמיחה ולכל שאר הדברים החשובים באמת? שנים ארוכות היתה התקשורת שפוטה של הכלכלנים. מול אנשי הכלכלה, החכמים (הגברים ברובם) שיוצעים טוב יותר מה טוב לכולנו, החוקים, הצודקים, שלא נשברים, הועמדו אנשי (מרביתם

נשי) החברה הרכרכיים, שמתמוססים מול החלכאים והנדכאים, הם לא מבינים כלום וימיטו עלינו – ועל החלשים בחברה – אסון.

כל זה משתנה במהירות. קוראים לזה שינוי בסדרי העדיפות. קשה להצביע על נקודת השינוי – אם היו אלה הסטורנטים, או אולי העובדים הסוציאליים לפנייהם, או האחיות שנאבקו והצליחו. מה שברור הוא, שהנושאים החברתיים הם כבר לא מלה גסה. הזקנה במסדרון יכולה ללמד את כולנו פרק בקלכות קמפיין וקביעת סדר-יום ציבורי.

"החברה הישראלית לובשת כבר בגדים אורחיים, ולא יעזור לכם כלום", אמרה לאה ליאור. לפוליטיקאים זה אולי לא נוח, קווי הגבול בין המפלגות לא ברורים, הגושים מעורבבים אלה באלה, אבל מה שברור הוא, שהתקשורת לא ממש יודעת מה לעשות עם השינוי הזה, שהפעם היא לא יכולה להתהדר בתפקיד המחוללת שלו. אין ספק, התקשורת הפעם פיגרה אחר האירועים ואיחרה בהבנת המשמעויות שלהם. כאשר עוסקים בסוגיות בטחוניות-מדי-

ניות, ההצגה מוכרת והעבודה מתנהלת ממש מאליה. יש חלוקה ידועה לנצים ויונים, לחסידי הפשרה מול העומדים על משמר המורשת הלאומית, הרשימות ידועות, המרואיינים מוכנים להתייצב בהתראת של דקות ומסוגלים לשנן את העמדות לכאן ולכאן גם מתוך שינה. ואילו בנושאים חברתיים אנחנו מנווטים בארץ לא ידועה. יש המון הפתעות, ואילו התקשורת אהבת להפתיע, אבל שונאת להיות מופתעת.

פעם, לפני המון זמן, כשעוד לא היה עם מי לדבר סביבנו, והעולם היה כולו נגדנו, היו שאמרו, שאחרי ימות המשיח, כשיהיה שלום בארץ, רק אז יפרצו ויעלו הבעיות האמיתיות של החברה הישראלית. מי אנחנו, מי משלנו, מי לא, מה אנחנו רוצים מעצמנו, ומה אנחנו מוכנים לעשות לשם כך. והנה, המשיח עוד לא כאן, הסדרי הקבע עם הפלסטינים וההסכם עם סוריה עדיין רחוקים נכון לשעה זו – אבל אין מנוס מן התחושה שהשאלות הגדולות הן כבר מאחורינו בצורה כזו או אחרת. אולי זה לא טוב, הרי עוד נזדקק לכל הכוח להתמודד עם שעות לא קלות של פיגועים ומבחנים קשים אחרים, והמנוחה והנחלה עודן רחוקות. ובכל זאת, הגיע תורן של שאלות אחרות, ואיתן גם הגיבורים שמתחלפים, והשמות החדשים שמתחילים למלא את עמודי החדשות. הנושאים החדשים האלה לא ממש מסעירים. כי לא הרי תשלומים למטפלות פיליפיניות (שרק הן מוכנות לעשות את העבודה הסיעודית הקשה ביותר) כהרי עתידם של יקבי הגולן הפוטוגניים. אבל הם נוגעים לכולנו. גם לעיתונאים. ■

צילום: פלאש 90

הפגנת הנכים < לא רוצים להיות קוריוז

מדינת ישראל נגד עופר נמרודי

צילום: מוטי קמחי

עופר נמרודי > בדרך לספסל הנאשמים

להלן קטעים מתוך כל אחד מן האישומים בכתב-האישום שהוגש ב-26.12.99 נגד מו"ל "מעריב", עופר נמרודי. פרטים להבהרה הוספו בסוגריים על-ידי המערכת.

חלק כללי:

כפי שיפורט באישומים להלן, עשה הנאשם ככל שביכולתו כדי להדיח עדים, לשבש הליכי כים, הן נוגע להליכים שהתנהלו נגדו כאמור דלעיל [בפרשת האזנות הסתר], ובעיקר לגבי החקירה נשואת כתב-אישום זה, תוך ניצול אמצעיו הכלכליים המרובים, מעמדו וקשריו. כל זאת על מנת למנוע מרשויות התביעה והמשטרה להביא לידי אכיפת החוק ולקושרו לעבירות המיוחסות לו. הנאשם שלח זרועותיו לדרגי משטרה בכירים, בנסיגנות לדלות מידע מתוך החקירה ובדרך זו חלש על מידע מסווג ביותר ועשה בו שימוש בכדי לשבש חקירה זו ולמונעה.

אישום ראשון:

במועד בלתי ידוע בחודש יוני 1996, או בסמוך לכך, פנה הנאשם ל[רפי] פרידן וקשר עמו קשר לפיו ידאג פרידן לחיסולו או להפלתו של [יעקב] צור כדי למנוע העדתו במשפט.

הנאשם העביר לפרידן, בעצמו ובאמצעות שליחים מטעמו, סך כולל של 85 אלף דולר, וזאת כמקדמה על חשבון הוצאות המבצע [לחיסולו או להפלתו של צור]. עוד סוכם כי עם סיומו של המבצע בהצלחה, הנאשם יעביר לפרידן סך של כ-600 אלף דולר.

אישום שני:

במהלך תקופה זו [בין השנים 95-1994] פנה הנאשם לפרידן והזמין ממנו ביצוע האזנות סתר ללא היתר לגורמים שונים. ב-7 מועדים שונים, החל מיום 15.1.98 ועד 4.2.98, העיד פרידן במסגרת פרשת ההגנה במשפטו [של פרידן].

א. במספר מועדים החל מיום 10.1.98 ובסמוך לו, נפגש הנאשם עם פרידן והורה לו שלא יפיליל אותו ואת [דוד] רונן בעדותו, בין בהימנעות מלהשיב על שאלות הנוגעות לנאשמים ובין במסירת עדות שקרית.

ב. בבוקר ימי עדותו כמצוין לעיל, או בסמוך לכך, נפגש הנאשם או מי מטעמו עם פרידן בבניין גולדה הסמוך להיכל בית-המשפט שם התנהל משפטו. בפגישות אלה קיבל פרידן סכומים שונים הנעים בין 10,000

הארבעה התנהל דין-ודברים לעניין תנאי רכישת הקלטת. לבסוף סוכם כי הנאשם ישלם לפרידן סך של 400 אלף דולר בתוספת 68 אלף דולר מע"מ כחוק.

על מנת לשוות לתשלום עבור הקלטת מראה חוקי, החליטו הנאשם ותם כי התשלום יישא אופי של הלוואה מחברות "הכשרת היישוב" ו"הכשרת היישוב ביטוח" שהנאשם הינו מנהל בהן.

על-פי הוראת הנאשם, העביר תם לפרידן, לשיעורין, את סך הכספים שהתקבלו מהנאשם עבור הקלטת, על מנת לטשטש את עקבותיו של הנאשם כמקור התשלום לפרידן.

אישום רביעי:

בתאריך 7.6.94 הגישו הנאשם, חברת "הכשרת היישוב" ואחרים תביעת דיבה כנגד רשת שוקן בע"מ ואחרים (להלן: הנתבעים). בתאריך 2.4.98 חתם פרידן על תצהיר בפני עורך-הדין גיורא אלדן אשר יש בו כדי לחזק

ל-20,000 דולר בכל פגישה בתמורה לעדות השקר כאמור לעיל.

אישום שלישי:

בתאריך 11.1.98 או בסמוך לכך נפגש הנאשם עם פרידן והדיחו לעדות שקר כאמור [לעיל].

פרידן הקליט שיחה זו ללא ידיעתו והסכמתו של הנאשם.

במועד בלתי ידוע בתחילת חודש מרץ 1998, פנה פרידן לרונן, הודיע לו כי בידיו מצויה הקלטתה כאמור (להלן: הקלטת) וביקש כי יציע לנאשם לרוכשה.

בסמוך לפגישה זו נפגש הנאשם עם פרידן ושמע קטע מהקלטת. הנאשם הורה לפרידן שלא להעבירה לגורם אחר וסיכם עמו כי ישלם תמורתה סכום של 400 אלף דולר.

בתאריך ה-24.3.98 הגיעו פרידן ויגאל תם (להלן: תם) חברו, לביתו של הנאשם בסביון, שם מסר פרידן את הקלטת לתם על מנת שישמרנה עד לקבלת הכספים מהנאשם.

פרידן ותם פגשו בנאשם וברונן, ובין

את הגנת נתבעים בתביעה.

במועד בלתי ידוע בחודש יוני 1998, או בסמוך לכך, פנה הנאשם לתם, הודיע לו כי פרידן מסר תצהיר וכי הוא חושש מעדותו של פרידן בתביעה.

הנאשם ותם קשרו קשר יחד עם פרידן, למנוע את עדותו של פרידן בנוגע לתצהיר, באמצעות מכתב בו יציין פרידן כי התצהיר ניתן עקב לחצים והוא אינו זוכר את הפרטים האמורים בו.

עוד סיכם עם פרידן כי יקליט את פגישתו עם עורכי-הדין ליאונרד וחורש [שייצגו את רשת שוקן] טרם עדותו, במסגרתה יתגלו בקיעים בזכרונו, ועותק מן הקלטת והמכתב הנ"ל יימסרו לנאשם.

תמורת פעולות אלה הבטיח הנאשם לשלם לפרידן סך של 100 אלף דולר.

בעקבות ה"בקייעים" שנתגלו בזכרונו של פרידן, כפי שהוצגו בפניהם, ויתרו עורכי-הדין של הנתבעים על עדותו במסגרת המשפט.

הנאשם שילם לפרידן באמצעות תם סך של 100 אלף דולר תמורת חזרה מהאמור בתצהיר וכן עבור הקלטת פגישתו עם עורכי-הדין.

אישום חמישי

במהלך חודש יוני 1999, החל הנאשם לחשוש כי פרידן עומד לפנות למשטרה ולהפלילו בעבירות שונות שביצע הנאשם.

הנאשם, אשר חשש מפיתחתה של חקירה כנגדו, קשר קשר עם שוטרים בדימוס ובכוון-נה במטרה לגלות את פרטי החקירה בין בקבלת מידע ישיר ובין באמצעות הפעלת קשריהם עם החוקרים השותפים לחקירה. כל פעולותיהם של הקושרים [...] נעשו על דעתו ובשליחותו של הנאשם.

במקביל, פנה הנאשם לגורמים בכירים במשטרה כדי לאמת ולאשש את האינפורמציה שקיבל, כל זאת כדי לפעול לסיכול החקירה [...] (ראו מסגרת)

אישום שישי

בין החודשים ינואר-אוגוסט 1999 גילה פרידן מגעים עם המשטרה והפרקליטות לקראת חתימה על הסכם עד מדינה בקשר למתן עדויות המפלילות אותו ואת הנאשם בעבירות פליליות שונות (להלן: ההסכם).

הנאשם ידע על קיומם של מגעים אלה וחששו מהם גבר בעיקר בחודשים יוני-יולי 1999. עוד ידע הנאשם כי באם תם ייחקר במשטרה, עדותו עלולה להוות סיוע לדברי פרידן.

במועד בלתי ידוע בתחילת חודש יולי 1999 נפגשו הנאשם ותם בתל-אביב כדי לסכם על דרכי פעולה משותפות במידה ופרידן יתחום על ההסכם.

במהלך הפגישה סוכם כי תם ייסע לארה"ב לזמן-מה ובמהלך שהותו שם ידאג הנאשם

"להוריד את הפרשה מסדר-היום".

הנאשם מימן את עלות כרטיסי הטיסה לתם ולבתו שהצטרפה אליו, בסך 11,000 ש"ח, ובהמשך, בתאריך 2.8.99, שלח לאשתו של תם 6,000 ש"ח נוספים, יתרת עלות הכרטיסים.

כאשר הודיע הנאשם לתם כי בכוונתו לשוב ארצה, הניע אותו הנאשם לדחות את מועד חזרתו במספר חודשים עד אשר ידאג באמצעות קשריו עם בכירים במשטרה לכך שהתקירה "תמות מות נשיקה".

הנאשם הבטיח לתם כי יממן שהייתו בארה"ב ואף יחבור עמו לעסקים משותפים שם.

בהתאם לאמור לעיל, שלח הנאשם לאשתו של תם בתחילת חודש אוקטובר 1999, או בסמוך לכך, סך של 205 אלף ש"ח.

אישום שביעי

החל משנת 1995 ואילך היתה הגב' ריין מרכוס (להלן: ריין) בקשרים קרובים עם עד המדינה יעקב צור.

בתאריך בלתי ידוע לפני ה-26.6.96, הפגיש אביו של הנאשם, יעקב נמרודי, בין ריין לבין הנאשם בביתו של הנאשם בסביון.

במהלך הפגישה, ביקש הנאשם את הסכמתה של ריין להציב אולפן הקלטות בביתה על מנת לתעד מפגשים אינטימיים שלה עם צור [...] ריין סירבה לבקשה.

הנאשם ביקש מריין למסור לו כל מידע אשר יש בו כדי להפליל או להכתיים את צור, בתמורה לסכום של 85 אלף ש"ח והתחייבות להעסיקה לאחר שתישכח הפרשה.

אישום שמיני

במהלך השנים 1995-1997 שימש [שמעון] שרביט כסגן מפקד היחידה הארצית לחקירת פשעים במשטרת ישראל (כיום יחב"ל), ובמסגרת תפקידו זה היה מעורב בחקירה שהתנהלה כנגד ארגון מוס, מו"ל "ידיעות אחרות" נות", בגין עבירות של האזנת סתר ואחרות.

בתאריך 27.7.98 הגישו הנאשם ואחרים בג"ץ כנגד החלטת הגניזה [של התיק בעניינו של מוס] וכן בקשה להורות לתביעה להעמיד את המעורבים לדין פלילי.

בתאריך 11.5.98, או בסמוך לכך, פנה עו"ד דן אבי-יצחק מטעמו של הנאשם לנצ"מ שרביט על מנת שהלה יאות לתת תצהיר מטעמו התומך בעמדת הנאשם כנגד עמדת פרקליטות המדינה.

[סנ"צ בדימוס ציון] ששון, מטעמו ובשליחותו של הנאשם, פנה לשרביט וביקשו לתת תצהיר כאמור. לאחר דין-ודברים דרש שרביט תמורת התצהיר כמיליון וחצי דולר שכן חשש שעקב מתן התצהיר עלולים לפטרו.

הנאשם סירב לסכומים הנדרשים, אך ייפה את כוחו של ששון להציע לשרביט סכומי כסף הנעים בין 150 ל-300 אלף דולר, בתמורה להסכמתו למתן התצהיר [...]

[במהלך פגישה בין ששון לנאשם], התקשר שרביט לששון והודיעו כי נמלך בדעתו.

במעשיו כאמור לעיל הציע הנאשם לשרביט, ביט, בהיותו עובד ציבור, שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו. ■

המשטרה: חבר מביא חבר

במשטרה. במהלך אוגוסט 1997 נערכו שתי פגישות כאלה בביתו של גלוגאו, הראשונה בין נמרודי לניצב יעקב רז והשנייה בין נמרודי לבין ניצב יאיר יצחקי. לשניהם סיפר נמרודי כי ידוע לו ממקורות שאינו מוכן לחשוף על קיומה של חקירה נגדו וכי הינו מודאג מעצם העובדה שתנ"צ מזרחי [ראש יחב"ל] אחראי לה". עם שני הניצבים גם התייעץ בשאלה אם להגיש תלונה בגין סחיטה נגד פרידן, ושניהם הפנו אותו להגיש תלונה במשטרה.

עוד מתואר כיצד ב-25.8.99 ערך גלוגאו מסיבה בביתו, שכונתה "ערב עדות", אשר אליה הוזמנו ניצב יוסי סדבון (ראש אח"ק) ומפכ"ל המשטרה, אשר לא הגיע. במהלך המסיבה שכנע נמרודי את גלוגאו לגשת אל סדבון ולשכנעו להיפגש עמו, אולם סדבון סירב, ובעקבות ניסיון נוסף של גלוגאו אמר לו סדבון כי "נבדקות תלונות ועדויות של פרידן וכי הוא מציע לנאשם לשבת בשקט ולא לעשות מאום".

האישום החמישי מתאר - בשני "נדבכים" - את החשדות בדבר נסיונותיו של נמרודי לדלות פרטים מתוך החקירה, הראשון מתאר כיצד, בשליחותו של נמרודי, פנה סנ"צ בדימוס ציון ששון לרפ"ק אריה סילברמן, אז חוקר ביחב"ל, אשר בירר בעבורו פרטים שונים מתוך החקירה. מאוחר יותר נפגש נמרודי עם סילברמן אישית, שוחח איתו על החקירה, והבטיח לו "כי ידאג למימון הגנתו, באם יודקק, וכן לעבודה, באם תיפגע פרנסתו". עוד מפורט כיצד יצר ששון קשר עם רחל דוידוביץ', לשעבר קצינה בדרגת פקד ביחב"ל, וזו יצרה קשר עם רפ"ק ירון ארם מהיחב"ל, אשר שימש כסוכן סמוי בפרשה. דוידוביץ' מסרה לששון פרטים שקיבלה מארם ואף הזהירה אותו שהמשטרה מאזינה לקווי הטלפון בביתו של נמרודי.

בנדבך השני מתואר כיצד נעזר נמרודי ברני גלוגאו, סוכן ביטוח ב"הכשרת היישוב" ובעל קשרים במשטרה ובשירות בתי-הסוהר, על מנת להיפגש עם בכירים

פ שפרצה לעולם פרשת נמרודי 2, אפשר היה להבחין בנקל בשתי תופעות בולטות: הראשונה, הסיי-קור המובלט והענייני של הפרשה ב"מעריב"; השנייה, הסיקור הענייני "בידיעות אחרות-נות", שלפחות בשלביה הראשונים של הפרשה היה הרבה פחות מובלט מזה של המתחרה. כל זאת בהשוואה לסיקורים הבלתי מקצועיים שאפינו את פרשת נמרודי הראשונה. התופעות הללו מעניינות במיוחד, כיוון שהנפשות הפועלות והמחליטות כיום הן אותן אלה שהחליטו אז: העורך של "מעריב" הוא יעקב ארוז, ומשה ורדי הוא האיש ששב הביתה לערוך את "ידיעות אחרונות". ורדי, שלפני כארבע וחצי שנים פרסם כותרת ראשית על מעצר נמרודי בחשד להאזנות סתר (וידיעה קטנה על מעצר המפוצץ באוקלהומה סיטי), הסתפק הפעם בכותרת צנועה בהרבה המבשרת על מעצרו של אותו אדם בחשד לקשירת קשר לרצח.

תיאורים אחרים פורסמו בתקשורת בדבר התהליך שהוביל את הנהלת המערכת של

התערבותו של נמרודי בעריכת העיתון? אפשר להבין.

הדברים אולי נשמעים טריוויאליים, אך ארוז מעולם לא הודה בהם בפה מלא. הוא מוסיף כי אם נמרודי לא היה משעה את עצמו מראשות מועצת המנהלים של "מעריב", הוא ובכירי המערכת היו דורשים זאת ממנו.

ההגנה על נמרודי בפרשה הראשונה לא באה לידי ביטוי רק בסיקור החדשותי המוטה. גם חלק מכותבי המאמרים התגייסו לעזרתו. חלקם תמכו בו במאמריהם (יוסף לפיד עשה זאת במאמר הראשי של העיתון), חלקם עשו גזר-הדין הם נהגו להסביר את עוונו כ"מעידה", עקב אהבה גדולה לעיתון". כעת הם סבורים שמדובר ב"קנאה חולנית וכנראה מסוכנת". יעקב ארוז, שהעיד במלים חמות לטובת נמרודי לפני מתן גזר-הדין, אינו חוזר בו על אף מלה מדבריו. "אני חוזר ואומר שהאיש ידע לתפקד כבעלים", הוא אומר.

הלוחם הבולט בצבאו של נמרודי היה העיתונאי רון מיברג. בפברואר 1996, לאחר שמשה ורדי השעה את עצמו מעריכת "ידיעות אחרונות", הקצתה מערכת החדשות של "מעריב" עמוד שלם למיברג. הוא פתח את מאמרו

המכוערת של הדברים, אינני יכול. אבל במלחמה כמו במלחמה.

היום אומר מיברג כי "הדברים נכתבו למרות התנגדות לא פשוטה ולא קלה בתוך המערכת. לא אהבו את העובדה שאני כותב בנושאים האלה. נמרודי לא אמר לי לכתוב את הדברים. ראיתי בפרשה הזאת מלחמה מכוערת, דוחה, בין שני גופים, אישית לא היה לי ספק מי דרדר את המצב. עסקתי בתגובות נקודתיות על דברים שנכתבו עלינו".

בימי סערת האזנות הסתר טען מיברג בפני ארוז ונמרודי כי צריך לגייס כותבים להגן על העיתון. "בהייררכיה המערכתית לא חשבו שזאת הטקטיקה שצריך לנקוט", הוא אומר היום. הוא זועם על כך שעובדי "מעריב" נרדמו בשמירה. "לאף אחד לא היה אכפת מהעניין, זה מאוד הכעים אותי. במקום לאייש חרכי ירי, ייצגו בכירים במערכת עיתונות מיושנת ותבוסתנית".

לפני כשנתיים וחצי הגיע שחקן היוזק ל"מעריב", שתמך אקטיבית במלחמתו של מיברג - העיתונאי אמנון דנקנר. גם הוא, כמו חברו ועמיתו הוותיק, הגיע מרשת שוקן. מיברג ודנקנר שכללו במיוחד את סגנון השימוש בדפי העיתון, כדי להתכתש עם עמיתים למקצוע. כך

הם עשו, במשך כמה שבועות, עם העיתונאי מתי גולן שהחל או להנחות את התוכנית "דו-קומדיה" בערוץ הראשון, וכך הם עשו עם דן שילון (אם כי, עם צאת ספרו של שילון, מעט אחרי שמיברג מונה להיות עורך "סופשבוע", פרסם עליו האחרון מאמר מקיף, ובעיקר חיובי ומפוים. מיברג הוא זה שזכה ראשון בעותק של הספר הפרובוקטיבי). ואם לא די לציבור בענייני היום, דנקנר גם עורר מחדש פרשיות היסטוריות: אם מישור העז לשכות את ספרו הביוגרפי על דן בן-אמון, הוא החליט לרענן את הזיכרון בכך שפרסם מאמר גדול ב"סופשבוע" (מיברג היה העורך) בגנות העיתונאים שיצאו נגדו לאחר פרסום הספר.

הצמד התמיד בשיטתו גם כשיצא להגן על מעסיקו. כשנכנס נמרודי לכלא שהה מיברג בחו"ל. למרות זאת, בהתכתבות, כתב יחד עם דנקנר מאמר שקרא לחנינה למו"ל "מעריב". הם כינו את יריביו של נמרודי - ובראשם ארנון מוזס ועמוס שוקן - "כנופיית הלינץ". "בהעדר כתב-אישום נגד בכירי 'ידיעות אחרונות'", כתבו, "חנינה לעופר נמרודי היא סוג של צדק מתבקש... האם הסלידה שאנו חשים מהם (מכנופיית הלינץ; ב"ק) נובעת מהעובדה הפשוטה שאנחנו עובדים ב'מעריב'?

כך: "מתחילת השבוע אני תוהה מה פגום בעולמם האידיאולוגי והמוסרי של עיתונאי ועורכי 'מעריב'. כיצד קרה שלא השלכנו עצמנו לרגליו של עופר נמרודי, עורכו הראשי לשעבר של 'מעריב', ומנענו ממנו לממש את החלטתו להשעות את עצמו מתפקיד העורך הראשי (... מה דפוק בנו, שבגידוד לעמדתם האחידה של עמיתינו בידיעות אחרונות', חשבנו כי נמרודי נענה לצו מצפוני ותמכנו בו בהחלטתו, למרות שאנחנו מחבבים אותו, אם יורשה לנו, לפחות כמו עובדי 'ידיעות' מחבבים את ורדי". בהמשך כתב: "להגיד שאני ממש נלהב מההתפתחות

יעקב ארוז מאשר שהאופן המוטה שבו סיקר 'מעריב' את פרשת האזנות הסתר נבע מהתערבותו של המו"ל בעבודת המערכת

נמרודי

דות שגיליתי. הלילה שבו קראתי את התיק בעניין מוזס הוכיר לי לילה אחר, הרבה שנים קודם לכן – פרשת עמוס ברנס. הזעזוע היה דומה. גם אז כתבתי על ברנס. זו היתה הפגישה הראשונה שלי עם הדרך שבה נאכף החוק. אני חושב שהמסורה והפרקליטות הם מוסדות רבי כוח, שמסוגלים בבת-אחת להחשיך חיינו של אדם; להפוך מלודרמה רגילה לטרגדיה איומה. אני חושב שהם צריכים להיות תחת פיקוח. מצד שני, מתפתח זן של עיתונאות, שכורתת ברית שותפות עם המוסדות הללו. "השכנו שיש צורך לומר את זה", אומר מיברג, "כי זה ייצג עבורנו את חוסר השוויון בעניין הגשת כתבי-האישום. מצאנו את עצמנו מקבלים חיוק מוסרי למאמרנו עם פרסום המאמר של אורית שוחט, שלא היה בא לעולם אלמלא מה שכתבנו".

לאחר שפרצה פרשת נמרודי 2, עת החליטו בכירי המערכת לטפל בה באופן ענייני, נדם קולם של שני הלוחמים. כשבוע לאחר הסרת צו איסור הפרסום פורסמו בכפולת עמודים ב"מוסף לשבת" ארבעה מאמרים בנושא: עופר שלח הסביר מדוע העיתון חייב לסקר את הפרשה באופן הגון ולתקן את שגיאות

רצינו לקדם את שובו, משום שידענו מה היה קודם ב'מעריב', עמדה שכנה גדולה בפני הדמוקרטיה, שהמדינה תיהפך למדינה של עיתון אחד. חשבתי שנמרודי שילם את עונשו לחברה ובאמת מאוד שמחתי שהוא חוזר".

במאמר אתגרו צוות הכותבים את עיתון "הארץ", כשכתבו כי הם מצפים ממנו שיבדוק מדוע נסגר תיק החקירה נגד ארנון מוזס. הם גם פירטו את כל הידוע להם בנושא, בין השאר את תוכן התצהיר של סנ"צ בדימוס ציון ששון, "חוקר משטרה מנוסה, בעל עשרות שנות ניסיון בחקירות במשטרת ישראל, שנשלח חלק פעיל בחקירת מוזס. הוא כתב בתצהיר כי הוא 'ממש נדהם' מההחלטה לסגור את התיק ושלא להגיש כתבי-אישום נגד מוזס ורוזנברג". מה שהם לא ידעו או – כמו שלא ידעה אורית שוחט מ"הארץ" (שהחליטה בעקבות המאמר לכתוב כתבת תחקיר בעניין), וכמו שלא ידע גם כתב שורות אלה, שכתב על הנושא בגיליון הקודם של "העין השביעית" – הוא שששון הועסק באותה תקופה על-ידי נמרודי.

"לא שיניתי את דעתי בעניין התיק של מוזס", אומר דנקנר, "אני תיארתי את העוב-

מכירים היטב את עופר נמרודי ואת פועלו ומחבבים אותו?". "חנופה זה לא אנחנו", הוסיף הצמד למען הסר ספק, "נדמה לנו, עם כל הצניעות, שרכשנו לעצמנו איזשהם מוניטין, כמי שמביעים את מה שהם חושבים באמת, בלי לעשות חשבונות של יוקרה, פרנסה ומעמד". ובהמשך כתבו: "גם אנחנו חשבנו שמדובר בילד עשיר שבא לשחק בתקשורת וגילינו אצל נמרודי אהבה אמיתית לעיתונות והתלהבות סוחפת... ככל שאנחנו בודקים ומעמיקים יותר, כך מתחזקת אצלנו התחושה הקשה של איפה ואיפה ודיספרופורציה על כל רקע שתמצאו. גם על רקע של מוצא, מעמד, אינטרסים ונקמנות. הרי מערכת המשפט, גם כאשר היא מרשיעה עבריינים ממעמד הצווארון הלבן, יודעת, לעתים, להביא בחשבון נסיבות מקילות ולשקלל את אופי העבירה וחומרתה בזיקה לחברה". סיום המאמר היה מרגש במיוחד: "אנחנו יודעים שעופר נמרודי חסון דיו נפשית לעבור את התקופה הקשה הזאת ולשוב למעריב – אנחנו חושבים שהוא צריך לשוב ובגדול, וגם נכתוב את השלט 'ברוך הבא' במו ידינו".

דנקנר, בדיעבד, לא סבור שטעה. "בהחלט

רון מיברג: והגתי כמו פטריוט של "מעריב", לא כמו פטריוט של עופר נמרודי

בעבר; דב גולדשטיין פרסם מאמר תחת הכותרת "מדוע רק נמרודי" ובו עסק באמינותו של רפי פרידן; שלום רוזנפלד כתב "טור סנטימנטלי בנושא מה זה עיתון" ומשה נגבי עסק בבחינת המצב החוקי, שבו אין מה לעשות נגד בעלי הממון בעיתונות. הציפייה הטבעית הייתה לראות את שמותיהם של דנקנר ומיברג מעל אחד המאמרים, אך אלה לא נמצאו. "אני לא משתתף בהגיגות של חריצת דין, לפני שהיא מתרחשת במקום הראוי לה", אומר דנקנר.

רק לאחר שבמוסף "הארץ" כתב עורך המוסף, אהוד אשרי, כי דנקנר איבד את יושרו האינטלקטואלי מאז שקשר את גורלו המקצועי עם עופר נמרודי, חזר דנקנר לזירה. במאמר מיוחד הסביר כי כבר 14 שנה הוא מגן על חשודים, שנתפסים בציבור כאנשים חזקים (יעקב נאמן, רפי גינת, בנימין נתניהו, וכו'). מי שעוד נפגע עמוקות ממאמרו של אשרי הוא מבקר הטלוויזיה של עיתון "מעריב", מאיר שניצר. גם אליו כוון הטור. שניצר מדגיש בפני ה"העין השביעית" כי כל עיסוקו הוא ביקורת טלוויזיה ושאינו מקבל הנחיות מנמרודי.

אלא שמאז פרוץ פרשת נמרודי 2 לאוויר, הספיק שניצר לפרסם שלושה מאמרי "ביקורת טלוויזיה" שקשורים בפרשה. שלושתם, באופן מפתיע או לא, מבקרים את מבקרי נמרודי. המאמר הראשון ביקר את פרסום הקלטת, שבה נראה נמרודי מכניס מסמך לפיו בתוך חדר חקירות. המאמר השני, "נוק אוטו", פורסם אחרי התקרית המביכה בתוכנית "יומן" בערוץ הראשון, שבה התעמת עו"ד דן אבי-יצחק עם העיתונאי אמנון אברמוביץ. "אברמוביץ" הרוויח בעמל רב כל שנייה מרגעי ההשפלה שאותם עבר בליל השבת, דווקא במגרשו הביתי, כתב שניצר. "בפני אברמוביץ" עמדו שתי ברירות לגיטימיות: או למשוך ידו מטיפול בנושאים הקשורים לעופר נמרודי, או להוסיף ולטפל עיתונאית במי שהורשע בהזמנת ההאזנה הזו. אברמוביץ הלך על האופציה השנייה. וגם אז הוא ניצב בפני שתי ברירות: האם לטפל בנמרודי באופן מקצועי ומרוחק, או שמה לגשת לנושאים הקשורים בו תוך הבלטת ששון הקרב האישי. אברמוביץ' שוב העדיף את

ירון לונדון על הנושא. על הביקורת כלפי משעל אומר שניצר: "כשמשעל שאל את אבי-יצחק אם אינו צריך להשעות את עצמו כחשוד, ראיתי לנכון, כמבקר טלוויזיה, להזכיר במאמר שגם הוא היה חשוד".

האם כשמשעל שאל את נתניהו, למשל, או את צחי הנגבי, מדוע אינם משעים את עצמם מתפקידם עד שיתבררו החשדות נגדם, גם אז הזכרת לו שהוא היה פעם חשוד?

"עד כמה שזכור לי, נסים משעל לא שאל שאלה כזאת אף פעם. אני יודע שזה אולי נשמע מתחסד, אבל לא תמצא טקסט שבו אני יוצא להגנתו של נמרודי. מעולם לא התבטא-תי על עופר נמרודי. כל מה שכתבתי זה במסגרת תפקידי כמבקר טלוויזיה".

האמנם? מעניין שבכל הפעמים שבהן נקרה שניצר לפרשת האזנות הסתר כ"מבקר תקשורת" או "מבקר טלוויזיה", כיוון את ביקורתו לכיוון אחד. בספטמבר 1994, למשל, פרסם ב"מעריב" מאמר תחת הכותרת: "סוכן סמוי". שם ציין, בין השאר, כי "עמוס שוקן, נשיא הכבוד של האתיקה המקצועית בישראל, אינו עוד כזה. השותפות העסקית הסמויה בין קבוצת 'הארץ' ל'ידיעות אחרונות' מעמידה באור אחד לגמרי אותו ואת מסע התמיכה המסיבי של עיתוניו בארנון מוזס". לקראת סוף המאמר עבר שניצר מביקורת על חוסר אתיקה בעיתונות לביקורת על חוסר אתיקה בעסקים: "בפברואר '92, כשמשפחת נמרודי רכשה את השליטה על 'מעריב', רכש ממנה שוקן 25% מהבעלות על העיתון. אמנם מספר שבועות מאוחר יותר נפרדו דרכי שוקן ו'מעריב', אך מהלכיו במרוצת השותפות הזו-נית עם משפחת נמרודי היו יותר מסתם גילוי של אתיקה מפוקפקת. כשחבר שוקן לנמרודי, כבר היו מונחים בכיסו הסדרים כספיים עם מוזס. לא זו בלבד שהוא העלים הסדרים נסתרים אלה (עם 'ידיעות אחרונות', המתחרה העיקרי של 'מעריב'), מבעליו העיקריים של 'מעריב', הוא אף חטא לעקרונות העיתונות החופשית... דרך שותפותו עם בעלי 'ידיעות אחרונות', הוא היה מסוגל להכניס את מוזס בסוד המתרחש ב'מעריב', ממש גיס חמישי בפוטנציה. ואת זה כבר קשה להגדיר כסתם כריש תקשורת עם בעלויות צולבות. פה מדובר בתמנון, ולא המצמחוניים דווקא".

האם גם הדברים הללו של שניצר הם "בי-קורת טלוויזיה עניינית"? ואם כן, האם לא היה ראוי לכבד גם את נמרודי, בשלב כלשהו של הפרשה, בביקורת מעין זו? עיתונאים רבים ב"מעריב" לא אוהבים את הדרך שבה ליוו מיברג ודנקנר את הפרשה - לא את החנופה למשלם שכרם ולא את ניצול ההזדמנות החגיגית לחסל חשבונות עם מעסיקם הקודם ועובדיו. "אני חושב שהמאמרים שלהם לגיטימיים", אומר יעקב ארן. לשאלתי אם הוא מסכים לתוכנם ומרוצה מפרסומם,

האופציה השנייה, ולאורך השנים האחרונות לא טרח להסתיר את הנאתו המיוחדת, כשדיווח על היחסים המעורערים בין נמרודי לבין מערכות אכיפת החוק... באחת ממהדורות ה"יומן" נראה אברמוביץ' משתחצן בכוחו ומתהדר בכך שאבי-יצחק, פרקליטו של נמרודי, חושש להגיע לאולפן, משום שאינו רוצה להתעמת עמו - הג'באר הכל יכול של ערוץ 1. ובכן, אבי-יצחק הגיע לבסוף והוציא את אברמוביץ' קטן קטן קטן".

שניצר לא הסתפק בכך. כמה ימים אחר-כך פרסם מאמר, שלדבריו עסק בנושא "הגילוי הנאות". במאמר ביקר את התוכנית "משעל חם" (ערוץ 2), שגם בה התארח אבי-יצחק. גם במאמר הזה תקף שניצר את המראיין באופן אישי והזכיר לו נשכחות: "כאשר נסים משעל, בתוכניתו השבוע, מנסה לשפד את אבי-יצחק על כפל התפקוד שלו כחשוד ובה בעת גם כפרקליט, כדאי היה לו לרענן את זכרונו הפרטי לגמרי, לא עברו כל-כך הרבה שנים מאז שמשעל עצמו נחשד בפלילים (וטוהר מאוחר יותר) ובו בזמן המשיך לתפקד ככתב 'מבט'. הוא גם הזכיר שרפיק חלבי, ראש חטיבת החדשות של ערוץ 1, שהגן על אברמוביץ', "הייב לערוך מעת לעת פאוזות של הרהור שני. שכן עניינו האישי של חלבי עדיין בבירור, מאז שכתב קול-ישראל, יואל ניר, הטיל ספק פומבי בשיקולי האתיקה המקצועית שלו".

שניצר עומד על כך שכל מה שכתב הוא אך ורק במסגרת "ביקורת טלוויזיה". "למי ששכתה", הוא אומר ל"העין השביעית", "באר-תו יום שפורסמה הקלטת (של אכילת המסמך; ב"ק), נזעק נחום ברנע וכתב על כך דברי ביקורת. אי-אפשר להכות רק אותי ולבודד אותי משאר עמיתי למקצוע". לגבי הביקורת על אברמוביץ', הוא טוען כי "מוזה שנתיים אני כותב נגד הופעותיו", ולכן אין לקשור אותה כלל וכלל לפרשה האחרונה. "הצגתי דעה לגמרי אויביקטיבית בעניין, וגם בכך לא הייתי היחיד". הוא מפנה אותי למאמרו של

אמנון דנקנר: עמדה סכנה גדולה בפני הדמוקרטיה, שהמדינה תיהפך למדינה של עיתון אחד. חשבתי שנמרודי שילים את עוונשו לחברה ובאמת מאוד שמחת שהוא חזר

עיתונאי, היה ספקן!

בפרשת נמרודי, הכתבים לענייני פלילים מתמסרים לתשטרה

נציגי המשטרה הם הבסיס לכותרות העיתון נים למחרת בבוקר, ואילו דבריהם של הפרקליטים יובאו, במקרה הטוב, כתגובה בשולי הידיעה. אין ספק כי קלה עבודתו של העיתונאי בבואו לתת כותרת או להעביר דיווח אם יתייחס לגרסת המשטרה כאל תורה מסיני, אולם האיוון הנחוץ בדיווחיו נפגם. כדי להדגים את הצורך בהטלת ספק בגרסת המשטרה, אזכיר את החשד שהטילה המשטרה בפרקליטיו של עופר נמרודי: היא יצרה סביבם אווירה עכורה ואף השיגה מבית-המשפט צו חיפוש, נטלה תיקים מעורך-הדין דן אבי-יצחק וחקרה אותו כל שעות הלילה שקדם למעצרו של מרשו. המשטרה גם ביקשה מבית-המשפט כי יאסור על שניים מפרקליטיו של נמרודי לייצגו ולשוחח ביניהם. בית-משפט השלום בפתח-תקווה ביטל את רוב מהלכיה של המשטרה בעניין זה ומתח ביקורת חריפה על דרך הצגת הדברים על-ידי נציגיה. גם בית-המשפט המחוזי בתל-אביב מתח על המשטרה ביקורת חסרת תקדים, וקבע כי למרבית חשדותיה נגד עורכי-הדין אין כל בסיס. והשאלה היא, היכן היתה התקשורת? היכן היתה התקשורת שהיא בדרך-כלל ביקורתית כלפי כל דבר? מדוע לתקשורת הפלילית לא היו הכלים, כפי שיש לתקשורת האחרת, לבקר מראש את טענותיה המופרזות של המשטרה נגד עורכי-הדין? מדוע העיתונות הפלילית לא שאלה ולא חקרה ולא דרשה בתוך המשטרה כדי להבין שהיא ניפחה ללא כל פרופורציה את החשדות נגד עורכי-הדין? מדוע היה צורך להמתין לבית-המשפט כדי שיגדיר את פעולת המשטרה בעניין זה כ"טיפול כושל"? הטענה אינה שהכתבים לענייני פלילים נוטים לצד המשטרה; שהרי כאשר בית-המשפט מותח ביקורת על המשטרה, כפי שאכן הושמעה מפי בית-המשפט המחוזי, היא מופיעה בכותרות ראשיות. הביקורת היא על כך שהכתבים מקבלים מחוקרי המשטרה הדלפות וששים לפרסם אותן ללא הספקנות המקובלת בתחומי סיקור אחרים. הלכת הוא: עיתונאי - היה ספקן, תמיד. ■

רוני רימון הוא שותף בחברת טי.סי.אם המחמחה ביעוץ תקשורת בשעת מסבך. הוא מספק שירותי ייעוץ לעופר נמרודי

פרשת נמרודי, כמו גם בפרשיות פליליות גדולות אחרות שהיו לאחרונה, נפל דבר באופי הסיקור העיתונאי: התקשורת חזלה להיות ספקנית. בכל תחום אחר, כמו למשל בתחומי כיסוי כלכליים, מדיניים ופוליטיים, כאשר אחד הצדדים המעוניינים מוסר לתקשורת מידע - מתקבל המידע בספקנות נכונה. איש התקשורת מעריך אותו, מצליב אותו עם גורמים אחרים, מטיל בו ספק, מעדן אותו במידת הצורך ומביא לצרכן התקשורת מידע מאוזן ככל האפשר, שאינו נסמך רק על מקור אחד. אולם דווקא היכן שהוכח כי יש להטיל ספק ולא לסמוך במאת האחוזים על כך שהמקורות אינם טועים ומגוימים - התחום הפלילי - דווקא בתחום הזה ממעטים כלי התקשורת להשתמש בבקורות ובספקנות הכל-כך ידועה שלהם.

המציאות מוכיחה כי פעמים רבות מדלי-פיים קציני משטרה לעיתונאים על חקירות (כדאי להדגיש: לרוב לא המשטרה היא שמדליפה, אלא שוטרים). ההדלפה באה כחלק ממסגרת יחסי העבודה בין הקצינים לעיתונאים, וביסודה, לא פעם, עניינו של הקצין להאדיר את החקירה שהוא מנהל. הכתב שקיבל את המידע צריך היה, לו היה מתייחס אליו כמו אל כל חומר גלם אחר שמגיע לידיעתו, לבקר אותו ולהטיל בו ספק. על סמך נסיון העבר אמור הכתב הפלילי לדעת שפרשיות רבות מתחילות בקול תרועה רמה ומסתיימות בדממה, או לפחות בתוצאה שהיא חלקית בלבד לעומת הכותרת הראשונה. בסיקור התחום הפלילי קורה דבר מעניין: הכתבים שמחים לקבל הדלפות מחוקרי המשטרה, ומאחר שיש להם אילן להיתלות בו, הם גם מרגישים בטוחים להבליט את הידיעה. כלומר, מתרחש כאן תהליך הפוך: לא זו בלבד שברוב המקרים הכתבים לענייני פליליים אינם מפעילים בקרה מספקת על המידע שנמסר מהמשטרה, אלא שלעיתים ההסתמכות על מקורות משטרתיים מעודדת אותם להבליט את הידיעות ולשו-ות להן אופי דרמטי.

זאת ועוד, גם בתוך כותלי בית-המשפט מדברת המשטרה, כדרכה של קטגוריה, באופן נחרץ, "קטגוריי", בבואה לתאר את ההאשמות המיוחסות לחשוד. דבריהם של

סירב לענות. מיברג טוען כי בכירים במער-כת גילו "אולת יד, תבוסתנות ועיתונות מיושנת", לאורך כל פרשת האזנות הסתר. הוא שלם לחלוטין עם עמידתו האיתנה אל מול "משמצי העיתון". "נהגתי כמו פטריוט של 'מעריב'", הוא אומר, "ולא כמו פטריוט של עופר נמרודי. מה הלכת שלמדתי? החיים אינם קלים. לא ידעתי אז את המסכת העובד-תית, אבל היה לי הצידיק, שאני מפגיין את הפטריוטיות שלי כלפי העיתון. אני עדיין רוצה להאמין בחפותו של נמרודי, אבל אני לא יכול להרשות לעצמי את זכות ההפתעה". פעמיים הימר יעקב ארו, במסגרת ראיונות עיתונאיים, כי הוא בטוח שנמרודי ייצא זכאי. בפעם הראשונה הוא טעה, על הבטחתו השני-יה, בתוכנית "תיק תקשורת", הוא אומר היום: "לא דיברתי על כל החשדות, אלא על חשדות מסוימים". כוונתו להשד בקשר לבי-צוע רצה. מכל מקום, הוא ועיתונאיו צריכים להיות מוכנים לכל תסריט. כתב-האישום שהוגש נגד עופר נמרודי הוא חמור בהרבה מקודמו. כיצד מגיבים היום העיתונאים שהגנו

מאיר שניצר: מעולם לא התבטאתי על עופר נמרודי. כל מה שכתבתי זה במסגרת תפקידי כמבקר טלוויזיה

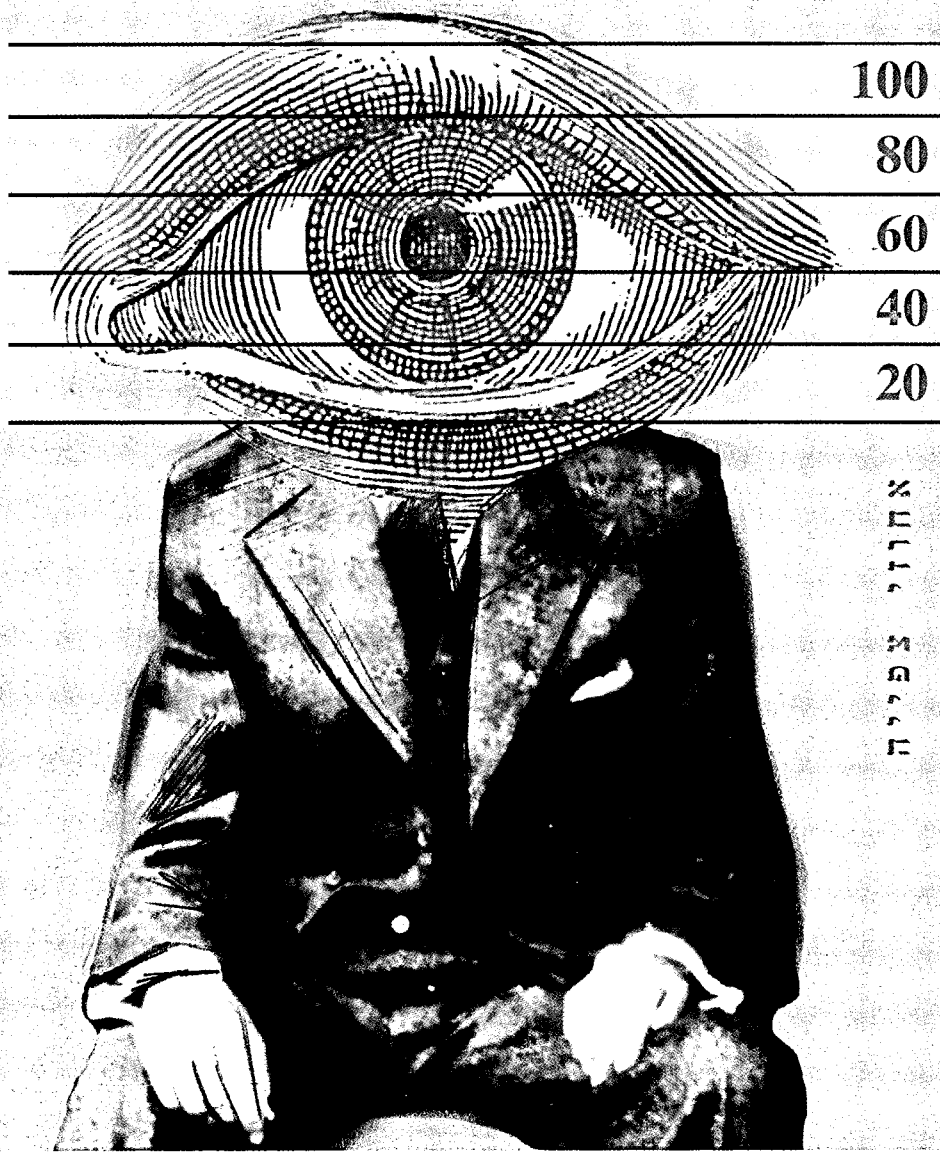
על נמרודי בעבר? האם הם דורשים את ניתוק המו"ל שלהם מ'מעריב'? "ברור לך שהדיבורים האלה הם דיבורי סרק", אומר דנקנר, "נמרודי הוא כבר לא יו"ר מועצת המנהלים של העיתון, ואם תסתכל בחומר הגלוי תראה שבפועל הוא מחזיק רק בשישה אחוזים מהמניות בהשאלה מאביו. עיקר השליטה היא של יעקב נמרודי וולדימיר גוסינסקי. נגדם לא הגישו כתבי-אישום. מה אתה רוצה, שנעביר עוון בנים על אבות?"

מיברג אומר דברים ברורים יותר. לדבריו, אם אכן יתאמתו החשדות, "לא יהיה מנוס מחלק מהדברים שהזכרת" - כלומר דרישה לניתוקו המלא של נמרודי מהעיתון, או לחלופין עזיבתו. "זו תקופה קשה ביותר לראות ערב ערב בטלוויזיה, בצורה הזאת, את מי שחיית אתה והיבבת אותו. אני ארגיש מצוין ברגע שיהיו סימני דרך, שיובילו אותי למסקנה אישית שאצטרך לקבל. אם יהיה משהו שיכריח אותי לעשות מעשה, אני בטוח שאהיה הראשון לעשות אותו". ■

ברוך קרא הוא עיתונאי ב"הארץ"

הפלאמת

העונה הקודמת

100

80

60

40

20

ה
ע
ו
נ
ה
ק
ו
ד
מ
ת

אבנו הופשטיין

עונה החדשה של ערוץ 2 נפתחה, כקודמותיה, בקדימונים מפתים, תצוגות תכלית נוצצות למפרסמים ולעיתונאים, ותקווה לנער מהערוץ את האבק של עונת הקיץ השחונה, שהתאפינה בהיצע טלוויזיוני דל. אבל בדרך משהו השתבש. מרבית התוכניות איבדו בין ארבעה לחמישה אחוזים מהצופים שאליהן הורגלו בעונות הקודמות. כמעט כל התוכניות נאלצות עכשיו להתרגל לעידן חדש, שבו תקרת הרייטינג כמעט אף פעם אינה מגיעה אל סף השלושים אחוז, ומרבה לרדת אל מתחת לעשרים אחוז. בעבר היו מורידים תוכניות מהמסך אם לא סיפקו רייטינג של 22-23 אחוז לפחות. היום הרייטינג של רפי רשף (20.8 אחוז) במוצע מאז תחילת העונה) מוצג על-ידי "קשת" כהישג משמעותי.

אבי גיר, סמנכ"ל השיווק של "קשת", משווה את התהליך העובר על ערוץ 2 לזה המתרחש בטלוויזיה האמריקאית. שם נתונות רשתות השידור הקרקעיות-ארציות הגדולות (networks) בצרות וסובלות מנטישה מתמשכת של הצופים. ביל קרטר כתב במאמר שפורסם ב"ניו-יורק טיימס", שבאמצע נובמבר 1999 נרשמה ירידה של כ-5.57 מיליון צופים בכלל הרשתות, המהווים תשעה אחוזים מצופי העונה הקודמת. "תמיד אפשר לומר לזכיינים 'נרדמתם בשמירה', כמו שאפשר לומר על הרשתות האמריקאיות שנרדמו בשמירה, אבל מדובר בתהליכים עולמיים", סבור גיר. גם משה שלונסקי, סמנכ"ל "רשת", סבור שמדובר בירידת רייטינג הנובעת מתהליך גורמליזציה בגישה לערוץ המסחרי: "כללית יש ירידה, אבל היא רחוקה לחלוטין מהתרסקות".

הניתוח של גיר נכון בחלקו בלבד, בעיקר כיוון שהסביבה הטלוויזיונית בישראל עדיין רחוקה מאוד מהסביבה האמריקאית. בארה"ב כמאה ערוצים, רבים מהם מפולחים היטב לקהלי יעד מוגדרים, ולכן ההיצע העומד

פוגעת בדומיננטיות של הערוץ השני על המרקע. עדיין מוקדם לנתח באופן מדויק את הסיבות לירידה, אבל אפשר להצביע על כמה מגמות.

אחרי שש שנים של עליונות מסתמן מתחרה רציני לערוץ 2 - ערוצי הכבלים. אלה יצאו מקפאונם הממושך ומהולול בצופים, קיבלו

בפני הצופה המתמחה גבוה מאוד. בישראל הירידה בצפייה בערוצים הקרקעיים (הערוץ הראשון והשני, אם כי לירידה בצפייה בערוץ הראשון גם סיבות נוספות) החלה עוד לפני המהפכה הלוויינית ולפני כניסתו של ערוץ מסחרי שלישי. הירידה בצפייה מקדימה לפיכך את המהפכת השמים הפתוחים, ולכן צריכה להדאיג את הזכיינים על אף שאינה

בשאר הילד

מצליח השידור של ערוץ 5 לרתק אליו עד 14 אחוזים מהצופים. בשאר המשחקים בוחרים לצפות בו כ-10 אחוזים. חלק ניכר מתוכם נהג לצפות בערוץ 2. בערוץ הספורט מעריכים שהנפגע העיקרי הוא נסים משעל (ראה מסגרת), שאיבד מאז תחילת העונה לפחות

אורחים: זמאלה לונדון

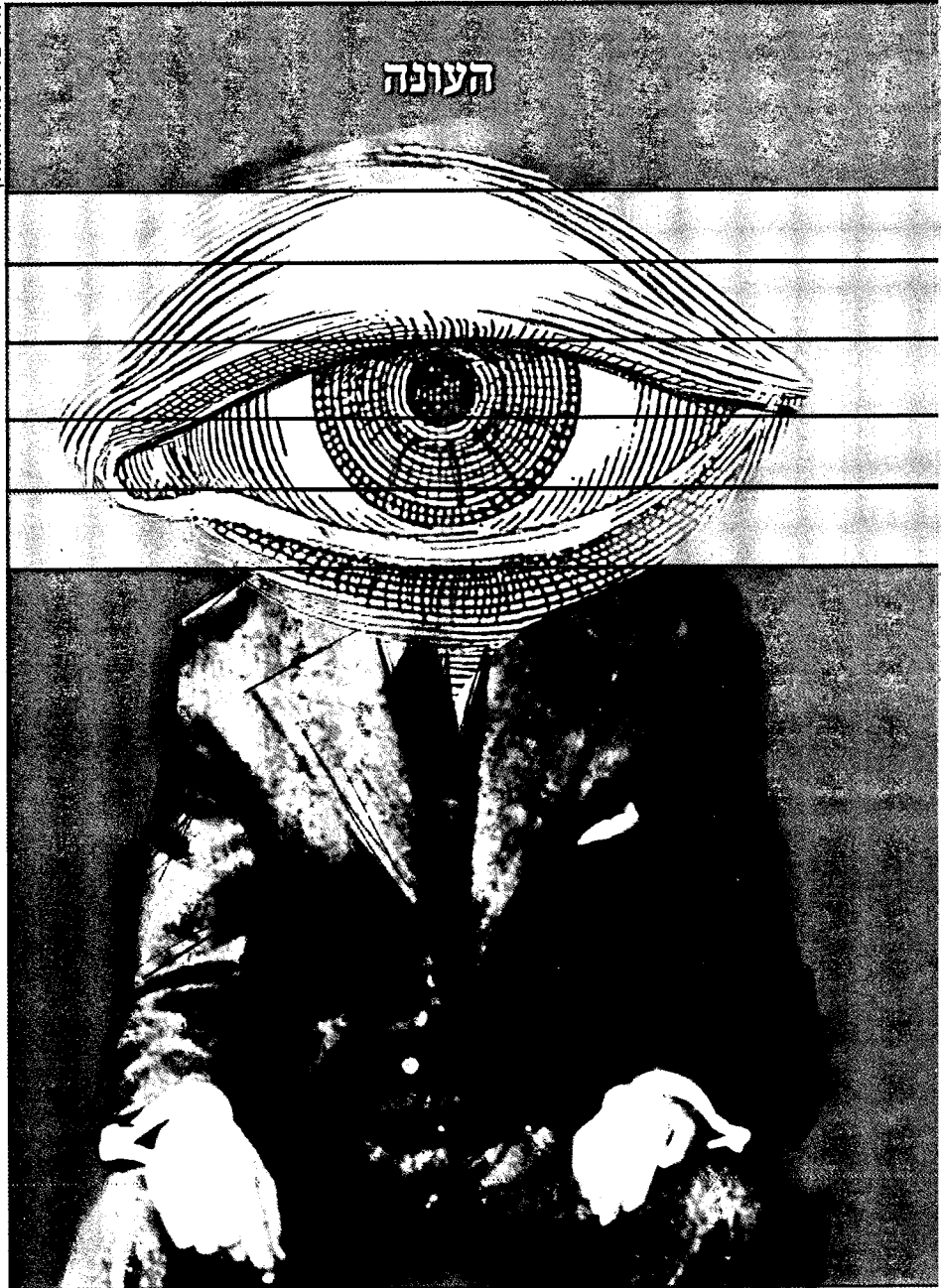
העונה

**משה שלונסקי, סמנכ"ל
"רשת": יש ירידה אבל היא
רחוקה מהתרסקות. התופעה
היא ביטוי לנורמליזציה
בגישה לערוץ המסחרי**

חמישה אחוזים מצופיו הקבועים. עיקרם - גברים חובבי ספורט ואקטואליה, המעדיפים בעידן ברק לצפות בכדורגל.

בערוץ 2 ויתרו במודע על הכדורגל כגורם משיכה. "אין לנו כסף להוציא על משחקי הליגה", אומר שלונסקי. "היינו רוצים כדורגל, אנחנו צריכים כדורגל, וערוץ ארצי בלי ספורט הוא ערוץ נכה, אבל נצטרך למצוא פתרונות אחרים". החישוב הוא פשוט: אם היו זכייני הערוץ השני מוסרים מעל עשרים מיליון דולר להתאחדות הכדורגל היו גורפים, אולי, רייטינג סביר בימי שני, אך ממשיכים להפסיד בשבתות ומוחקים כמעט את כל רווחיהם השנתיים. הכבלים, עם מעל מיליון מנויים בטוחים, יכולים להרשות לעצמם לפזר סכומים גבוהים כאלה, להסתמך על רווחי עשר השנים השמנות שחלפו, וכך להיערך טוב יותר למלחמה הגדולה מול הלוויין.

גם העונה של מכבי תל-אביב בליגה האירופית מושכת קהל לערוץ 1, ומספקת תחרות הולמת לשידורי ערוץ 2 בימי המישי. הערוץ השני מפסיד גם לא מעט נשים (וגם כמה גברים שלא יודו בכך) לערוץ "יווה", שהתחיל כערוץ טלנובלות שולי (וגרר תגובות לעגניות וגילויי ביקורת פמיניסטיים), והצליח בתוך זמן קצר למצב קהל קבוע ונאמן כמעט בכל שעות היום. ההערכות מצביעות על בין ארבעה לשבעה אחוזי צפייה. על הערוץ השני יהיה להשקיע מאמצים מוגברים למשיכת קהל הנשים, החשוב גם למפרסמים. "אבל כמה שלא נתאמץ", מעיד ניר, "לא נוכל להשיג צפייה מפולחת בנישות שהכבלים מקדישים להן ערוץ. תמיד כאשר מתווספות

בנתח הצופים של הערוץ השני בימים אלה. בעיקר נפגעות התוכניות של "רשת" ביום שני ("משעל חם", "פיספוסים") ושל "קשת" בשבת ("שמש").

בייחוד כדאי לשים לב למשבצת הכדורגל בימי שני. מדובר בתוספת חדשה של העונה הנוכחית, שהצלחתה עלתה על המצופה. במשחקים הדרמטיים, כמו הדרבי החיפאי,

כמה החלטות אסטרטגיות והוסיפו מרכיבי שידור חדשים לקראת המאבק הצפוי עם כניסתם של שידורי הלוויין. העסקה החשובה ביותר בהקשר הזה היא רכישת זכויות השידור של משחקי הליגה בסכום האסטרטגומי של 21 מיליון דולר בשנה מידי ההתאחדות לכדורגל. שידור המשחקים פעמיים במחזור, בימים שני ושבת בערוץ הספורט, מכרסם באופן קבוע

השתוכנית אינה מתאימה לכל סוגי הקהלים) ו"משפחת עזאני" (18.7%). התוכניות הקבורות עות של "רשת" הצליחו פחות: "בשידור חי עם דן שילון" (17.6% בנובמבר השנה לעומת 20% בנובמבר אשתקד - ירידה למרות שיפור

עוזי פלד, מנכ"ל

"טלעד": הצופים התרגלו.

יחד עם זאת ערוץ 2 הוא

עדיין מדורת השבט

מבחינת רייטינג

משמעותי בימי השידור), "משעל חם" (16.2%); היא לא שודרה בנובמבר אשתקד ולכן אין נתון להשוואה) ו"פיספוסים" (21.4% לעומת 26.3%).

פלד מסביר את ההחלטה שלא לשנות את לוח השידורים בצורך להקפיד על יציבות: "אני חושב שלמרות שאנחנו טלוויזיה מסחרית, רייטינג הוא לא חזות הכל" - מבקש פלד לשכנע. "אם הייתי רוצה לעשות רק רייטינג הייתי יכול לפוצץ את המסך כל ערב, ואו הייתי מחליף את 'עובדה', 'הרצופים' ו'פלורנטיין' ושם במקומם שעשועונים ותוכניות בידור קלילות והעסק היה עובד. לא קיבלתי זיכיון כדי לפוצץ רייטינג. אתה יכול לחדש ויכול

הערוץ היה חדשני ומפתיע, והצופים לא היו רגילים לצבעוניות, לקצב הרצחני, לקדימוני נים ולפרסומות. כל הדברים ביחד היוו חידוש מרתק. הפלא מת ונשאר הילד. הצופים התרגלו. יחד עם זאת ערוץ 2 הוא עדיין מדורת השבט מבחינת רייטינג."

אם גרסת "הפתיל הקצר" היא ניתוח נכון של הרגלי הצופה הישראלי, אפשר בעונה הנוכחית לזהות יתרון מסוים ל"רשת" על פני הזכייניות האחרות - "קשת" ו"טלעד". "קשת" חידשה עם "פאזל" (18.1%), סדרת חיקוי של סיינפלד, אבל השאירה בלוח השידורים את "רפי רשף" (20.2% בממוצע בנובמבר השנה לעומת 21.7% בנובמבר אשתקד), "שמש" (19.6% לעומת 29.1%), "ראשון בבידור" עם דודו טופז (26.7% לעומת 28.3%), "דארמה וגרג" (11.6%), "אלי מקביל" (16.2%) ו"רק בישראל" (20.8% לעומת 25.1%). הצפייה במרבית תוכניותיה, כפי שאפשר להבחין, ירדה.

"טלעד", שנחשבה בעבר לנעוזה ולחדשנית שבין השלוש, שיבצה השנה כמעט את אותן התוכניות של העונות הקודמות: "עובדה" (22.1% אחוז בממוצע בנובמבר השנה לעומת 21.6% בנובמבר אשתקד), "הרצופים" (18.7% לעומת 19.8%), "אברהם ויעקב" (17.9% לעומת 15.7%), "פלורנטיין" (13.1% - לא שודרה בנובמבר אשתקד) ו"סוגרים

נישות מתמחות, הערוצים המשדרים לקהלים רחבים מתכרסמים בשוליים. נותר רק להשתדל להיפגע כמה שפחות."

גם אם בארצות-הברית המצב קשה, הרי שבמונחי אורך רוח של הצופים, היציבות שם רבה יותר. הסדרה סיינפלד, לדוגמה, נשארה להיט טלוויזיוני גם אחרי תשע עונות, שבהן ניצבה כמעט בראש כל טבלאות הצפייה. כאשר החליט ג'רי סיינפלד לפרוש, תרם את המרכיב המרכזי בירידה של 19 אחוזים מצופי אן.בי.סי. "אצלנו הצופים התרגלו לערוץ 2 גורא מהר, ועכשיו הם לוקחים הכל

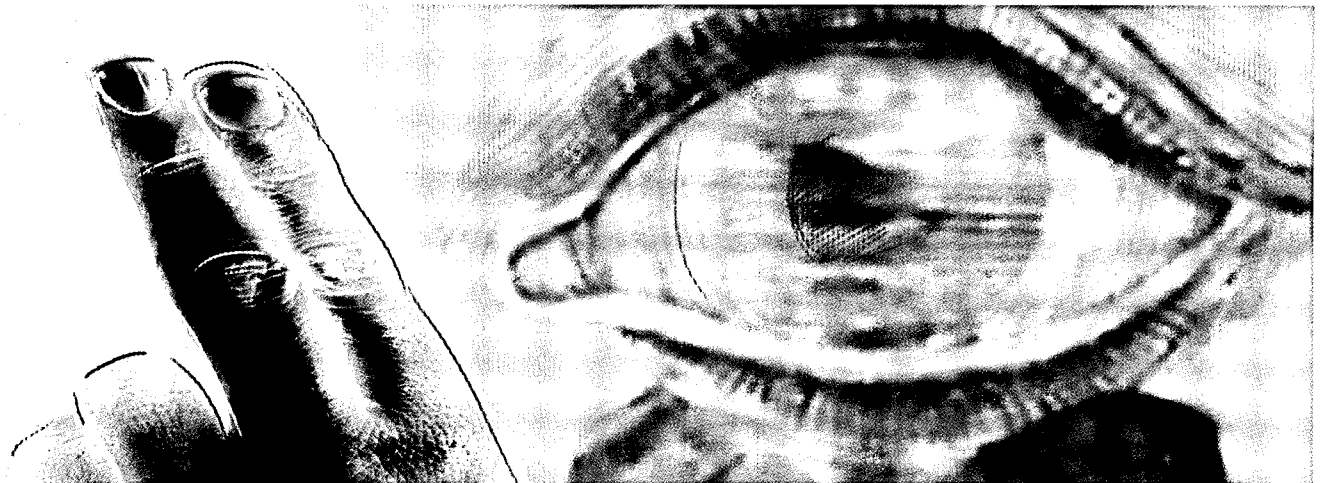
אבי ניר, מנכ"ל "קשת":

אפשר לומר לזכיינים

"נרדמתם בשמירה", אבל

זה חלק מההליכים עולמיים

כמוכן מאליו", מסביר שלונסקי. "הצופה הישראלי הייב ריגושים. לכן 'שירונות' ו'רק בישראל' בעונה השלישית, או 'הרצופים' בעונה החמישית, מרגשות הרבה פחות. הסדרה 'שמש' ממחישה היטב את התופעה. בעונה הקודמת היא הגיעה לשלושים אחוזי צפייה, והיתה פופולרית מאוד בקרב

להמציא, אבל יותר חשוב להשאיר את הצופה נאמן לאותן תוכניות ולהביא את החידושים רק במנות קטנות."

תמיד כדאי להיזהר בהספדת תוכניות האירוח. כבר שנים חוזים את מותן המוקדם, בדיוק רגע אחד לפני שהן מתאוששות וממשיכות לשרוד על המסך. ולמרות הוהירות המתבקשת צריך להבהיר שבעונה הזאת חלה נסיגה נוספת בכוחן. התופעה מתבטאת בעיקר בשני גילויים: החלטתו של דן שילון להוריד את "בשידור חי" אחרי תשע עונות רצופות, וקריסתה של "סוגרים שבוע" של

שבוע" עם אמנון לוי (16.9% לעומת 19.7%). גם כאן אפשר להבחין בעייפות מהפרצופים המוכרים. למרות זאת "עובדה" ו"הרצופים" שמרו על מרבית צופיהן ו"אברהם ויעקב" שרדה בזכות הקדמת שעת השידור בשלושת-רבעי השעה.

רק "רשת", שבעבר ספגה ביקורת על הקיפאון שנבע מהשליטה של דן שילון על שני ימי השידור המרכזיים, החליפה במודע את הרכב ימי השידור שלה וסיפקה שלוש תוכניות מרכזיות חדשות בפריים טיים - "מיליונר" (24%), "סקס בעיר הגדולה" (15.7%) - הישג מכובד בהתחשב בכך

צעירים. אבל הצעירים הם צופים עצבנים, תזזייתיים ומחפשים תחלופה כל הזמן. לכן היא איבדה את מקומה בצמרת."

ד"ר עמית שכטר מהחוג לתקשורת באוניברסיטת תל-אביב: "כל מוצר חדש או מדיום חדש גורם לאנשים להפגין התלהבות ולצרוך אותו בכמויות לא פרופורציונליות. זאת הסיבה שבהתחלה הערוץ השני זכה לאחוזי צפייה שמוכרים את אלבניה. הירידה עכשיו נובעת בדיוק מאותה הסיבה. ערוץ 2 משרד העונה, למעשה, שידורים חוזרים של אותן התוכניות."

עוזי פלד: "אנחנו נמצאים כבר שש שנים באוויר. בשנה הראשונה, השנייה והשלישית

אמנון לוי אחרי כמה עונות שבהן נחשבה ל"סיפור סינדרלה" קלאסי. אחרי כמעט עשור שבו שימשו תוכניות האירו לזכיינים כאמצעי להפיק רווחים מהירים (הפקתן זולה יחסית ואורכן הממושך ממלא בקלות את מרבית הערב), נדמה שאכן יורדת מידת ההתעניינות בהן. שילון, שנכשל בעונה הקודמת בימי שישי, והטיל את האשמה על יום השידורים הבעייתי הזה, אינו מצליח לשחזר את ההצלחה גם בימי חמישי. העייפות של קהל הצופים ממנו עומדת בקו ישר לעייפות שלו עצמו מעשיית התוכנית. דומה שהמקרה של אמנון לוי דרמטי יותר. בעונה הקודמת זינקה "פותחים שבוע" במהירות, כמעט אל צמרת הטבלה (19.7% בנובמבר '98 בשעות מאוחרות יחסית, מעל 25% בהמשך העונה בשעות מוקדמות יותר). את העונה הנוכחית כמשבצת השידור המרכזית

ביום שישי של "טלעד" פתח לוי בצליעה (מוצע של 16.1% אחוז באוקטובר), וגם שיבוץ "החרצופים" לפניו בחודש נובמבר לא הביא את השיפור המיוחל (16.9% אחוז). שתי תוכניות אירות אחרות, לעומת זאת, שומרות על כוחן - "רפי רשף" ו"אברהם ויעקב". חיים סלוצקי, סוכנם של אמנים רבים, מאמין שמדובר במגמה כללית: "הציבור מעדיף כיום את הבידור הטלוויזיוני על האירות. ערוץ 2 צריך להיות ערוץ הגרנד שואו ולא ה'טוק שואו'. אם מסתכלים על הטבלה אפשר לזהות את תוכניות הבידור הגדולות כתוכניות שמחזיקות מעמד - 'מיליונר', 'ראשון בבידור', 'רק בישראל' ולחלופין 'בטברגה', שהיא עדיין ההצלחה היחידה של הערוץ הראשון. גם סקרים שונים שנערכו הראו שמוסיקה קלה היא אחד הדברים הנצפים ביותר, ובכל זאת אין אף תוכנית

בידור מוסיקלית בערוץ השני. הסיבה ברורה: ההשקעה במוסיקה יקרה ובאירו זולה". ניר: "אחת הדרכים להילחם בירידת הרייטינג נג היא ליצור תוכניות המהוות אטרקציות טלוויזיוניות גדולות בכל שבוע מחדש. כך כל תוכנית מהווה יחידה בידורית בפני עצמה. דודו טופז מצליח לדעתי במשימה כל שבוע מחדש, ולכן הוא שורד. גם רפי רשף מקפיד על תפנית ושינוי מדי שבוע, ואולי זאת הסיבה שהוא שורד יותר מתוכניות האירות האחרות." אתה לא חושב שז'אנר תוכניות האירות ייעלם ממרכז הערב בעתיד? "אני חושב שכרגע מתנהל תהליך דרוויניסטי של ברירה טבעית, כאשר העמידים והמורשחים ביותר בכל ז'אנר ישרדו. כרגע כל הז'אנרים סובלים." ■

אבנר הופשטיין הוא עיתונאי "בידעות אחרונות"

משעל מתקרר

התוכנית "משעל חם" בהנחיית נסים משעל סובלת כמעט מכל התסמינים הפוגעים באחוזי הצפייה של העונה הנוכחית בערוץ 2, ויכולה לשמש אבן-בוחן לשאלת מקומה ותפקידיה של האקטואליה בשעות צפיית השיא של הטלוויזיה המסחרית. בעונה שעברה היתה "משעל חם" הלהיט הגדול של "רשת": היא הביסה את "פוליטיקה" המתחרה ואילצה אותה לרדת מהמסך, ירתה לחלל האוויר שורה ארוכה של סקופים שגררו עיסוק ממושך של התקשורת בימים שלאחר השידור, והצליחה להימנע מקולנויות יתר באולפן. בשיא העונה צפו בתוכנית מעל 25 אחוזים. בנובמבר השנה הגיעה אחת התוכניות ל-16.8 אחוזים בלבד. בשאר השבועות לא מצליח משעל לעבור את רף עשרים האחוזים. שידורי הכדורגל בערוץ 5 נוגסים בלי רחמים באחוזי הצפייה של "משעל חם", ואליהם מצטרפת המתחרה "פוליטיקה" המשודרת באותן שעות בערוץ הראשון. לכך יש להוסיף את הגמגומה הפוליטית של עידן ברק. במלים אחרות: משעל מתגעגע לנתניהו. השאלה היא איך זה משפיע על התוצאה. לא מעט סקופים היו בחמש התוכניות הראשונות בעונה הנוכחית, חלקם מעוררי התפעלות. צוות התוכנית לא נתן מנוח ללשכת ראש הממשלה, אבל הצורך להחזיר את הצופים הביתה מכתוב טון בומביסטי בהצגת הגילויים ונטייה לתגרנות באולפן. די אם נזכיר את הראיון שהתפוצץ עם הנגיד הפורש יעקב פרנקל (משעל התנצל על ההתקפה שבוע אחר-כך), הדיון השחוק והצעקני על חקירת נתניהו, מתן הבמה להצגות הפופוליסטיות של אראל סגל

ויורם שפטל, או ההשתלטות החוזרת על המסך של דן אבי-יצחק. חלק מהגילויים ממוחזרים (עמדת ברק לקראת המשא ומתן עם הפלסטינים הוצגה כסקופ אדיר), חלקם מנוצלים בעיקר לשואו (המסמך הסודי של הפרקליטות בעניין אבישי רביב לא נחשף בשידור אבל נוצל בידי משעל לקיים עליו דו-שיח משעשע עם השר בניויר, ששהה באולפן לצורכי דיון אחר), וחלקם הוצאו מהקשרם (המחקר על מצב העוני שנערך במסגרת פרויקט ההאמנה החברתית של המכון הישראלי לדמוקרטיה). בסיום הכתבות קורעות הלב של חיים הכס ("ארון בו מחולק לחם עוני", "חולי סרטן שלא זוכים לתרופות") מתמקדת המצלמה בתקריב פניו של משעל הנראה כעומד לפרוץ בבכי. בעונה הקודמת רותקו צופים לתוכנית גם בלי כל הלהטוטים האלה. משה שלונסקי, סמנכ"ל "רשת", סבור שהגמגומה הפוליטית תעבור מהעולם כשהחדשות הגדולות יגיעו לשטח. "כבר עכשיו, עם תחילת שיחות השלום, ובעתיד ברגע ששאלת גורל השטחים תתחמם ויהיו הכרעות גדולות בלבנון ובגולן, העניין באקטואליה יעלה". אבל אבי ניר, סמנכ"ל "קשת", אינו מסכים. הוא סבור שאקטואליה אינה מתאימה עוד לפרוייקטים ומשום כך השאיר רה "קשת" את מרכז הערב בעונה הנוכחית לבידור. "צריך לשדר אקטואליה בשעות אחרות - אחרי הצהריים או בבוקר - ולכן העברנו את דן מרגלית לשבת בבוקר. אתה רואה שלנסים משעל קשה מאוד להביא את הסחורה בפריים. אני מעריך שאפילו אירועים הרי גורל כמו המשא ומתן עם סוריה לא

יביאו צפייה כבעבר. בעידן של ברק איכשהו הכל מורדם יותר". ישראל סגל מציג את עצמו כמי שמסרב להתרגש: "אני לא סובל קשות מירידת הרייטינג. אני לא חש בשום דבר הנוסף בעורפי. כולם יודעים את תנאי השוק ואני חושב שלמרות הירידה בצפייה, התוכנית שמה העונה על סדר-היום הציבורי כמה נושאים: מסמך הפרקליטות הגנוז (על אבישי רביב), העוני, האופוזיציה במפלגת העבודה, והקלטת של עובדיה יוסף שצונזרה. זה לא מאזן שלילי". אז איפה בכל זאת טמונה הבעיה? "זאת לא שנת בחירות, זאת לא שנה פוליטית. היה ברור שמול פוליטיקה ומול כדורגל הרייטינג ירד". בשביל תוכנית אקטואליה המופקת באופן פרטי ומקבלת בונוסים על עליית רייטינג ירידה כזאת היא בעייתית. "אני לא חברת ההפקות, אני מקבל משכורת. מבחינתי אין השפעה". השאלה היא אם ירדת הרייטינג לא גוררת עלייה בטונים, ומשנה את ההרגלים העיתונאיים של המערכת. "היו שגיאות. היתה שגיאה נקודתית עם פרנקל, זאת טעות בשיקול דעת ואני לוקח אותה על עצמי. לגבי המסמך של הפרקליטות נהגנו נכון - התכוונו לשדר את תוכנית למרות המלצת היועץ המשפטי לממשלה, ואני אפילו אמרתי שאני מוכן ללכת לבית-הסוהר. רק במהלך השידור הגיעה החלטתו של מוטי שקלר, יו"ר הרשות השנייה, שאסר עלינו לשדר. במהלך הפסקת הפרסומות התקבלה החלטה של המנהלים שלנו שבה יותנו כפופים לרשות השנייה אנחנו חייבים לציית. לא היתה דרמה לשם דרמה, הכל באמת קרה תוך כדי".

אני, אריה דרעי והתקשורת

מאז שכתבתי את הספר על דרעי אני אדם מחוק, לפחות בעיני כמה עיתונאים ופוליטיקאים

אחד הימים הראשונים של הרכבת הממשלה הנוכחית, בעוד הקריאה "רק לא ש"ס" נישאת באוויר, שלחתי לעורכת עמוד הדעות ב"ידיעות אחרונות" מאמר פרי עטי, שהתייזה המרכזית שבו היתה חיסולה של ש"ס. טענתי במאמר כי ראשי השמאל, אהוד ברק ויוסי שריד, יורים לעצמם ברגליים משום שהשאפה לנכות

את אורוות הפוליטיקה אינה מדברת רק על הדחתו של אריה דרעי, אלא מבקשת להביא לסילוקה של ש"ס מן הוירה הציבורית בישראל. אם כך יקרה, טענתי, יחזרו לימין מאות אלפי קולות והשמאל יאבד את השלטון. הוספתי ושאלתי מה יקרה ליחסי חילונים-חרדים ואשכנזים-מזרחים ללא ש"ס, ומה יהיה על האליטות, שהרי הברברים היו איזשהו פתרון, כדברי שירו של קוואפיס.

עורכת העמוד, אילנה שבו, החליטה לדחות את המאמר, משום שמדובר ב"דעה מטעם".

אינני מכיר את העורכת, אבל אני מכיר את הגישה: מאז שכתבתי את הספר על אריה דרעי, ולמעשה כמה שנים לפני כן, אני אדם מחוק, לפחות בעיני כמה עיתונאים ופוליטיקאים. אין לי אישיות משל עצמי, גם אין לי דעה פרטית. כל מה שאני אומר, בכתבות ובראיונות, הוא דברי דרעי חיים, או מתים.

הנה דוגמה:

באחד הימים שידרתי ברדיו ידיעה בלעדית מתוך דיוני ועדת שמגר (על רצח רבין), שבה סיפרתי כי הוועדה בדקה ומצאה שלא היתה קונספירציה, וכי לוועדה הגיע סרט וידיאו של אורח תל-אביבי שצילם את רצח רבין על כל שלביו. הסיפור נודע לי מתוך הוועדה עצמה, אלא שלא כך סברו כמה מעמיתי. אחת מהן, ברקודה מצויה, אמרה: עוד אחד מסיפורי דרעי.

מה לדרעי ולוועדת שמגר, שאלתי.

יש לו חברים, ענתה.

דרעי בחו"ל, אמרתי.

אז מה? אין טלפונים? חיכה וחשפה את הארס.

אכן, צר עולמי כעולמו של דרעי, ובלעדיו אין לי ידיים, גם לא מקורות אינפורמציה אחרים. במלים אחרות, אני כולי אריה דרעי.

...

הסופר הציני-צרפתי מילן קונדרה כותב במסה על הקפקאיות (בספרו "אמנות הרומן"), כי אחת מתופעות הקפקאיות היא ה"דה-פרסונליזציה" של האדם, וזו מושגת בין השאר באמצעות הטחת האשמות שווא באדם המקופקא. בדידי הווה עובדה.

ימים מעטים לפני צאתו לאור של ספרי, מטלפנת אלי כתבת "הארץ" הנה קים, ובפיה סיפור מדהים על כך שקשרי עם אריה דרעי לא

נבעו רק מיחסים אישיים או חברתיים, אלא גם ממניעים - כלכליים. עובדה: קיבלתי ממנו הלוואה (וזאת לאחר שכבר האשימו אותי כי קיבלתי ממנו שכר, לאמור שוחד...). במלים אחרות, כותב הביוגרפיה של אריה דרעי מושחת כמוהו!

וזה סיפור המעשה: השנה היא 1983 ואני עורך חדשות זוטרי ברדיו. אריה דרעי ושי"ס פרצו לפוליטיקה רק ב-1984, ואני היכרתי אותו חמש שנים אחר-כך, כאשר נתמנתי לכתב בכנסת. מכל מקום, אי-אז ב-1983 הודיעה לי אשתי בטלפון בהול לחדר החדשות כי עליה לעבור ניתוח גינקולוגי בהקדם, והרופא דורש תשלום של 400 דולר טבין ותקילין. מאין ידלה עורך חדשות, המשתכר אל צרור נקוב, 400 דולר בתוך שעות ספורות? לעורתי בא אחד הכתבים ברדיו, שהיה ידוע בקשריו עם בעלי גמ"חים בירושלים. ואכן כעבור שעות-שלוש חזר אלי עם 400 דולר, תמורתם הפקדתי בידי עשרה צ'קים דחויים, בשווה-ערך לדולרים, ושולם על ישראל.

והנה חולפות להן השנים ומסתבר כי בעל הגמ"ח היה בן-ציון רובין, גזברו של אריה דרעי ומס' 3 בכתב-האישום נגד "כנופיית הארבעה". אותו רובין הגיש לבית-המשפט שקית פלסטיק מלאה פנקסים, פתקים ורשימות של לקוחותיו, ובהם גם שמי. בית-המשפט ביקש

אכן אשמתי! כתבתי ספר רוחש אמפתיה למי שלדעתי הוא

אחת התופעות המורכבות והמרתקות בפוליטיקה הישראלית.

הממסד, האליטות, התקשורת, דעת הקהל "הנאורה", לא

יכלו לשאת אמפתיה למפלצת, זו שעל-פי אדיפוס של

סופוקלס יש להרוג אותה כדי לזכות ביוקסטה ובמלכות

לדעת אם אני קשור אי-כך בכתב-האישום, ומשנענה בשלילה התייר לפרסם את שמי, אך אסר לפרסם את שמותיהם של שאר הלקוחות, בהם שמו של פוליטיקאי ידוע, שקיבל הלוואה בסך עשרת אלפים דולר (מדוע התייר בית-המשפט לפרסם רק את שמי? לאלוהי השופ"טים פתרונים).

חלפו שנתיים-שלוש ו"מישהו" הדליף לגברת קים את הסיפור דווקא ערב פרסום ספרי, ככל הנראה אחד מאנשי התיביעה שהיה נוכח באולם בית-המשפט באותו דיון. חנה קים ביקשה את תגובתי. מאחר שלא היכרתי את הסיפור, ביקשתי לבדוק ולחזור אליה למחרת. כאשר הבאתי לפני את גרסתי, כולל התאריכים, הוספתי בדחילו כי פרסום הדברים ישחיר את פני ברבים, מה גם שלמעשה לא היה שם סיפור. תשובתה היתה: אני עושה את עבודתי.

על-פי מילן קונדרה זהו אחד המאפיינים של המצב הקפקאי: הפקיד המאשים אינו חושב, ומשמעות מעשיו אינה מעסיקה אותו כלל. הוא בורג בעולם של חוקים וכללים, שאיזה יצור אמורפי קבע אותם. "אני עושה את עבודתי", היא אמרה.

אמנן אברמוביץ' הוא דוגמה נוספת. באחד האייטמים שלו ב"יומן", בפריים טיים, סיפר על אריה דרעי השולח את אצבעותיו הארוכות כדי למנות את מקורביו לתפקידים שונים בממשל, ובין השאר ביקש למנות את אחד ממקורביו לתפקיד הכתב לענייני מפלגות של הרדיו. המועמד הידוע היה ירון דקל, שעמד לפרוש מערוץ 2 ולעבור לרדיו ככתב ולערוץ 1 כפרשן, אבל אברמוביץ' סיפר כי כל האצבעות הורו עלי כמי שלמענו פעל דרעי. והנה מתברר כי אחד מבכירי העיתונאים בארץ פעל ככתב מתחיל: הוא לא בדק כלל את הסיפור, לא אצלי, לא אצל דקל וגם לא אצל דרעי. מישהו לכלך והוא אכל.

רתחתי מועם. כעבור כמה ימים טלפן אלי. "שמעתי שאתה כועס", אמר לי והוסיף: "דיברתי עם דקל. מתברר שהשיחה שלו עם אריה דרעי היתה 'פולקלוריסטית'". אברמוביץ' והגדרותיו המשעשעות.

אריה דרעי עם ירון דקל בתחילת אותו שבוע. כאמור, נוכחו בבירור שלושה. אני לא הדלפתי לאברמוביץ את הסיפור. מי הדליף? מנהל הרדיו? מנכ"ל רשות-השיר דור? האמנם יעלה על הדעת שאחד ממנהלי הדליף סיפור כדי להשחיר את פניו? (לי-מים אמר לי קירשנבאום בחיך: אמנון נדב אינו מדליף...).

אבל גם בכך לא תם הסיפור, שכן אותו בירור שנעשה לי נועד לבדוק עמי תלונות שהגיעו להנהלת הרדיו על כך שאריה דרעי "משחד" אותי באמצעות משרה בעיתון ש"ס "יום ליום". הסברתי כי מעולם לא עבדתי בעיתון ההוא, אלא נעתרתי להפצת רותיו של עורך העיתון באותם ימים, אברהם רותם ז"ל, שביקש לחזק את העיתון ב"רפרנטים", כלומר עיתונאים מנוסים בתחומיהם שיעמדו לרשות המערכת כל אימת שזו תיתקל בבעיות. לא דובר כלל על שכר או תמורה כלשהי. רותם ז"ל הרכיב אפוא רשימה והפיץ אותה בין העורכים, וזו נתגלגלה לידי המתלונן האנונימי. לימים ביקש ממני רותם, כ"טובה אישית", להעביר מן הכנסת אחת מן הידיעות ששיר דרעי ברדיו, משום שהכתב שלו בכנסת חלה. כך עשה גם בימים הבאים, עד אשר עצרתי בעדו. בסך-הכל העברתי שלוש או ארבע ידיעות, ללא כל תמורה. גם עניין ה"רפרנט" ירד מסדר היום.

אגב, האומבודסמן של רשות-השידור, ויקטור גרייבסקי, שנתמנה לבדוק את העניין, אישר את גרסתו. תיק הבדיקה נסגר כמו שנפתח: בלא כלום. אבל מאז, כל אימת שמישהו מבקש לנגח אותי הוא מציין את "העובדה" שעבדתי בעיתון של ש"ס... ייתכן שבכך היה מסתיים העניין, אלא שלדידי נותרה בעיה אחת פתוחה: מיהו המתלונן? ברשות-השידור סירבו לומר לי (גם זו תופעה קפקאית: המאשים תמיד נותר אלמוני), ובעיתונות נפתח מסע נגדי, וכמה עיתונאים אף קיבלו בפקס את התלונה נגדי. ירון סחיש, מן המקומון הירושלמי של "ידיעות אחרונות", בדק ומצא: הפקס סים נשלחו ממכשיר הפקס של דובר המפד"ל, יצחק רט. מה לדובר המפד"ל ולשאלה אם עבדתי בעיתון ש"ס??

אחת הקלישאות המטומטמות (אצלנו ובעולם) קובעת: אמור לי מי ידיך ואומר לך מי אתה. כלומר, אם ידידי הוא אנס סדרתי - מה זה אומר עלי? או, נניח, ידידי הוא אחד מל"ו צדיקים, האם זה מטהר אותי, רשע מרושע שכמותי?

וכך לגבי הקלישאה "אין עשן בלי אש". היא נכונה אמנם לגבי אינדיאנים, וצופים, ומדורות השבט, אך כל מי שעסק בתעמולת בחירות, למשל, יודע כי יש ויש השמצות ללא בסיס. יתרה מזאת, בהמצאת השמצה על היריב המציא מביא בחשבון את תגובת הקהל: אין עשן בלי אש... ואכן, בחודשים האחרונים למדתי על בשרי מהו לחץ חברתי.

אבל סירבתי להשתעשע. "איך אתה עושה דבר כזה?" שאלתי, "זורק בוץ בלי לבדוק". "עוזב", אמר, "בעוד שבוע-שבועיים איש לא יזכור את הסיפור".

לימים, כאשר שוחחתי עם עוד כמה מנפגעי אברמוביץ, התברר לי כי זו תשובתו הרגילה: בעוד כמה ימים הסיפור יישכח...

עם זאת, הסיפור שמאחורי הסיפור קפקאי הרבה יותר, שכן מתברר כי אברמוביץ שידר את האייטם שלו שלושה ימים אחרי בירור שעשה לי מנכ"ל הרשות דאז, מוטי קירשנבאום, בנוכחות מנהל הרדיו, אמנון נדב. באותו בירור שמעתי לראשונה על שיחתו של

את שטיותיה). יתרה מזאת, הרי לא היה די בכך שאריה דרעי "ייקח את אחד מידידיו הקרובים" וכולי, שכן היה עליו לשכנע גם את יריבו הגדול, "ידיעות אחרונות", לפרסם את הספר.

•••

אריאנה מלמד ניסתה ב"העיר" לחלק לי אי-אלו מחמאות בשל "חריצותי", כדבריה, בהבאת סיפורים רבים ומפורטים, פה ושם גם שיבחה את הסגנון, אך סיימה את הביקורת בקביעה כי לא יואל ניר ראוי לכתוב את הביוגרפיה של אריה דרעי. מדוע? משום שכתבתי עליו באמפתיה, לא בכאס כפי שלדעתה ראוי לכתוב עליו?

או אדם ברוך ב"מעריב". הוא בא אלי בטרוניות על כך שבפרק על הרב עובדיה יוסף הסתמכתי על שני מאמרים ארוכים שכתב בשעתו ב"מעריב" על גדולתו של הרב כרועה רוחני וכפוסק הלכה. כמו אמר: הסתמכתי עלי, מכאן שאינך רציני...

אבל הגדיל לעשות מיכאל הנדלזלץ, עורכו החכם של מוסף הספרים של "הארץ", שמסר את כתיבת הביקורת על ספרי לסמי שלום שיטירתי, מן "הקשת המזרחית" השוטמת את ש"ס ואת דרעי. למסור לידי את כתיבת הביקורת כמוה כמסירת ספר של המרקיו דה סאד לרב עובדיה יוסף!

כצפוי כיסח שטרית את הספר מלגו ומלבר. עם זאת, הסכים עם תיאור ריה אחת שהעליתי בספר, תיאוריית הקונספירציה, המלווה את אריה דרעי מתחילת משפטו. אבל בעוד דרעי סבור כי המזימה היתה פוליטית – שאיפתם של יריביו הפוליטיים לחסל אותו ציבורית ובאמצעות חיסולו להביא לחיסולה של ש"ס – מצא שטרית מוזימה של השב"כ.

ואכן, לא חלפו שבועיים וב"כל העיר" הירושלמי התפרסמה כתבה על מעורבותו של השב"כ בהתארגנויות המחאה של בני עדות המזרח, "הפנתרים השחורים" למשל, ולהפתעתי הרבה מסתמכת הכתבה על סצנה אחת מתוך ספרי: אריה דרעי, כמנכ"ל משרד הפנים, סייר באום-אלפחם ונשא דברים בגנות ההזנחה הגדולה של היישובים הערביים בישראל. כמה ימים אחר-כך נקרא לבירור אצל ראש הממשלה דאז, יצחק שמיר, שבו נכח גם נציג השב"כ. "אתה מנכ"ל צעיר", אמר לו שמיר, "תשאיר את העניינים האלה למי שעיי-סוקם בכך". אבל לידידו של "כל העיר" היתה בסצנה ההיא הוכחה לכך שהשב"כ מעורב בענייניהם של בני עדות המזרח בכלל ובענייני ניו של אריה דרעי בפרט!

אכן אשמתי! כתבתי ספר רוחש אמפתיה למי שלדעתי הוא אחת התופעות המורכבות והמרתקות בפוליטיקה הישראלית. הממסד, האליטות, התקשורת, דעת הקהל "הנאורה", לא יכלו לשאת אמפתיה למפלצת, זו שעל-פי אדיפוס של סופוקלס יש להרוג אותה כדי לזכות ביוקסטטה ובמלכות. ואכן, אחרי מתן פסק-הדין החלו העיתונאים, מן הזבים והמצורעים ועד הבכירים, לתקוע סכינים במפלצת השרועה על המרצפות, לפחות לירוק עליה, ולו כדי שיהיה גם להם חלק ונחלה במלכות. אפשר היה לקרוא את הרעל בין השיטין של הכתבות, לראות את השנאה הקשה בעיניהם של פרשני הטלוויזיה, לשמוע את השמחה לאיד בקולותיהם. ואילו אני, כמו רבים מאלה שהכירו את דרעי מעבר לתדמיתו בתקשורת, לא ראיתי בו מפלצת, או אנס סדרתי האונס את המדינה הבתולית הזאת חדשות לבקרים. לדידי, אם אכן צדק בית-המשפט המחוזי בירושלים, היה דרעי אדם שחטא (או פשע) בצעירותו ועליו לתת על כך את הדין, אך אין צורך לשרוף אותו על המוקד, או להשפיל אותו, כפי שעשו ראשי השמאל בעזרתם של כמה מבכירי ש"ס.

אכן, ביקשתי להבין את התופעה, לא לשפוט אותה – ועל כך שילמתי מחיר כבד. שתהיו בריאים, "חברים"!

חברים, עמיתים לעבודה, אפילו קרובי משפחה, החלו להסתכל עלי בסלחנות. לא עזרו צעקותי כי אינני ש"ס, אינני חרדי, גם לא מזרחי; לא הועילו לחישותי כי אינני מושחת. תראה מה כתבה עליך חנה קים, השיבו לי, מה אמר עליך אברמוביץ', מה התלונן עליך הרט ההוא. הגיעו הדברים לידי כך שעמיתים לעבודה הביעו התנגדות לכך שאחזור לעריכת חדשות, שהרי אני כולי אריה דרעי, ומנהלי אסרו עלי (בכתבו) לעסוק בש"ס משום שכתבתי ספר אוהד (לדעתם) על האיש ההוא.

זה היה אחרי שאמרתי באחת מכתבותי אחרי הבחירות כי דרעי, כרץ למרחקים ארוכים, סבור שאם ש"ס תהיה באופוזיציה והוא עצמו יישב בבית-הסוהר, ש"ס תזכה בבחירות הבאות ב-25 מנדטים או יותר, והיא עשויה להיות המפלגה הגדולה בישראל. מיד אחרי שידור הדברים טלפן אלי אחד ממקורבי ראש הממשלה החדש לבדוק אם זו אכן דעתו של דרעי. השבתי בחיוב והוא אמר: "זהו אור אדום. אסור שזה יקרה".

לעומת אותו פוליטיקאי חכם, היו מי שנתפסו למשפט "רץ למרחקים ארוכים" וראו בכך מתן מחמאה ל"מפלצת". בין אלה היה אחד, אביב לביא בעיתון "הארץ", הקומיסר החדש לענייני מוסר עיתונאי, שקרא לי להפסיק להתחנף לאריה דרעי – איזו בדיחה!

•••

אלא שהבדיחה היא חלק מן המצב הקפקאי. כותב מילן קונדרה במסתו: "הקפקאיות מוליכה אותנו פנימה, אל תוך קרביה של הבדיחה, אל הזוועה שבקומי". ואכן, כמה מן האירועים שאירעו לספר שכתבתי על אריה דרעי

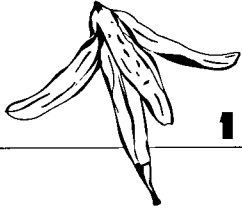
בחודשים האחרונים למדתי על בשרי מהו לחץ חברתי. חברים, עמיתים לעבודה, אפילו קרובי משפחה, החלו להסתכל עלי בסלחנות

נופלים אל תוך קרביה של הבדיחה. "פרשת חלבי", למשל, הפרשה היחידה שזכתה לתשומת לב ציבורית, לעומת פרשות אחרות שאני מגולל בספר, עסיסיות ורציניות הרבה יותר, כמו מינוייהם של דוד ליבאי לשר המשפטים, ומיכאל בן-יאיר ליועץ המשפטי לממשלה, שניהם מעשי ידיו של דרעי, זמן רב לפני פרשת בר-און, או חלקו של עו"ד דן אבי-יצחק בפרשה הזאת.

"פרשת חלבי" נולדה בטלוויזיה, אצל כמה מ"אזהביו" של רפיק חלבי. אני עצמי העליתי את סיפורי חלבי כהמחשה לתחושתו של אריה דרעי כי ידידיו ובני-בריתו בגדו בו כמעט מראשית דרכו ועד סופה; כך צמרת ש"ס בהדיחה אותה, כך פוליטיקאים שונים שהשתמשו בו לקדם את עצמם תמורת הבטחות, הבנות, או קריצות רמוזניות, וכך עיתונאים מסוימים שכמוהם כיונים: אכלו מידי וחרבנו על ראשו.

אחד מ"אזהביו" של רפיק חלבי קרא את הספר ותפס מיד את פוטנציאל הפיצוץ התקשורתי בסיפור (בניגוד אלי). הוא הפנה את תשומת לבו של דוד גלבוע, מגיש "תיק תקשורת" בערוץ 2, וזה ביקש ממני להתראיין בתוכניתו. בתום לבי הסכמת, ולמחרת הראיון נפרצו שערי הגיהנום והשערורייה התגלגלה לחקירת משטרה נגד חלבי בחשד למרמה והפרת אמונים, ועשר שעות חקירה המסתיימות בתנאים מגבילים. עוד בדיחה!

מי שכן נופלות הן הכתבות והביקורות על ספרי בעיתונות. ואכן, עוד הספר בשלבי עריכה מתפרסמת באכסניה נכבדת זו, "העין השביעית", כתבה האומרת בין השאר, כי אריה דרעי לקח את ידידו הקרוב לחבר לו ביוגרפיה מתוך כוונה להשפיע על השופטים!!! איוו שטות! כיום, אחרי פסק-הדין, כבר ברור שדבר לא היה משנה את דעתם של השופטים (מה שהיה ברור כבר אז, כאשר כתבה הכתבת

אריה גולן

ידעתי שזה ייגמר ברצח

עשיתי עם זה שום דבר. שום פריט ב"יומן הבוקר" – לא ראיון, לא הערה ולא רמז. והרי ידעתי בבירור איך כל זה ייגמר. לי לא היה שום ספק.

בספטמבר '95 הוזמנתי להנחות את טקס הענקת אזרחות הכבוד של "נשר" לראש הממשלה, יצחק רבין. לפני שהטקס החל, שאלתי את מאבטחי השב"כ, קצת ברצינות, אם אינם שוקלים להציב מחיצת זכר-כית משוריינת לפני דוכן הנואמים של רבין. הם ענו מה שענו וכש-הטקס נפתח, החלו צעקות וקריאות נאצה של בודדים מתוך הקהל, מתוך החושך המאיים.

עמדנו שנינו על הבמה, מסנווורים מתאורת הזרקורים, רבין ליד הדוכן, ואני, המנחה, מאחוריו, מרגיש כמעין שומר-ראש, מנסה להריגוע את אלה שקיללו, איימו והפריעו. היה מפחיד. אינני יודע מה זה עשה לרבין, לי היו רגעים שבהם חששתי לשלומי.

אבל תפקידי לא לאבטח אלא לדווח, להציב על סדר-היום, לעשות מזה "עניין" ברדיו. ולא עשיתי. והרי במקצוע שלנו, הכלל הוא אכן – לא דיווחת, לא עשית. עבורנו זו אינה בדיחה פרטית של דיפלומט-סים ופוליטיקאים שממהרים לדווח גם על מה שלא עשו.

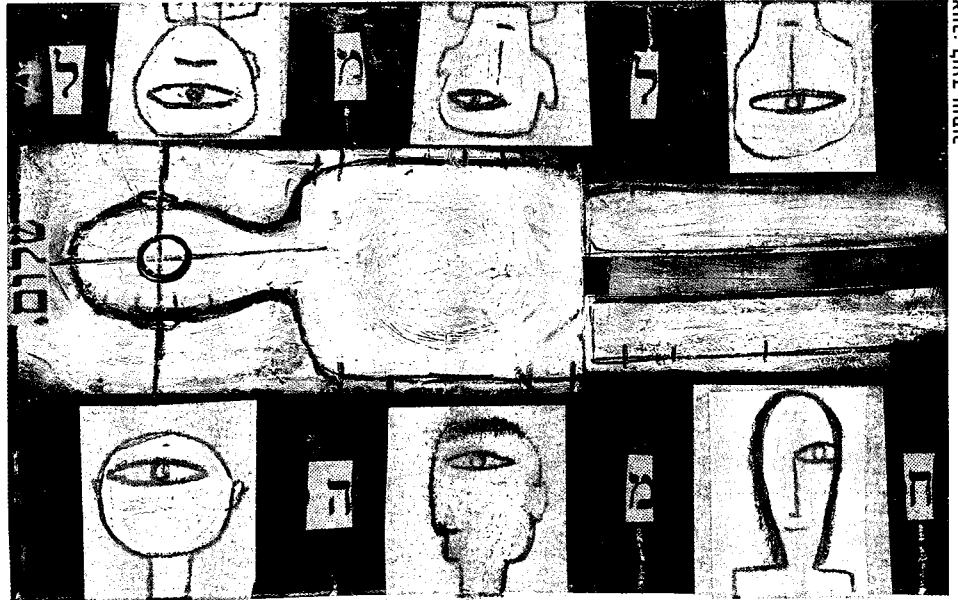
זה המחדל הגדול שלי, הטעות הקשה והבלתי נסלחת. היתה לי גם טעות בתוך טעות. כשם שהבנתי מה הולך לקרות, לא תיארתי לעצמי שמישהו יעז לרצוח את יצחק רבין, "מר ביטחון". אני חשבתי שינסו לפגוע בשמעון פרס ש"אמא שלו ערבייה" ו"יש לו מניות בתדיראן".

אלא שהרוצח לא היה מונע על-ידי רגש שנאה; הוא ביצע רצח שיותר משהיה פוליטי היה מדיני. הוא רצה לעצור תהליך מדיני.

אני את הלקח שלי הפקתי. שום התל-מות לא תעבור בשקט. כל כתובת "בוגד", על הקיר הנידח ביותר, תוזכר בשאלות לשר לבטחון הפנים, למפכ"ל המשטרה ולכל מי שרק אפשר. כל

ב ולנו עושים טעויות, כל הזמן. כל יום, ב"יומן הבוקר" של רשת ב', אני עלול לשכוח לשאול שאלה חשובה שממש מתבקשת מאליה, או להציג שאלה מיותרת שאת התשובה עליה כבר קיבלתי. פה ושם יש השתלחות שלא לעניין, הערה שהיה מוטב לוותר עליה.

ראש הממשלה הקודם, בנימין נתניהו, מחה פעם באוזני על משהו שאמרתי על בנו, יאיר. "עזוב את הילדים", אמר לי, "חוץ מזה תגיד מה שאתה רוצה". הבטחתי לא לחזור על כך. אני מקווה שנשארנו ידידים. אבל אלו טעויות קטנות, כאלו שעליהן אדם סולח לעצמו. על הטעות הגדולה שלי אינני יכול לסלוח לעצמי בשום אופן.

איור: ליעד שמיר

כן, רצח רבין, שוב. צר לי. הטראומה הזאת אינה עוזבת אותי. כולנו עצמנו עיניים מול הכתובת על הקיר. גם אני. למרות שהייתי משוכנע שיהיה רצח, לא עשיתי כלום.

בקיץ הלוהט של '95 חזרנו ארצה משליחות של שלוש שנים בווינגטון, ישר לתוך הגיהנום שהיה כאן: הפגנות, צמיגים בועים

רים, ארוגות מתים, מדי ס"ס וקריאות "בוגדים". כששמעתי שמדבר רים על "בגידה", אמרתי בכל מיני שיחות פרטיות שיהיה פה רצח, כי בשעת מלחמה הורגים את הבוגדים וכאן זו מלחמה – מלחמה על ארץ ישראל. "אתם העיתונאים תמיד מגזימים", אמרו לי חברים, "אין פה רוצחים, תירגע".

וברגעתי. שמעתי את ההתלהמויות, את האיומים להעמיד לדין את הממשלה הנבחרת, את ההשוואות ל"יודנראט", לממשלת וישי, ולא

שמעתי את ההתלהמויות, את האיומים, את

ההשוואות ל"יודנראט", ולא עשיתי עם זה שום דבר. שום

פריט ביומן הבוקר – לא ראיון, לא הערה ולא רמז

איום על מנהיג נבחר הוא פריט חדשותי. כל גילוי של שלילת הלגיטימיות של הכרעה דמוקרטית יעלה לדין נוקב.

אוי לנו, אוי לי, אם נטעה פעמיים. יש לנו יום-כיפורים דתי מקדמת דנא, יש לנו יום-כיפורים צבאי מאז ה-6 באוקטובר 1973, ויום-כיפורים אזרחי מה-4 בנובמבר 1995. ונזכור את כולם. ■

אריה גולן הוא מניח "יומן הבוקר" בקול-ישראל

כשעיתון מנהל מסע צלב

הצרכים העמיד אפוא את "ויטה" בפני מאזן אימה חדש. לפתע התברר שמול תעודת הכשרות וכוח הקנייה של הציבור החרדי, מציב הציבור החילוני-ליברלי את אמונתו וארנקיו. ואולם, אלמלא החליט "הארץ" להעמיד את דפיו לרשות המאבק נגד הכניעה לברז"צ, "ויטה" לא היתה יודעת כלל שקמפוס הפך ל"פרשה" שפוגעת בהכנסותיה. "הארץ" ניתב את תסכולם של בודדים והפך אותם למעשה לתנועת מחאה אד-הוק. במלים אחרות: העיתון מילא במקרה זה את מקומו של מפלגות וגופים חוץ-פרלמנטריים.

...

דווקא הצלחתו של הקמפיין נגד פיטוריו של קמפוס מעלה סדרה ארוכה של שאלות: האם העיתון נהג כשורה בשעה שהחליט לתת יד ודף לחרם הכלכלי? היכן עובר הגבול בין מאמר ביקורתי לבין קמפיין? אקטיבי נגד גורם פרטי או מוסד ציבורי? מתי על עיתון להעמיד את מדוריו לרשות מאבק של קוראים, ובאילו מקרים עליו להפנות אותם למחלקת המודעות (כגון החרם של "גוש שלום" נגד מוצרי ההתנהלות ויות)? כיצד היינו נוהגים במכתבים למערכת של קוראים שהיו מצינים להחרים את "ויטה" משום שהיא מעסיקה מיסיונר? נציגויות ישראל בעולם נוהגות להכתוב לפעילים יהודים קמפיין של מכתבים למערכת. איזו דרך יש לעיתון לאתר מכתבים מתוומרים ולהדוף מני-פולציות מצד בעלי עניין? ושאלה נוספת, משפטית: באיזו מידה מטיל חרם צרכנים על העיתון המארח אחריות על הנזקים שנגרמים לקורבן החרם (בעיקר אם מתברר שהעילה לחרם היתה מפוקפקת)?

לשאלות הרבות והסבוכות הללו יש תשובה פשוטה אחת: שיקול דעת. כפי שהמערכת מבטאת במאמרי המערכת שלה את תמיכתה במדיניות פוליטית, חברתית או כלכלית (או התנגדותה לה), היא רשאית להחליט אילו מכתבים למערכת היא בוחרת להפוך לקמפיין. פרשת קמפוס מלמדת שחרם צרכנים נוחל הצלחה כאשר העיתון מתמקד במעשה בלתי צודק בעליל, שנוגע בעצבים החשופים של רבים מקוראיו. חרם הוא נשק לגיטימי ביד ציבור חילוני שמתנגד

ראשית נובמבר דיווחתי בטורי ב"הארץ" על אדישותן של רשויות המדינה לרדיפות של פעילי "יד לאחים" אחרי "עדי יהוה". סיפרתי שקנאים יהודים כיסו את קירות בתיה של אשדוד בדיוקנו של יו"ר העדה בעיר, אדוארדו קמפוס, על גבי מודרעות "מבוקשים". כעבור כמה שבועות היצגתי את תמונתו של שר העבודה ומנהיג ש"ס, אלי ישי, מעניק לקמפוס תעודת הוקרה על התנדבות יוצאת דופן למען הקהילה. קמפוס צוין לשבח על המאמצים שהוא מייחד במשך שנים רבות לקליטתם של עשרות נערים הריגים במפעל המזון "ויטה", שהוא נמנה עם עובדיו הבכירים.

למחרת דיווח היומון החרדי "המודיע" שראש סיעת "יהדות התורה" בכנסת, ח"כ יעקב ליצמן, דרש מישי לשלול מהמיסיונר קמפוס את תעודת ההוקרה. ועוד דוות באותה ידיעה כי יו"ר "יד לאחים", הרב דב ליפשיץ, הביע תמיחה ש"ויטה" מעסיקה מיסיונר בתפקיד ה"רגיש" של מנהל כוח-אדם. מכאן היתה הדרך קצרה למדי לאיום של ברז"צ על "ויטה" לשלול את תעודת הכשרות ממוצריה. קמפוס הודיע לי שמנהל המפעל ביקש ממנו לצאת לחופשה עד אשר יימצא לו תפקיד אחר.

עוצמת תגובותיהם של הקוראים לידיעה על השעייתו של קמפוס הפתיעה את מערכת "הארץ". תיבת הדואר האלקטרונית של העיתון קלטת עשרות הודעות של יחידים ומשפחות שקראו להטלת חרם צרכנים על "ויטה". קוראים ביקשו שנפרסם את מספרי הטלפון והפקס

של "ויטה", כדי שיוכלו למחות בפני הנהלת החברה על התנכלות לפרנסתו של אדם בגלל אמונתו. רבים הציעו להחרים את כל המוצרים המתכבדים בחתימת ברז"צ. ביום שבו פורסם הראשונה על הוצאתו של קמפוס לחופשה, אישר משרד יחסי הציבור של "ויטה" בהודעה לעיתונות כי הנהלת החברה הודיעה לאיש "עדי יהוה" על כוונתה להעבירו לתפקיד אחר, "שבו לא יהיה לו קשר עם עובדים". הסיבה: קמפוס ניסה להעביר חלק מהכפופים לו על דתם. ביום שבו התפרסם הלקט הראשון של מכתבי החרם, הודיעה "ויטה" שהחשדות בנוגע לנסיונות להעביר עובדים על דתם מצויים בבדיקה. הובטח שהברור יסתיים, ומעמדו של קמפוס לא ייפגע. ההודעה לא הניחה את דעתם של הקוראים. בשעת ערב, זה היה שלושה ימים לאחר ש"הארץ" הקצה פינה

לכפייה דתית, באותה מידה שהציבור הדתי רשאי להחרים יצרנים שאינם נכבדים לתכתיביו. העיתונות החרדית מפרסמת את פסקי החרמות של הרבנים - בלי להקשות קושיות. העיתונות החילונית רשאית - ואולי חייבת - לפרסם את פסקי החרמות של קוראיה כל אימת שהיא מאמינה בצדקתם. בחברה דמוקרטית רוב יכול לממש את יתרונו רק בתנאי שהוא מטריח עצמו לקלפי, להפגנות ולמדור המכתבים למערכת. ■

עקיבא אלדר הוא חבר הנהלת מערכת "הארץ"

איור: בתיה קולטון

לא אופיינית את דו"ח התקירה הסופי, אולי בתקווה שזכרונו הקצר ואירועים טריים יותר ישכחו מאיתנו את התנהגותו.

...

בואו נדבר על עיתונות וגזענות. או, ליתר דיוק, על עיתונות וצי-טוטים גזעניים.

למשל, כשמראיינים איזה בעל מוסך מאשדוד באיזה עניין שלא קשור בשום אופן שהוא ליחסי יהודים וערבים, ופתאום הוא מצוטט כאומר: "הוא בא אלי עם צמיגים במצב נורא. אפילו לבדואי מרהט לא הייתי נותן לנסוע עם צמיגים כאלה".

למשל, כשמדווחים על התגודדות כמעט אלימה של אוהדי נתניה סביב מאמן קבוצת הכדורגל, והכתב משבח קומץ אוהדים שדווקא מגוננים על המאמן בקריאה: "תעזבו אותו. הוא לא ערבי. הוא יהודי". למשל, והמור מכל, כשבכתבה מיוחצנת לכבוד יום האיידס הבינלאומי (מחלה שנשאייה ונפגעייה הם קורבנות של דעות קדומות שיטתיות) מגוללת חולה צעירה למדי את סיפורה העגום, ויודעת לספר גם על הסיבות למחלה, כפי שהיא מבינה אותן כיום: "זה עונש משמים בגלל שיצאתי עם גוי" (אופס, חולי האיידס ייאלצו להמתין לתרומתי עוד שנה).

אז מה אני רוצה, בעצם? עיתונות טובה מדווחת, עיתונות רעה מטייחת. עיתונות טובה מבטאת הלכי רוח עממיים, גם כשהם לא בדיוק תקינים-פוליטיים. ולכאורה, לפחות, הציטוטים המדויקים הללו הם עיתונות טובה.

ובכל זאת, מה לעשות, הם גורמים הרגשה רעה מאוד - מפני שדי ברור שהם הובאו כבדרך אגב, בשוליו של סיפור מרכזי אחר לגמרי, בלי שום הערכה על חומרם או דיון בתוכנם, ומבלי שרעדה ידו של כתב, משכתב או עורך, אפילו לשנייה. מין משפטים לגיטימיים כאלה, שאנשים רגילים, אתם יודעים, כמוך וכמוני, אומרים לפעמים. במדינות מסוימות, לפחות.

...

אם אינני טועה, יצא המדור הזה לא פעם בקובלנה מרה נגד תופעה נפוצה בתקשורת שלנו - האופן שבו נושא בעייתי ומורכב זוכה לפרשנויות, הערכות, דעות ודעות-שכנגד, מבלי שהעיתונאים המעורבים טורחים (או מסוגלים) להביא לידיעת הציבור הרחב את העובדות הבסיסיות, להסביר אותן בדרך שווה לכל נפש, ולהצביע על ההשפעות של עובדות אלו על חיי הפרט, המשפחה או הקהילה. ואם אני לא טועה, המדור הזה, מעצם הגדרתו הנרגנת, גם לא תמיד טורח לציין שיפורים, מגמות חיוביות או הישגים עיתונאיים. ובכן, המדור הזה עומד לחרוג ממנהגו.

ראשית, בעקבות קריאה בכתבותיו של רוגל אלפר ב"הארץ" על שאלת הערוצים המסחרים, הכבלים, הלוויין ונושאים נלווים, הבנתי (פתאום?) סוף-סוף את התמונה - מי נגד מי, כמה זה עולה לנו, מה הן ההצעות האלטרנטיביות ומה רע וטוב בהן.

שנית, בכמה הזדמנויות בחודשים האחרונים, כששאלות העוני, האבטלה ותזונת העניים (מה שקרוי, בטעות, רעב) עמדו על סדר-היום, קראתי את ניתוחיו של גדעון עשת ב"ידיעות אחרונות" בשולי הפרסומים הסטטיסטיים היבשים 1 - נכון - הבנתי מי נגד מי, כמה זה עולה לנו, מה הן ההצעות האלטרנטיביות וכו'.

אז לפחות על הטרונות בנושאים העיתונאיים האלה נצטרך לוותר. ■ עמוס נוי הוא איש מחשבים

עמוס נוי

נערות הליווי נעלמו

ין כמעט תוכנית או טור העוסקים בתקשורת, שלא דנו בהרחבה בתפקיד שמילאה העיתונות בפרשת שחקני נבחרת ישראל ונערות הליווי. אין כמעט תוכנית או טור שעוסקים בתקשורת, שניצלו את ההזדמנות כדי לדון בבעייתיות העיתונאית המורכבת של מדורי הספורט, ואין כמעט תוכנית או טור העוסקים בתקשורת, ששמו לב כעת להיעלמותה הפתאומית של הפרשה מסדר-היום הציבורי והעיתונאי. בעיקר ב"מעריב" - שחשף את הפרשה-לכאורה, שנאלץ להתמודד עם הכחשות, השמצות וביקורת - נפסק ביום אחד, למשך כמה שבועות, כל איזכור של הסיפור החם ההוא. אף מלה. ואפילו עתה, עם פרסום הדו"ח הסופי, שומר העיתון על טון מינורי, יחסית להרגלו. ממש לא התגיגה המתבקשת מצד עיתון שחלקים מסוימים מהסקופ שפרסם מתגלים כנראה כנכור-נים (אם כי לא התיאורים עזי המבע של הילולה רבת משתתפים, כל הלילה, שכללה גם אלקוהול וחשיש).

מפני שמה שהפרשה הזו חשפה באמת הן בעיות אתיות קשות במדור-רי הספורט (שחלקן נוכר במדור הזה בעבר). פרסומה הראשוני שבר איזה קשר שתיקה וצופן לא כתוב בתחומי יחסי עיתונאי ושחקנים: ההסתחבקות ההדרית הדביקה (שבה לא רק העיתונאי רואה את השחקן במצבים לא נאותים, אלא גם להפך), התחושה הלא בלתי מבוססת (ליתר דיוק - המבוססת טוב מאוד על נסיון העבר) של שחקנים, כאילו עיתונאים (ועיתונאים) מסוימים הם "שלהם", כלומר יפעלו לקידום האינטרסים האישיים שלהם ויגנו על שמם הטוב - כל אלה עמדו, לפחות למראית עין, להתנפץ.

הבעייתיות שבאופנת הטורים האישיים של שחקנים פעילים ב"ידיעות אחרונות" וב"מעריב" כבר נזכרה כאן לפני למעלה משנה (וטופלה שוב בגיליון הקודם של ה"עין השביעית" בכתבה שלמה). עכשיו, אחרי שאייל ברקוביץ התרגל ליחס מועדף ככדורגלן מצד "מעריב" בזכות נכונותו לפרסם בעיתון טור אישי, קשה מאוד להתפלא לא כשהוא מגיב על פרסום פרשת נערות הליווי כפי שמגיבים על בגידה וחוסר נאמנות, ומפסיק לפרסם את טורו לאות מחאה. באמת, פתאום נזכרתם להיות עיתונאים חוקרים?

לא. התשובה היא לא. וזה, אולי, שורש הבעיה: "מעריב" מלכתחילה לא פרסם את הפרשה מתוך החלטת אמיצה להשיב את מדורי הספורט אל מיטת סדום של האתיקה העיתונאית המקובלת. הוא פרסם, לדעתי, את הידיעה המרעישה הזו על רקע התסכול והאכזבה מנבחרת ישראל, במסגרת אותם יחסי ידידות דביקים שבין מדור הספורט והשחקנים. ועכשיו, עם הנסיגה הפחדנית שלו מהפרשה כולה, ועם הדממה המוחלטת שגזר על עצמו (הגרועה הרבה יותר מהתנצלות או הודאה פומבית בטעות), הוא מוצא את עצמו בגרוע שבכל המצבים - הוא גם פרסם סקופ מרעיש שבחלקו היה כנראה לא מדויק, הוא גם מתקשה, או לא מנסה, להציג הוכחות נוספות שיאששו את החלקים הנכונים שבסקופ, הוא גם הפסיד את הטור של ברקוביץ' והרבה מאוד נקודות בדעת הקהל, והוא גם שותק תחילה ואחר-כך מפרסם בצנעה

עיתון זה לא בית

עיתונאי ה"גרזולם פוסט" מאמינים שהם נאבקים לא רק על מעמדם

אלא גם על תרבות מקצועית שלמה. למו"ל דעה שונה

ארנון לוי

בא תום רוו - הלך תום הלב", שגינה זו נפוצה באחרונה בין עיתונאי ה"גרזולם פוסט". תום רוו הוא המו"ל הנוכחי של ה"פוסט" אשר נכנס לתפקידו לפני למעלה משנה, ואשר עמו נמצאים העובדים בסכסוך קשה. רוו, הם טוענים, פועל בדרכים בלתי הוגנות ובלתי ישירות כדי לשבור את העובדים ולערער את יכולתם להיאבק בו.

ג'ודי מונטגיו: זהו מקרה מבחן לעיתונות הישראלית. אם נישבר, זה יהיה יום עצוב לעיתונות בארץ ולעצמאותה

רוו הוא המו"ל השלישי המתמנה לעיתון מאז רכשה אותו קבוצת הולינג'ר הקנדית בשנת 1989. תאגיד הולינג'ר הוא מן הגדולים בעולם בתחום העיתונות. בבעלותו 384 עיתונים בשפה האנגלית, מרביתם בקנדה, שבה הוא שולט בלמעלה מ-40% משוק העיתונות היומית, ובארצות-הברית. מלבד אלה שולטת הולינג'ר, אשר בראשה עומד קונרד בלאק הקנדי, גם בעיתונים באנגליה, שהידוע שבהם הוא ה"דיילי טלגרף" הלונדוני. בישראל, מלבד ה"גרזולם פוסט", המוגדר על-ידי החברה כ"ספינת הדגל של החטיבה הישראלית" שלה, שולטת הולינג'ר גם בשבועון "גרזולם ריפורט".

לפני תום רוו, בין 1989 ל-1997, נוהל ה"גרזולם פוסט" בידי יהודה לוי, אשר הסתכסך עם עובדיו והביא לפרישת שלושים מהם כבר בראשית 1990. רוו, שבא לעיתון לאחר תקופה קצרה שבה היה גורמן ספקטור המוציא לאור שלו, פועל במציאות שונה מזו שבה פעלו קודמיו. ה"גרזולם פוסט" נתון כיום, לאחר 67 שנות קיומו, בתחרות קשה מצד המהדורה האנגלית של "הארץ" וה"הראלד טריביון", אשר מספקת בראשונה ימון אלטרנטיבי לקהל קוראי האנגלית בארץ.

מרבית עיתונאי ה"גרזולם פוסט" מועסקים כיום בעיתון תחת חוזה קיבוצי, שחודש בפעם האחרונה לפני שלוש שנים. חוזה זה פג בסוף

1999. הסכסוך ב"גרזולם פוסט" ניטש סביב שאלת אופי ההעסקה של העובדים החל מראשית שנת 2000. ב-27 באוקטובר הכריז המו"ל באופן חד-צדדי על ביטול ההסכם, ולאור זאת הכריז למחרת האיגוד הארצי של העיתונאים על סכסוך עבודה בשם עיתונאי ה"פוסט". מאז התנהל משא ומתן בין העיתונאים לבין נציגי המו"ל.

לטענת העיתונאים, כפי שמספרת אסתר הכט, ראש דסק בעיתון, מבקש המו"ל החדש לרוקן את ההסכם הקיבוצי מכל תוכן.

תום רוו

איר: מיכל בוננו

פיטורי הכתב סטיב רודן (שהועסק בחוזה אישי) בתקופתו של המו"ל גורמן ספקטור, בעטייה של כתבת תחקיר שערך על שמחה דיניץ. הפיטורים יצאו אל הפועל כשנתיים לאחר פרסומה של הכתבה, שזכתה את מחברה בפרס עיתונות אמריקאי ובשבחים רבים. ג'ודי מונטגיו אומרת כי היא מצטערת שאו לא ניהלו העובדים מאבק תקיף יותר למניעת פיטורי רודן.

העובדים מספרים כי האיום על מעמדם, אם יבוטל ההסכם הקיבוצי, הוא ממשי ביותר. כך, לטענתם, ניסתה ההנהלה בשנים האחרונות לפטר שני עיתונאים ותיקים אשר חלו במחלות קשות. בזכות ההסכם הקיבוצי, שכלול בו הליך בירור חיצוני למקרים כאלה, נמנע הדבר. מקרה אחר שהם מציינים הוא

תחת ההסכם החדש, חוששים העיתונאים, יוכל המו"ל לפטר עיתונאים ככל העולה על רוחו, בין מסיבות מקצועיות, בין כלכליות. רוז סירב להגיב לטענות עובדיו או לומר דבר על מדיניות הניהול של ה"גרדולם פוסט", ומסר רק ש"היות וכל הטענות משוללות יסוד, איני רואה צורך לכבד אותן בתגובה". ראש האיגוד הארצי של העיתונאים, אלישע שפיגלמן, המלווה את מאבקם של עיתונאי ה"גרדולם פוסט" מראשיתו, מספר שהאיגוד

מבטאות את מדיניות תאגיד הוליווד בכל עסקיו (לבד, כנראה, מן הידיילי טלגרף). זוהי מדיניות של רכישת עיתונים בעלי תפוצה קטנה, וצמצום מספר העיתונאים המועסקים בהם (לדיו של קונרד בלאק, מתקיים יחס ישר בין מספר הקוראים למספר העיתונאים). תוך כך מתנהלת הפיכתם לעיתונים מסחריים יותר, אשר שיעור השטח הנתפס בהם על-ידי מודעות גדל, ושיעור העיתונאות האיכותית מידלדל. ה"גרדולם פוסט", לתחושת עיתוני-

כאשר משווחים עם עיתונאי ה"פוסט", קשה להתחמק מן הרושם שנוסף על טענותיהם המקצועיות והכלכליות, הם מלאים בתחושה קשה בגלל הערכת האווירה הביתית ששררה במערכת במשך שנים. עיתונאים שעבדו בעבר בעיתון מתארים את האווירה בו כמשפחתית אך מקצועית. אולם דומה שהשבר הגדול באו- וירה זו התרחש כבר לפני תשע שנים, עם פרוץ המשבר בין המו"ל דאו, יהודה לוי, לעורכי העיתון, ארי רט וארווין פרנקל. הסכ-

סוך ההוא, אשר בשיאו התפטר מן העיתון שלושים מבכירי עיתונאיו, וביניהם חמי שלו, דוד לנדאו, יהודה ליטני, ג'ואנה יחיאל (שניהלה לאחר מכן מאבק משפטי ממושך נגד העי- תון), יורם קסל ואחרים, נתגלע על רקע התערבותו של המו"ל בתכני העיתון. בעיני אחדים סימן משבר זה את תחילת התפוררותה של האווירה המשפחתית בעיתון. מבחינה זו, ייתכן שיש לראות בהתרחשויות האחרונות שיאו של תהליך בן עשור. עיתונאי בכיר לשעבר ב"פוסט", שהיה בין הפורשים בשנת 1990, מציין שיש להבחין בגורם מרכזי אשר הביא לפרוץ המשבר הנוכחי. לטענתו, התחרות החדשה שמציבה המהדורה האנגלית של ה"ארץ" וה"הראלד טריביון" אינה מאפשרת עוד ל"גרדולם פוסט" להישען על חגורת המגן המונופוליסטית שלו בקרב קוראי האנגלית. על כן נדרש המו"ל, כדבריו, "לנער" את העי- תון, ולבצע בו שינויים מקיפים במהירות וביעילות. זו הסיבה שבעת, לאחר שהסכם הקיבוצי חודש כמה פעמים בעשור האחרון - גם אם תוך משברים חוזרים ונש- נים - פועל המו"ל החדש במלוא הכוח לביטולו.

עיתונאי ה"גרדולם פוסט" מנסים לשמור על אופטימיות באשר לסי- כווי ההצלחה של מאבקם וחשוב להם שיובן גם כמאבק על מעמד העיתונות. לדברי ג'ודי מונטגיו, "זהו מקרה-מבחן לעיתונות הישרא- לית. אם נישבר, זה יהיה יום עצוב לעיתונות בארץ ולעצמאותה". עם זאת, גורם באיגוד הארצי של העיתונאים, המכיר את פרטי המשא ומתן, טוען שאין מקום לאופטימיות של ממש. קשה, אם כן, לראות את ההבדל בין ה"פוסט" ליתר עיתוני ישראל, אשר הופנו גם הם למסלול החווים האישיים בעשור האחרון. ■

ארנון לוי הוא מזכיר המערכת של "העין השביעית"

אוי, אינו עונה להגדרה זו - זהו עיתון בעל תפוצה קטנה אמנם, אך הוא משמש אשנב שבערו מתוודעים רבים מקוראי האנגלית בעולם למתרחש בישראל. אתר האינטרנט של העיתון, הם מציינים, הוא האתר השישי בעולם בפופולריות שלו בין כל העיתונים היומיים המופיעים ברשת, ובכלל, לעיתון מסורת ארוכה של דיווח מעמיק ואמין המפנה פניו לעולם ולמציאות המקומית בעת ובעונה אחת.

מודאג מאוד מן המעבר השיטתי של כל העי- תונים בארץ לשיטת ההעסקה על בסיס חווים אישיים, ומנסה לסייע לעובדי ה"גרדולם פוסט", אחרון העיתונים שעיתונאיו התומים על הסכם קיבוצי, להימנע מלהצטרף לשיטה. לדבריו, כמו גם לדברי עובדים בעיתון המעו- רים בנושא, המשא ומתן בין העיתונאים להנהלה מתנהל באווירה קשה. העיתונאים טוענים שהפעולות שנוקט המו"ל

ה כמה שנים אני משלם את דמי החבר של אגודת העיתונאים בתל-אביב ישירות, בצ'קים לשנה שלמה. החתימה על הצ'קים היתה כרוכה מדי שנה ברגע של הרהור. הסכום לא משהו, אבל על מה אני חותם בעצם? ומיד שבה מורשת בית אבא-אמא והיכתה על כף ידי המהססת. והרי זהו "איגוד מקצועי", הרי עלינו העיתונאים להתאגד למען זכויותינו, הרי ללא אגודה מקצועית חוקה נהיה למרמס בידי בעלי ההון המעסיקים אותנו. אילו מין מחשבות אלה?

השנה שוב רעדה היד, רעדה ורעדה, ועל הצ'קים לא חתמתי. זה לא היה קל. שוב ושוב נשלחה היד אל הפנקס, ומרגע לרגע ברור היה לי שהפעם זה לא ילך. השאלות כבודות מדי, והתשובות, כך נראה, אינן עומדות במבחן הראיות המוצקות. ואם חלק מהטעיונים כאן ייראו מובנים מאליהם, הרי זו בדיוק הבעיה.

העיתונות הכתובה והאלקטרונית עברה במהלך שנות התשעים, באופן גורף, לחוזים אישיים. במהלך הזה לא הצליחו אגודות העיתונאים והאיגוד הארצי לבלום את התהליך. הם לא הצליחו להיערך למאבק, הם לא היוו בו גורם. הכישלון הזה ערער את בסיס קיומו של האיגוד, ולא נראה שהוא חוזר והתייצב.

בנקודה זו אין מקום להטחת האשמה גורפת ובלעדית באגודה. מי שהלך לחוזים אישיים הם העיתונאים עצמם, כלומר אנחנו. מוגזם לומר שהעיתונאים בחרו בחוזים אישיים כשיטה מקיפה או בלעדית, אבל הם בוודאי לא חסמו את המהלך בגופם. בעיתונים שבהם היה ועד עובדים חזק ובעל מסורת כמו "ידיעות אחרונות" הצליח אחוז סביר של העובדים להישאר מאוחדים, ומן הסתם בעלי העיתון מחכים לשעת כושר כדי להקטין את נתח עובדי ההסכם. בעיתון שבו היה הבעלים נחוש לעבור לחוזים אישיים, או שאירעו בו טלטלות בעלות, כמו ב"מעריב", הפור נפל. העיתונים הקטנים, שבהם נעשה הכל על-פי ההסכמים הקיבוציים הישנים, נסגרו כזכור בזה אחר זה. שני כלי התקשורת שרוב חבריהם מאוגדים ויש בהם ועד פעיל הם ה"ג'רוזלם פוסט" וקול-ישראל.

אין מקום להאשמה גורפת של האיגוד, יש מקום לביקורת. המעט שיכלו האגודות לעשות לא נעשה. הדבר נובע קודם כל מהמבנה המוזר של ההתאגדות המקצועית של העיתונאים. העיתונות היא מקצוע של מעטים. גם אם היו כל העיתונאים מאוגדים, היה מדובר בכמה אלפים. האיגוד הקטן הזה מפורק מסיבות היסטוריות לשלוש אגודות אזוריות, ולאגוד פדרטיבי חסר בסיס עצמאי החי בחסדי האגודות. המבנה הא-נורמלי הזה הוא מקור למאבקי כוח, לריבוי סמכויות וליחסים עכורים שאפיינו את האיגוד המקצועי של העיתונאים שנים רבות, גם כאשר ההסכמים הקיבוציים היו נחלת הכלל. בתקופה הקריטית, שבה עברו מרבית העיתונים והעיתונאים לחוזים אישיים, היה האיגוד משותק עקב מערכת יחסים עכורה בין ראשי האיגוד הארצי והאגודה התל-אביבית, המאגדת את רוב העיתונאים.

שנות התשעים הן שנותיה הרעות של ההתאגדות העיתונאית המקצועית. לאגודות העיתונאים ולאגודת איך כל מעמד בהתדיינות של העיתונאי הבודד מול מעסיקו. האגודות היו יכורות, למשל, להיות גורם מייצע לעיתונאים איך לנסח חוזה אישי, על מה לעמוד ואיך לפעול כאשר החוזה מופר. זה לא קרה. לאגודה גם אין כל השפעה על המצב בבסיסה של הפירמידה העיתונאית - העיתונאים המתחילים, שהיחס אליהם הוא כאל מלצרים הזכאים בקושי לשכר מינימום, ורבים וטובים מהם נוטשים את הענף במהירות שבה הגיעו אליו.

לצד המאבקים הפרטיים שבהם האיגוד והאגודות אינם צד, קיימים גם סכסוכים קבוצתיים שבהם לכאורה היה לאגוד כר נוח יותר לפעולה. בעיתון "דבר", כזכור, לא שולם שכר סופרים לפריילנסרים משך תקופה ארוכה, כשנה וחצי. פריילנסרים אינם חברי אגודת העיתונאים. ההסתדרות, בעליה של "דבר" באותם ימים, היא כידוע איגוד מקצועי. איפה היתה אגודת העיתונאים? ברמת התוצאות, בשום מקום. ההסתדרות שברה את שיאי הלנת השכר, האיגוד המקצועי הקשור אליה לא קם כנגדה.

דוגמה נוספת המתרחשת ברגע זה ממש היא העיתון "מקור ראשון", שנסגר לאחרונה, לפחות זמנית. העובדים לא קיבלו שכר בחודשים האחרונים. בסופו של דבר פנו לעורך-דין פרטי. שאלתי את אחד מהעובדים הפעילים במאבק על תשלום השכר מדוע לא פנו לאגודה והוא היה, איך לומר, נבוך. "ראשית", אמר, "אנחנו לא חברים באגודה, ואמרו לנו שהיא לא תעזור לנו. שנית, יש שם יועצת משפטית, אבל היא ממילא לא תגן עלינו בבית-המשפט". השורה התחתונה היא שבעבור אנשי "מקור ראשון" האגודה לא היתה אופציה.

הדוגמה המיוחדת היא עיתונאי ה"ג'רוזלם פוסט", הנמצאים בסכסוך עבודה עם המו"ל

רוביק רוזנטל

מי צריך את אגודת העיתונאים

על מה נלחמים שם באגודה? אם החבר'ה מ"ידיעות אחרונות" ינצחו נקבל עוד מאה שקל הנחה בבית-מלון? מה הקשר בין כל זה לבין העיתונות, העיתונאים, המאבק המקצועי וזכויות העובד

והנהגה. אנשי "פוסט", שגם בו מועסקים כבר כמה עשרות עיתונאים בחוזה אישי, מנהלים מאבק הירואי נגד הנהגה כדי לשמור על ההסכם הקיבוצי. כוונת הנהגה ברורה: לרוקן את ההסכם הקיבוצי מתוכן כדי שהעיתונאים יוותרו עליו מרצונם. העובדים נאבקים על ההסכם גם מטעמים כספיים וגם כערוכה לחופש העיתונות. האיגוד, לדבריהם, עוזר להם בכל דרך, בעיקר בהשתתפות פיזית במשא ומתן עם המעסיקים. הפעילות הזו ראויה להערכה, אם כי מידת כוחו של האיגוד לסייע באמת תיבחן לקראת סוף השנה, עם פקיעת ההסכם הקיבוצי. בכל מקרה, זה היוצא מהכלל המעיד על הכלל. מה שקורה ב"ג'רוולם פוסט" אינו רלוונטי לתמונת המצב ביתר העיתונאים, ובמרבית כלי התקשורת האלקטרונית.

איור: מירה פרידמן

הדו"חות התקופתיים המגיעים מהאגודה בתל-אביב נותנים תמונה מפורטת על פעילותה, וכשאני מקבל את הדף אני לא יודע אם לצחוק או לבכות. בצר לה פנתה האגודה בעיקר למה שקרוי "פעולות רווחה". האגודה משמשת מעין קבלן משנה של גורמי מסחר שונים, ובזכותה אני יכול ללון במלון "כרמל נהר הירדן" ב-1,020 שקל במקום 1,200, לקנות חבילת תקשורת סלולרית ב-2,550 שקל במקום ב-3,000 ולשלם לפחח רכב בצ'ק דחוי. בודחות קודמים של האגודה זכיתי לקרוא תיאורים מרתקים על מגעים לשיפוץ המסעדה כולל שיפורים בתפריט, ולהתקדמות המו"מ על יישוב הסכסוכים סביב בית סוקולוב. הצרה היא, שמזה כמה שנים לא התגלגלתי לבית סוקולוב וזה לא ממש הפריע לעבודתי כעיתונאי. וכן, שכחתי את תווית הרכב. תווית חשובה, אבל קצת יקרה אם זה כל מה שאני מקבל מהאגודה. למה שהממשלה לא תנפק תוויות רכב לעיתונאים בעלי תעודה ממשלתית?

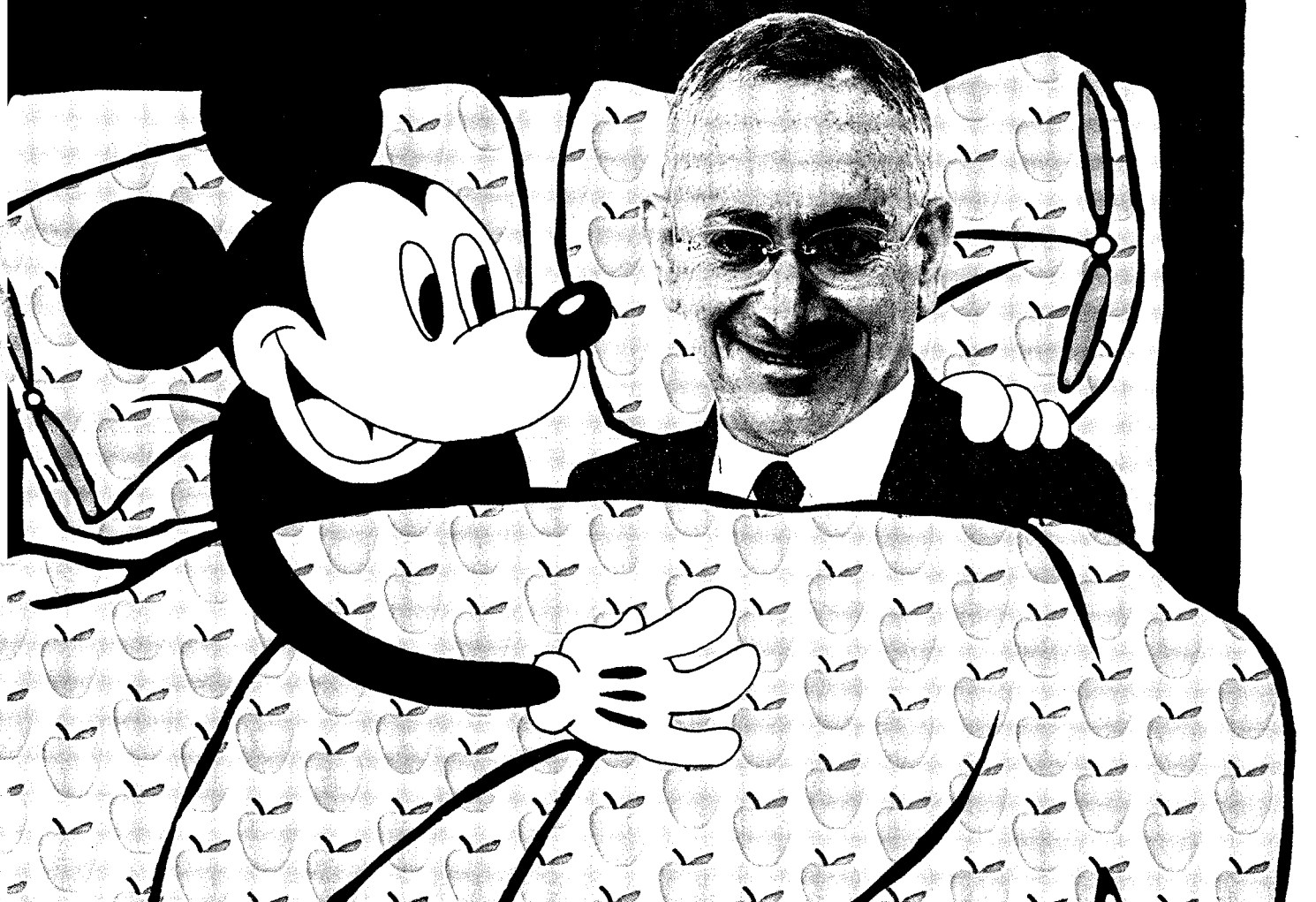
זכיתי להיחשף לחיים התוססים באגודת העיתונאים בתל-אביב לקראת הבחירות האחרונות לוועד האגודה. הסתבר שיש באגודה מאבק איתנים בין אנשי "ידיעות אחרונות" המאוגדים היטב, לבין "כל היתר". המידע שעלה כמד משלולית המאבק על "השלטון באגודת העיתונאים" כלל מזימות בין-תקשורתיות, כתמי בוץ על כל הגורמים הנוגעים בדבר, שנאה יוקדת וקנאה. גם לאחר הבחירות המאבק נמשך, והוא ממשיך להעסיק את מי שזה ממש מעניין אותו. היו"ר הנבחר מנוטרל, ובין עובדי "ידיעות אחרונות" לבין "כל היתר" שורר תיקו מקפאי.

אני מכיר די מקרוב את התחרות בין "ידיעות אחרונות" ל"מעריב", למשל. יש לה פנים לכאן ולכאן, אבל ברור על מה המאבק, ואפילו מה כללי המשחק. אבל על מה נלחמים שם באגודתם? אם החברה מ"ידיעות אחרונות" ינצחו נקבל עוד מאה שקל הנחה בבית-מלון? עד היום לא הצליח איש להסביר לי במה מדובר, למי אכפת, ומה הקשר בין כל זה לבין העיתונות, העיתונאים, המאבק המקצועי וזכויות העובד. אז לא, אין לי שום דבר נגד רוי גוטמן, או נגד שכרו, מה גם שהוא הודיע על פרישתו מהתפקיד, אבל, חברים, מעכשיו, לא על חשבונאי.

כל הדברים האלה נכתבים באחת השעות הקשות לעיתונות הישראלית. בכל אחד משלושת העיתונאים, ובחלק מכלי התקשורת האלקטרוניים, בדרגות עוצמה אלה ואחרות, נדרש העיתונאי השכיר לשאול את עצמו ואת בעליו שאלות של אמינות מקצועית, של שיקולי מו"לים, שלא לדבר על מעשי המו"לים. כושר התמרון של העיתונאי מוגבל מאוד. כושר ההתאגדות הפנימית של העיתונאים בתוך העיתונים מוגבל גם הוא. אגודות העיתונאים והאיגוד הארצי בתקופה הקשה הזו הן לכל היותר גורם שולי. קשה להציע מן המתן פעולות שיכול היה איגוד מקצועי של העיתונאים על שלווחותיו לעשות, ברמה ההצהרתית ומעבר לה, כדי לייצג את כבוד המקצוע בפני החברה הישראלית. אני משוכנע בדבר אחד: אם אפילו במצב הזה הגופים

האלה חסרי מעש והשפעה ושקועים במאבקים פנימיים, אין להם זכות קיום. ■

הוביק רחוטל הוא עורך הדעות של "מעריב", עורך כתב-העת "פנים" ומרכז סדנאות העיתונות באוניברסיטה הפתוחה

תוצרת הארץ

מחקר על יחסם של הכתבים הזרים לעיתונים בשפה האנגלית המתפרסמים בישראל

הוא הרחיב במידה ניכרת את תפוצתו על-ידי יצירת שותפויות עם עיתונים ברחבי העולם. ה"אינטרנשונל הראלד טריביון", שבבעלות משותפת של ה"ניו-יורק טיימס" וה"ושינגטון פוסט", מופץ יחד עם מהדורות מקומיות בישראל, יוון, איטליה ולבנון. (לאחרונה נמסר על חתימת חוזה לצרפו למהדורה מקומית של ה"פרנקפורטר אלגמיינה צייטונג" בגרמניה; המערכת).

העשרים: "העיתון הגדול ביותר בעולם". היום, בפתח המאה העשרים ואחת, מעטרת סיסמה צנועה במעט, אך עדיין שאפתנית מאוד, "טריביון" שונה מאוד מקודמו. ה"אינטרנשונל הראלד טריביון", הנושא את הסיסמה "היומון של העולם", אינו נח על זרי הדפנה שלו מלפני 1997, כאשר הגיע לחצי מיליון קוראים עם תפוצה של מאתיים אלף גליונות ב-180 ארצות. בשנתיים האחרונות

אדמונד ב' לאמבת ושלי רוג'רס

שנות החמישים לגלגו עיתונאים אמריקאים צעירים, שגדלו על ברכי האתיקה של האובייקטיביות, על מה שנתפס בעיניהם כיומרה הגדולה שעלתה מהלוגו של קולונל רוברט ר' מקורר מיק ב"טריביון" של שיקגו באמצע שנות

השותפים האחרים של ה"אינטרנ" שונל הראלד טריביון" הם "איטלי דיילי" במילאנו (13,000 גליונות) עם קבוצת ריצולי-קוריירה דלה סרה; "קתימריני אינגליש" עם קבוצת קתימריני-ס"א באתונה (5,000 גליונות), ולא מכבר נוסף ה"דיילי סטאר" של בירות, בשיתוף המו"ל והעורך ג'מיל ק' מרו.

ה"אינטרנשונל הראלד טריביון" וה"סטאר" עתידים להקים גם אתר באזור המפרץ להדפסת מוסף חדשות חדש של שני העיתונים, "לתפוצה ככל רחבי המזרח התיכון". לדברי פיטר גולדמרק, יושב-ראש הנהלת ה"טריביון" בפריס: "המזרח התיכון הוא נקודת מוצא לרבות מן המגמות הפוליטיות והכלכליות שעיצבו את פני העולם. הקשר ההדוק בין ההתפתחויות הגלובליות והאזוריות יבוא לידי ביטוי בשותפות החדשה הזאת, הממוגנת עיתון בינלאומי עם עיתון אזורי, בחלק רגיש כל-כך של העולם".

השותפויות הללו לא זכו עד כה לשימת לב רבה בעולם התקשורת. אך עכשיו מתרשם ג'רוולד קסל, איש מערכת הסי.אן.אן בירוש"לים, מבכירי הכתבים במזרח התיכון, כי "זה משהו חדש. זה אחד החידושים היחידים בעיתונות (הבינלאומית). ה"טריביון", כ'עיתון של העולם', חובר לעיתונות המקומית. זה רעיון פנטסטי".

קהל היעד העיקרי של עיתוני ה"אינטרנ" שונל הראלד טריביון" במישור הגלובלי ובמי"שור המקומי הוא גולים למיניהם, דוברי וקור"אי אנגלית, דיפלומטים, אנשי עסקים בכירים ובעלי מקצועות חופשיים השוהים מחוץ לאר"צ, ותיירים. ולא פחות, גם הכתבים הזרים, ביחוד אלה מהם שאינם קוראים עברית, יור"נית, איטלקית, ערבית או גרמנית.

בישראל, שבה כמחצית הכתבים הזרים אינם קוראים עברית, עקבו מקרוב קסל וראש המשרד בירושלים של הסי.אן.אן, וולטר רוג'רס, אחר יישום הרעיון. "הארץ" היה היחיד שיצר שותפות עם ה"אינטרנשונל הראלד טרי"ביון", באחד בספטמבר 1997. על "הארץ" אומר רוג'רס: "כאשר ה'ג'רוולד פוסט' היה העיתון היחיד בשפה האנגלית, הייתי תלוי בו הרבה יותר מאשר היום. אך עכשיו, עם 'הארץ' החדש, הוא תופס את הבכורה. זה המקור הטוב ביותר בשבילי לגלות מה חושבים האינטלק"טואלים הישראלים". על קהל הצרכנים מוסיף קסל: "יש אנשים שקונים את העיתון הזה רק בשביל ה'אינטרנשונל הראלד טריביון', ויש מי שקונים אותו בשביל המהדורה האנגלית של 'הארץ'. אין עולם טוב מזה".

החדשות אינה הגורם היחיד בעיתונות דוברת האנגלית בישראל. ההיסטוריה,

סקר הכתבים הזרים על העיתונות דוברת האנגלית בישראל:

מידת התועלת:	"הארץ"	"פוסט"	"ריפורט"
איתור רעיונות לסיפורים	3.98	2.60	3.36
מידת העדכנות	4.17	2.59	3.48
מעקב אחר דעת הקהל בישראל	3.83	*2.73	*3.04
בחינת העמדות של האליטות בישראל	4.33	*2.80	*3.19
גילוי מקורות חדשים	*3.47	2.59	*3.92
צומק הידע בנושאים חדשים	*3.75	2.18	*3.91
סך-הכל	23.59	15.66	20.52

הערה: כל ההבדלים, פרט לאלה המסומנים ב-*, נמצאו מובהקים סטטיסטית ברמת מובהקות של 0.01

ישראלים שמרנים רבים. כדברי גוד"מן: "במונחים של פרשנות, 'הארץ' הוא עיתון שמאלני מאוד. זה עיתון ליברלי, כמוני אישית; אני מסכים לעמדות שלו. אך העיתון שלנו ייתן ביטוי לכל העמדות. אנחנו איננו שייכים למשבצת הזאת. אנחנו רוצים להשכיל את הקהל שלנו, ורבים מהקוראים שלנו הם דתיים ואנשי ימין. אנחנו, מטבע הדברים, נותנים ביטוי לעמדות ימניות הרבה יותר ממנו".

גודמן מצייין שתפוצת ה"ג'רוולד פוסט" מגיעה לכעשרים אלף גליו"נות ביום חול ולכחמישים אלף בסוף השבוע. לנדאו, עורך המהדורה האנגלית של "הארץ", אומר שעיתו"נו מוכר עשרת אלפים גליונות ביום חול וכ-16 אלף בסופי שבוע.

הגיליון הממוצע של ה"ג'רוולד פוסט" עומד על 24 עמודים ביום חול, ובסוף השבוע שתי יחידות של 16 עמודים כל אחת, בתוספת 48 עמודי המגזין ו-16 עמודי לוח בידור. "הארץ" עומד על שמונה עמודים ביום חול, 16 עמודים בסוף השבוע, בתוספת מגזין ובו 48 עמודים. מחיר המגזין על "הארץ", לדברי גודמן, פגע במידה ניכרת בהכנסת ה"ג'רוולד פוסט" ממכירות, ולנדאו אומר כי אף אחד משני העיתונים אינו מצליח די הצורך בפרסומות. אך ראוי לציין שגודמן ולנדאו מסכימים שיש להניח שהשוק בישראל ובתפוצות מסוגל לקיים את שני העיתונים.

סקר שנערך בדואר בקרב מאתיים חברי איגוד עיתונאי החוץ בישראל ב-1998 העלה 64 תשובות שקבעו את מעמדם של שלושת העיתונים דוברי האנגלית. בחמש קטגוריות - רעיונות לסיפורים, מידת העדכון בסוגיות הפוליטיות, המעקב אחר דעת הקהל בישראל, בחינת צורות החשיבה של האליטות וגילוי מקורות חדשים - העניקו הכתבים הזרים ל"הארץ" את המקום הראשון, ה"ג'רוולד פוסט" תפס את המקום השני, וה"ג'רוולד פוסט" את השלישי. ואילו בשאלות הנוגעות למיקום הראשון, "הארץ" את השני וה"ג'רוולד פוסט" את השלישי. מעמדם של השלושה על-פי החשיבות הסטטיסטית עולה על-פי הגרפים הנלווים (הסקר נעשה לפני שינויי הבעלות והנהלה שנעשו ב"ג'רוולד פוסט" וב"ג'רוולד פוסט" בשנת 1998). ■

אדמונד ב' לאמכת הוא פרופסור לעיתונאות באוניברסיטה של מיזורי. הוא היה חוקר אורח בישראל בשנת 98/97 בחסות קרן פולברייט. שלי רוג'רס היא דוקטורנטית באוניברסיטת מיזורי

שיקולים מסחריים, תחרות מקצועית, דת ואידיאולוגיה - כולם משפיעים גם הם. בשנת 1989 רכש תאגיד "הוליונג'ר אינטרנ" שונל" של קונרד בלאק את ה"ג'רוולד פוסט", שהיה עד אז בעל אוריינטציה מקור"בת למפלגת העבודה, והיטה את העיתון בוונ"ית חדה ימינה - במאמרי המערכת, כמו גם בכמה מדרכי סיקור החדשות.

כשלושים מאנשי המערכת המוכשרים ביותר של העיתון נטשו אותו במחאה. אחד מהם, דייוויד לנדאו, שבוער היה העורך האחראי של ה"פוסט", מונה לימים לעורך-המייסד של המהדורה האנגלית של "הארץ". רבים מוותי"קי ה"ג'רוולד פוסט" היו הגרעין של השבועון "ג'רוולד ריפורט", שנוסד ב-1990 בידי חמישה אנשי עסקים יהודים עשירים, בהם היוזם הקנדי בעלי חברת "סיגרס", צ'רלס ר' ברונפמן. הכתבות, הטורים ומאמרי הפרשנות של ה"ג'רוולד ריפורט" מגיעים עתה לכעש"רת אלפים ישראלים ולכ-51 אלף בני-אדם ב-74 ארצות אחרות.

לימים התעוררו שאלות באשר לטיב התוצ"אות העסקיות של ה"ג'רוולד ריפורט". ברור"נפמן ועמיתיו היססו במשך חודשים, אך לבסוף, ביוני 1998, מכרו 49% מן השבועון ל"הוליונג'ר". העורך המייסד של העיתון, הירש גודמן, מונה לחבר הנהלה ולעורך מאמרי המערכת של ה"ג'רוולד פוסט" בן ה-66. קודם לכן שירת ככתבו הצבאי של ה"פוסט" במשך 16 שנה, אחר-כך שהה שנתיים במכון וושינג"טון להקר המדיניות במזרח התיכון.

התוויה בעמדה הפוליטית של ה"ג'רוולד פוסט" מימין כלפי המרכז ניכרה כבר בשנת 1997, והיא הוצאה תחת הנהגתו של גודמן. הוא מתאר את "הארץ" כעיתון ליברלי חילו"ני, המשרת את הקהילה הישראלית הכללית, בניגוד ל"פוסט", שהוא עיתון המתמקד בקורא דובר האנגלית, ואשר הקהל שלו כולל

מדוע הודח אדוארד קווננייצוב מעריכת "וסטי"?

רן איציק

ב-2 בדצמבר 1999 נפל דבר בקהי"ל ת העיתונאים הכותבים בשפה הרוסית. אדוארד קווננייצוב, עורך העיתון "וסטי" (בעברית: "ידיעות") ואחד ממקימיו, פוטר מתפקידו. זה היה הצעד האחרון בשרשרת סכסוכים וחילוקי דעות, שנמשכו כמה שנים ונסובו סביב שלושה מוקדים עיקריים, הקשורים אלו באלו: חוסר שביעות רצון בבית "ידיעות אחרונות", בעליו של העיתון, מהקו המדיני המאוד ימני שנקט "וסטי" בראשותו של קווננייצוב; סכסוכים חריפים בין קווננייצוב ועיתונו לבין שר הפנים, נתן שרנסקי, ומפלגת "ישראל בעלייה"; מערכת יחסים עכורה בין קווננייצוב לבין מנכ"לית העיתון, יוליה שמאלובה-ברקוביץ'. רשמית, קווננייצוב לא פוטר; הוצע לו להקים ולנהל את "וסטי אינטרנט" ו"וסטי בינלאומי", שני פרויקטים שדובר עליהם כבר לפני זמן רב. קווננייצוב סירב כיוון שהוא מעריך כי "וסטי" בדרך להתמוטטות. עריכת העיתון הוצעה ללב מלמיד, סגנו של קווננייצוב, אך הוא סירב ויצא לחופשה של חודשיים וחצי בתשלום. לפי שעה, ממלאת שמאלובה-ברקוביץ' את תפקיד העורכת האחראית.

המעמד שאליו הגיעה שמאלובה-ברקוביץ' מפתיע. היא עלתה מבוכרה בשנת 1987 ובגיל 28 מונתה למנכ"לית העיתון. בשנים הראשונות לקיומו נחשב "וסטי" לסיפור הצלחה גדול. תפוצתו נאמדה בכמעט 60 אלף גליונות בסוף השבוע, הרבה יותר מאשר העיתון המתחרה "נובוסטי נידלי" ("חדשות השבוע"). העלייה בתפוצה גורמת לעלייה בנפח המודעות וגם לעלייה במחירי הפרסום. יחד עם זאת שמר העיתון על רמה עיתונאית סבירה ונחשב לרציני. במגמה הזו חל שינוי בתקופה האחרונה: קווננייצוב מדבר על כישלון צפוי שאין הוא רוצה להיות חלק ממנו.

בין העורך למנכ"לית התנהלה התמודדות לא מוצהרת על הבכורה ועל הקרבה למו"ל, ארנון מוזס: היא ייחסה לכושר הניהול שלה את הצלחת העיתון; הוא ראה בהישגים עדות לאהדה הרבה שהוא זוכה לה ברחוב הרוסי.

אדוארד קווננייצוב < יותר גיבור מאשר עיתונאי

מאוד מדעותיו הקיצוניות של קווננייצוב. עומ"ת, רוב העיתונאים, ובייחוד הוותיקים שביניהם, שייכים ל"מחנה קווננייצוב". הם מדברים עליו במושגים של גיבור וישב בכלא הרוסי כ-18 שנה לאחר נסיון החטיפה של מטוס רוסי שנועד להימלט מברית-המועצות

בהווי של "וסטי" מתנהלים חילופי האשמות: קבוצה של עיתונאים, המזוהים עם המנכ"לית, מספרים על מערכת יחסים קשה בין קווננייצוב לבין שאר העובדים. הם טוענים גם לחוסר איוון בדיווחים הפוליטיים של העיתון. לטענתם, העיתון ימני מדי ומושפע במידה רבה

תגובה

תגובת שמאלונה-ברקוביץ': "קוונייצוב אינו עורך 'וסטי' יותר וזה לא רלוונטי (מדוע פוטר; ר"א). אני מעריכה מאוד את קוונייצוב. עבדתי איתו בהרמוניה במשך שבע שנים. אין לי להגיד עליו אף מלה רעה, חשוב לי שכולם יידעו שאנחנו עיתון טוב, מעניין ובלתי תלוי." ארנון מוזס לא רצה להשיב לשאלתי מדוע פוטר קוונייצוב. לשאלה אם זה בגלל הקו הימני שנקט העורך, השיב בשלילה.

נתן שרנסקי, שר הקליטה, וקוונייצוב היו בעברם חברים טובים. שניהם ישבו שנים רבות בכלא הסובייטי (שרנסקי 13 שנה, קוונייצוב 18). שניהם נחשבים לגיבורים גדולי לים בקרב עולי חבר-העמים. שניהם הקימו יחד את "הפורום הציוני של יהודי ברית-המועצות", גוף שמתוכו התפתחה מפלגת "ישראל בעלייה". דרכם המשותפת הביאה אותם גם להקמתו של "וסטי". עד לבחירות ב-1996 היה נתן שרנסקי יושב-ראש מועצת המערכת של "וסטי". שרנסקי ניצל היטב את חברותו ואת קשריו עם קוונייצוב כדי לקדם את מפלגתו החדשה. בגליון "העין השביעית" מיוני 1997 הביאה אינה שפירו את דבריו של העיתונאי סשה מיסטרוביץ' מ"נובוסטנידלי": "העיתון 'וסטי' משמש ערוץ תעמולה פרטי של המפלגה, מזדהה לחלוטין עם השקפת העולם של שרנסקי ואדלשטיין ומתעלם באופן עקבי מהאופוזיציה בתוך המפלגה ומפוליטיקאים עולים דוברי רוסית הפועלים במסגרות אחרות".

מאז השתנו הרבה דברים. לא ברור על רקע מה פרץ הסכסוך בין קוונייצוב לשרנסקי, אך ברור שהוא התעצם ככל שעבר הזמן. בנאום בוועידת מפלגתו בשנת 1998 אמר שרנסקי: "האויב הראשי שלנו הוא העיתונות ברוסית". ביולי 1998 פורסמו בעמוד הראשון של "וסטי", בהבלטה רבה, תוצאות סקר פופולריות שנערך ומומן על-ידי העיתון. התוצאות היו עגומות למדי לשרנסקי ולילי אדלשטיין. זמן מועט לאחר מכן ניסתה לריסה גרשטיין, אשתו של קוונייצוב והיום חברת מועצה עיריית ירושלים, להשתלב במפלגת "ישראל ביתנו" של אביגדור ליברמן (ניסיון שלא צלח בסופו של דבר). קוונייצוב יצא לחופשה של כמה חודשים. החליף אותו סגנו, לב מלמיד. למרות פרישתו של קוונייצוב המשיך העיתון במגמתו האוהדת בסיקור מפלגתו של ליברמן (מגמה שלא התקבלה בעין יפה בבית "ידיעות אחרות" נות"). הקרע בין העיתון לבין "ישראל בעלי-יה" החריף. במהלך התקופה שלפני הבחירות התעלמה המפלגה משאילתות שהופנו אליה על-ידי "וסטי", נמנעה ממתן תגובות לעיתון והפסיקה לשלוח אליו הודעות לעיתונות.

במקביל (עוד לפני הבחירות ב-1999), החלה להתפרסם ב"וסטי" סדרת תחקירים על מקבצי הדיור (דירות קטנות בבתים משותפים

בעברית... אחוזו הציבור הרוסי המושפע על-ידי העיתונות 'שלו' עשוי להגיע לכתשעים אחוז... העיתון הנפוץ ביותר, 'וסטי', הוא ללא ספק בעל נטיות ימניות מובהקות, החורגות לעתים קרובות מאמות המידה המקצועיות... לא נדרש צילום רנטגן כדי להיווכח בקו הימני של 'וסטי'.

הקו הימני המובהק של "וסטי" עמד בניגוד ליומרותו להיות עיתון אובייקטיבי ולא עיתון-מטעם. לכך נוספו תוצאות הבחירות שלימדו שעולים רבים הצביעו לאהוד ברק. המסקנה

ולהגיע לישראל, ופחות במושגים של איש מקצוע. הם אמנם מסכימים שהעיתון ימני, אך טוענים שזו תוצאה של העובדה שהפובליציסטים והעיתונאים הבכירים הם בעלי דעות ימניות. הנתון הזה קובע את אופיו של העיתון ("כפי שהעיתונאים הבכירים בעיתונות העברית הם שמאלנים, ולכן כלי התקשורת בשפה העברית הם בעלי אוריינטציה שמאלנית", מסביר אחד מעיתונאי "וסטי"). רק שני עמורי דים (מתוך עשרות) מוקדשים לפרסום תרגומים של מאמרים של אנשי שמאל. גם אלה

יולי אדלשטיין: ההתפלגויות והפיטורים הם עניין פנימי של "וסטי" ושל "ידיעות אחרונות". אין לנו שום מעורבות ושום עניין בדברים האלה

המתבקשת: העיתון שוב אינו מבטא כראוי את הלכי הרוח של ציבור קוראיו. הפער בין הקו האידיאולוגי של העורכים לציפיות הקוראים עלול לפגוע בפופולריות של העיתון ובתפוצתו.

לקוונייצוב היה קשר מועט עם ארנון מוזס. בכל שנותיו בעיתון הוא נפגש עמו פחות מעשר פעמים. מוזס לא הסביר לקוונייצוב מדוע פוטר. קוונייצוב גם לא שאל מדוע. בשיחה עם "העין השביעית" טען שהוא יודע מדוע פיטרו אותו, אך לא יכול לספר משום שיש לו סעיף בחוזה האוסר עליו לשוחח על כך. הוא רק הסכים לומר שאין לו שום ספק שיוליה (שמאלונה-ברקוביץ') היתה מעורבת בזה. לשאלתי, אם היא דיברה נגדו עם מוזס, הוא השיב ב"לא יודע". קוונייצוב ימשיך לקבל שכר עד חודש יולי.

גורם המגדיר עצמו נייטרלי סבור ששמאלונה-ברקוביץ' לא פעלה נגד קוונייצוב, אבל ברור שהיא לא תמכה בו מול מוזס. אותו גורם מסכם: "יש פה טיפוס שלא מתקרב לבעלים - אדם מסוגר בעולם משלו. בנוסף, הקו הימני של העיתון לא נתפס כנכון כלכלית, במיוחד לאור תוצאות הבחירות האחרות". נות. לבסוף, הביטחון העצמי של יוליה, שהיא יכולה לנהל את העיתון לבד - גם הוא שחק פה תפקיד.

ב"וסטי" המייחסים כוח רב למנכ"לית מסכימים כי היא היתה רק זרו ל"מהפכה" בעיתון, וכי היה צורך בהבשלת תהליכים נוספים, משמעותיים הרבה יותר, כדי לשלוח את העורך הביתה. מה גם ששמאלונה-ברקוביץ' אינה זו המפטר עורכים, אלא ארנון מוזס, מו"ל "ידיעות אחרונות".

ייתכן שיש לחפש את הסיבה להדחה ברצונו של המו"ל להקהות את הקו הימני מאוד של "וסטי". קוונייצוב אינו מסתיר את תמיכתו במפלגת "ישראל ביתנו", מפלגתו של אביגדור ליברמן, אך מדגיש כי נטייה זו אינה משפיעה על עבודתו כעורך; זאב בר-סלע, עורך מוסף התרבות, גם הוא אינו מסתיר את דעותיו הימניות; סופיה רון, עיתונאית בכירה, היתה בעבר, בזמן עבודתה בעיתון, גם עורכת בטאון "מולדת" ברוסית; אפילו אביגדור אסקין כתב מדי פעם (כמשתתף חופשי) ב"וסטי", עד שפרסום מאמריו הופסק.

ד"ר אברהם בן-יעקב כתב ב"קשר" (כתבת-עת בהוצאת המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית באוניברסיטת תל-אביב) מס' 24: "אחד המאפיינים הבולטים של צרכני העיתון נות ברוסית הוא הצימאון לקריאה... לכן הרגלי קריאת העיתונים בציבור הנדון מפותחים הרבה מעבר לממוצע של קוראי העיתונות

ממלכה נסתרת

אחרונות". אז החל לצאת "וסטי" במתכונתו הנוכחית. נמרודי המשיך להוציא את "ורמיה" עד למכירתו לאלני עוזר. אילנה מיכאלי, יועצת התקשורת של השר חיים רמון לתקשורת הרוסית ומנהלת המגזר בשפה הרוסית ב"גיתם BBDO", מספרת על שני איפיונים עיקריים של העיתונות הזו: "לא מדובר כאן בעיתונות ישראלית במלוא מובן המלה. העיתונות מכוונת רבות לתאר את מה שקורה ברוסיה ואת מה שמתרחש בתוך הקהילה הרוסית. בנוסף, העיתונות בחלקה הגדול היא מיננית. המובילים שבין העיתונאים הם מיננים. זה משפיע על עיצוב דעת הקהל של העולים מרוסיה, המושפעים מאוד מעיתונות. בשנת תיים האחרונות חלה תזווה מסיימת בעיתונות זו לכיוון המרכז והשמאל. קשה לקבוע אם זה נבע ממצב רוח אמיתי של העולים או מההבנה של הצד השמאלי של המפה את הפוטנציאל הגלום בעיתונות זו, פוטנציאל שהימין הבין כבר מזמן".

בשולי הסיפור הזה נשמעות טענות על התייחסותה של התקשורת בשפה העברית לפרשה. מלבד דיווח קצר וכתבת המשך ב"הארץ" לא נתקלתי בשום איזכור. "העו" לים כמרחקה, ואת העיתונות הישראלית בעברית זה לא מעניין. העיתונות בעברית אדישה למה שקורה בעולם הרוסי. התברה הישראלית מנוכרת לגיבורים של העולים. ממש מתנהלת כאן ממלכה נסתרת", אומרים בקהילת העיתונאים כותבי רוסית.

ציבור דוברי הרוסית בישראל עומד על יותר ממיליון אנשים. לכן זוכה העיתונות בשפה הזו לפריחה רבה בשנים האחרונות. ישנם 17 עיתונים יומיים ושבעונים ברוסית, כמעט כולם בבעלות פרטית. "וסטי" הוא חלק מ"ידיעות אחרונות". רשת "נו" בוסטי", בבעלותו של אלי עוזר, מחזיקה שלושה עיתונים יומיים ("נובוסטי נידלי", "ורמיה" ו"נאשה סטראנה") וארבעה שבועונים ("לוין", "אכו", "סקרט" ו"ויד"). רשת "ע.ש.ר" - עיתונות ברוסית, בבעלות אילן כפיר ואברהם גולדשילגר, מחזיקה בשלושה שבועונים ("24 שעות", "פורמה" ו"גלובוס"). בנוסף קיים השבועון "רוסקי יוראליטאינין" (הישראלי רוסית). לעיתון מערכת משותפת בישראל ובמוסקבה ומנהלו בארץ הוא ויקטור טופלר. בעבר פורסם כי במועצה הציבורית של העיתון מופיעים שמותיהם של מיכאל גורבצ'וב, השגריר הרוסי לשעבר בישראל אלכסנדר בובין, והשגריר הישראלי לשעבר במוסקבה אריה לויין.

ראשיתו של "וסטי" דווקא ב"מעריב". ב-1991 הקים רוברט מקסוול, שהיה אז בעלי "מעריב", את העיתון "ורמיה" בעריכתו של אדוארד קונוניצוב. כאשר רכש נמרודי את "מעריב" הוא החל בצמצומי משכורות שהורילו לסכומים בין עובדי העיתון ובין נמרודי. בתיווכו של שרגסקי נטשו קונוניצוב, כל העיתונאים (חוץ משניים) וכל הסגל את העיתון ועברו לבית "ידיעות

שבהם מאוכלסים עולים; בדרך-כלל השירותים והמטבח משותפים לכמה דיירים). את הפרשה חשף עיתונאי צעיר בשם ארקדי מזין, הכתב הכלכלי של העיתון. לטענתו מדובר בזיונות שהעניק משרד הקליטה, בראשותו של שר הקליטה הקודם יולי אדלשטיין, למקורביו ולמקורבי "ישראל בעלייה". המקורבים ניצלו את הזיכיון כדי לגלגל פרויקטים של שיפוץ ואכלוס בעשרות מיליוני דולרים, תוך ניצול מחפיר של עולים חדשים וקשישים (כתבה נרחבת ומסכמת בעניין זה פורסמה גם במוסף "7 ימים" של "ידיעות אחרונות" ב-10.12.99, כשאל מזין מצטרפים העיתונאים שלמה אברמוביץ' ועופר פטרסבורג. מזין פוטר מ"וסטי" ארבעה ימים לאחר פיטוריו של קונוניצוב. לפי השערתו הוא פוטר, בין השאר, משום שלשמאלובה-ברקוביץ' יש שאיפות להשתלב בעתיד בפוליטיקה, ולכן היא רוצה לפתוח "דף חדש" עם מפלגת "ישראל בעלייה". לטענתו, לא פוטר עד עתה משום שקונוניצוב לא אפשר לה לעשות זאת. סיבה נוספת לפיטוריו היא, לדעתו, חברותו בוועד הפעולה שהתארגן לאחר פיטוריו של קונוניצוב. הוועד התארגן בפגישה שערך העיתונאי מקס לוריא בביתו ביום שבו פוטר קונוניצוב. הפגישה לא הייתה רשמית, אך עד מהרה הפכה לכוון. נבחר ועד פעולה בראשותו של זאב בר-סלע. בפגישה הוחלט גם כי כל עובד שמתכוון להיכנס למשרדה של שמאלובה-ברקוביץ' יעשה זאת יחד עם חבר ועד. חבר ועד ייכנס אליה עם מכשיר הקלטה בלבד. תגובתה של שמאלובה-ברקוביץ' להאשמות: "צר לי מאוד שארקדי מזין תופס טרמפ על איש גדול כמו קונוניצוב".

מהן הסיבות לפיטוריו?
"סיבות שמפטרם עובד שלא מרוצים ממנו. יש הרבה סיבות. אלו סיבות רגילות. אני לא רוצה להתייחס אליו בכלל".
תגובת חבר-הכנסת יולי אדלשטיין: "ההתפוגגות והפיטורים הם עניין פנימי של 'וסטי' ושל 'ידיעות אחרונות'. אין לנו שום מעורבות

דוברת ראש הממשלה: אני אומרת בצורה ברורה

וחד-משמעית שלא היו שום לחצים מכיוון משרד ראש

הממשלה. תמיד התייחסנו למר קונוניצוב בצורה

מכובדת. הוא עיתונאי ענק ובן-אדם רציני

העולים כדי לנצח במשאל העם הקרב ובא. האינטרס שלו הוא לרכוש לעצמו עמדת השפעה ב"וסטי" שנחשב לעיתון המשפיע ביותר על קהילת העולים. החלפת העורך, טוענים בעלי גרסה זו, תואמת גם את האינטרס סים של "ישראל בעלייה" המעוניינת להפסיק את ההתקפות עליה ב"וסטי". אחת הדמויות

ושום עניין בדברים האלה. אני לא נוהג לתפוס אנשים בשעת צערם. אני בהחלט יכול להבין שהם מחפשים סיבות מסיבות שונות".
לא מפתיע שנסיונות הפסקת עבודתו של קונוניצוב מעלות בתוך "וסטי", ובין ציבור העולים מברית-המועצות לשעבר, הסברים שיש להם צליל קונספירטיבי מהסוג הזה:

המובילות של התיאוריה הזו היא מיה קגנסקיה, אשת הגות ודמות מפתח בגיבוש ההשקפה הימנית של העולים, וחברתו לחיים של זאב בר-סלע: "מה שחששנו שיקרה מברק, אכן קרה. אני כתבתי על כך באחד ממאמרי עוד לפני הבחירות. אני בטוחה בזה. אין סיבה אחרת. היו לחצים מיד לאחר הבחירות. אפילו את האנשים הכי סקפטים לגבי הדמוקרטיה הישראלית, כמוני, זה הפתיע".

לודמילה לגוש, דוברת ראש הממשלה לתקשורת בשפה הרוסית, מסרה את התגובה הבאה: "אני אומרת בצורה ברורה וחד-משמעית שלא היו שום לחצים מכיוון משרד ראש הממשלה. תמיד התייחסנו למר קונוניצוב בצורה מכובדת. הוא עיתונאי ענק ובן-אדם רציני".
בעלי התפיסה הקונספירטיבית שוכחים שארגון מוזס הדיח לא מכבר את אלון שליו מעריכת "ידיעות אחרונות" - על פי החלטתו וללא התערבות ראש הממשלה. ■

רן איציק הוא סטודנט למשפטים

איתן להמן

מקומוני "ידיעות אחרונות" אינם מונופול

בית-הדין להגבלים עסקיים, היושב בירושלים, נתן בראשית חודש נובמבר החלטה בבקשתה של הרשות להגבלים עסקיים נגד העיתון "ידיעות אחרונות" ורשת "ידיעות תקשורת", הנוגעת לאופן הפצת המקומונים של הרשת.

מאז 1995 מוכרו "ידיעות אחרונות" כמונופול (אם כי ערעור על הכרוה זו מתברר בימים אלה בבית-הדין). לאחר ההכרזה, הגיש הממונה על ההגבלים העסקיים בקשה למנוע מ"ידיעות תקשורת" להפיץ את מקומוניה על-ידי צירופם לגליון יום שישי של העיתון, הן בצירוף חינם למנויי העיתון והן בצירוף חינם, או תמורת מחיר חלקי, בנקודות המכירה, הממונה טען ש"ידיעות אחרונות" משתמש בכוחו המונופוליסטי בתחום העיתונות היומית להגברת כוחו גם בתחום העיתונות המקומית, שם אין לו עדיין מעמד מונופוליסטי. הטענה המרכזית היתה, כי מדובר בתחרות בלתי הוגנת עם מקומונים מתחרים שאין להם מכשיר הפצה יעיל כמו זה של "ידיעות אחרונות", וכי אמצעי זה אף מכניס את מקומוני "ידיעות תקשורת" לבית הצרכן ללא בחירה.

הממונה הגיש לבית-הדין חוות-דעת מטעמו, אשר קבעו כי המשך המצב יביא לפגיעה כלכלית קשה במקומונים האחרים בשוק, דבר שיביא בסופו של דבר לסגירתם ולריכוזיות בתחום העיתונות המקומית, לפגיעה בעצמאות המקומונים ולצמצום מקורות המידע שיעמדו לרשות הציבור.

פרקליטי "ידיעות תקשורת" טענו, לעומת זאת, גם לאור חוות-דעת מטעמם, כי אין בשיטת שיווק זו פגיעה כלשהי במתחרים. בית-הדין, בראשות השופט המחוזי יונתן עדיאל, קבע כי אכן יש מקום להגביל מונופול אם יש אפשרות סבירה שפעולותיו יביאו לפגיעה עתידית ממשית בתחרות, ובכך קיבל את טענתו העקרונית של הממונה על ההגבלים העסקיים, ואף ציין כי פרשנות אחרת עלולה לפגוע לא רק בצרכן ובמתחרים, אלא, במקרה זה, גם בפגיעה ממשית בחופש הביטוי.

עם זאת, בית-הדין קבע כי אין מקום לפגוע ב"ידיעות אחרונות" ולאסור כל פעולה שהעיתון מבצע כדי לנצל את כוחו השיווקי לשם קידום מוצר אחר שלו, שכן אף שמדובר במונופול, איסור כזה יהיה רחב מדי, ויש צורך להוכיח פגיעה ממשית במתחרים. בית-הדין בחן את חוות-הדעת ומצא שלא הוכחה פגיעה ממשית עתידית במתחרים, על סמך נתונים של חמש השנים האחרונות בערים שונות.

בית-הדין אמנם קיבל את הטענה, שבמכירה משותפת של מקומון עם היומון הפופולרי ביום שישי, ובמיוחד עם קבלת המקומון חינם, יש מעין "כפייה כלכלית". שכן מי שקנה את העיתון היומי, קיבל את המקומון שהעיתון בחר לקדם, אף אם לא היה בוחר מקומון זה מלכתחילה.

עם זאת נקבע, לאור בדיקת השוק היום, שצירוף המקומון ליומון

הוא מהלך מסחרי מקובל בשוק. אף שמדובר בשני מוצרים נפרדים, מדובר בנוהג מסחרי מקובל, שבו נוהגים כיום באזורים שונים בארץ הן "ידיעות אחרונות", הן "הארץ" והן "מעריב", שהחל בכך בעת הדיון בבקשה בבית-הדין להגבלים עסקיים. "הארץ" ו"מעריב" נוהגים כך הן בשיטת המנויים והן בנקודות המכירה השונות. זאת ועוד, נמצא ש"החלוצה" בשיטת קשירת היומון והמקומון היתה דווקא רשת "שוקן", ורשת "ידיעות אחרונות" רק אימצה אותה. לפיכך נדחתה בקשת הממונה על ההגבלים העסקיים, ול"ידיעות אחרונות", בדומה ל"הארץ" ול"מעריב", הותר להמשיך בשיטת השיווק הזו.

מכירת מידע על-ידי עיתונאי - אסורה

בבית-משפט השלום בתל-אביב-יפו הסתיים בשבוע הראשון של דצמבר התיק הפלילי שנוהל נגד העיתונאי דרון רוונצוויג, ובסופו הורשע העיתונאי בעבירה של פגיעה בפרטיות.

לא התעוררה מחלוקת בדבר העובדות: באוקטובר 1994, יומיים לפני הגשת הצעות למכרו גרעין השליטה של מדינת ישראל בבנק המזרחי המאוחד בע"מ, הגיע העיתונאי, העוסק בתחום הכלכלי, אל שני אנשי עסקים שעמדו להגיש הצעותיהם למכרו: יולי עופר ואלפ-רד אקירוב. רוונצוויג הציע לשניהם לרכוש מידע פנימי של הבנק, ובו, בין היתר, עשרות דפי מחשב שכללו שמות של לקוחות הבנק ודיווח על מצבם הכספי ואפשרות גביית חובותיהם. אקירוב סירב לרכוש את המסמכים, לאחר שעיין בהם מעט, ולעומת זאת עופר רכש אותם במקום תמורת 15 אלף דולר ששילם לרוונצוויג.

עם חשיפת הפרשה הוגש כתב-אישום, בין היתר באשמה של פגיעה בפרטיות לקוחות הבנק. רוונצוויג טען כי אף אם מדובר בפגיעה בפרטיות, הרי מדובר במידע שהיה חובה עליו למסור למתעניינים ברכי-שת הבנק, שכן הוא חשף חבות מס בהיקף של עשרות מיליוני ש"ח שהיתה לבנק המזרחי, דבר שלא ידעו המתמודדים על רכישתו והיה עליהם לדעת, וכן יש בו חשד לשחיתויות בבנק.

השופט מרדכי פלד בבית-משפט השלום בתל-אביב לא קיבל את טענתו של העיתונאי. מעבר לעובדה שבמידע שמכר לא היה, לדעת בית-המשפט, כל פרט שהצדיק את הפגיעה בפרטיות הלקוחות שפר-טייהם נמסרו שם, הרי גם לו היה זה מידע חיוני, התנהגותו של רוונצוויג מוכיחה כי לא פעל מתוך "חובה מוסרית או מקצועית", כפי שטען העיתונאי.

הנקודה המרכזית היא שהעיתונאי לא פעל לפרסם את המידע בעי-תונות אלא ביקש לעשות רווח פרטי ממכירה לגורמים פרטיים. גורם מחמיר נוסף מצא בית-המשפט בכך שהעיתונאי סחר במידע, פשוטו כמשמעו, שהגיע אליו במסגרת פעולותיו כעיתונאי.

רוונצוויג נדון לשלושה חודשי מאסר שירוצו בעבודות שירות, למאסר על-תנאי ולקנס בסך 15 אלף שקל.

רוונצוויג זוכה מחמת הספק מעבירה של קבלת נכס שהושג בפשע. ■

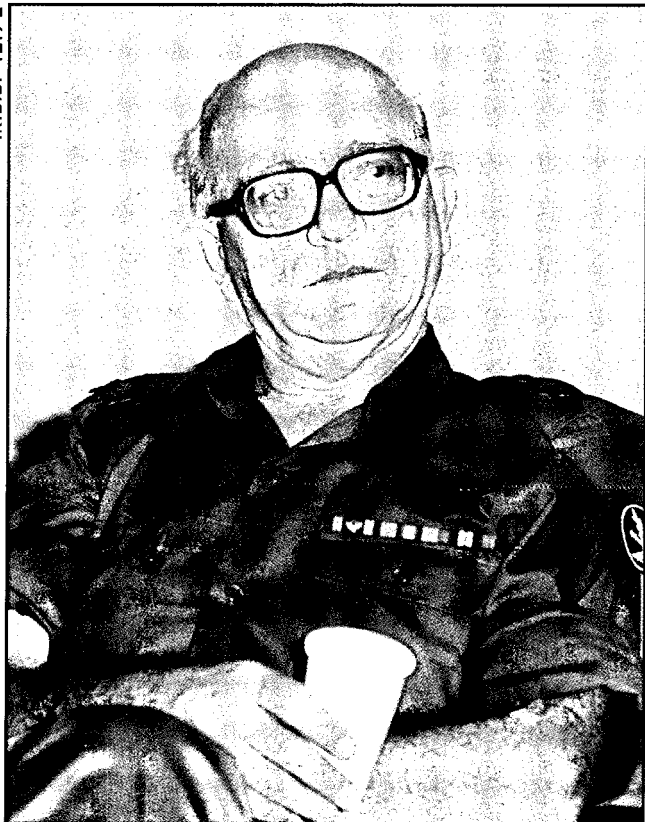
איתן להמן הוא עורך-דין

להסתער על היעד

המלצות מבצעיות לאלוף (מיל.) רפאל ורדי ברשות-השידור

הניסיון לפתור "בתוך שלושים יום" את בעייתיה של רשות-השידור הוא מהלך נוסף בשורה ארוכה של רפורמות-לכאור"ה לרשות-השידור שגובשו במשך השנים, ואשר כשלו כולן. לכן, משנתבקשתי על-ידי מערכת "העין השביעית" להשיא עצה לאלוף (מיל.) ורדי, שמונה על-ידי רב-אלוף (מיל.) ברק להסתער על היעד המבוצר הזה, אני סבור כי המלאכה צריכה להיעשות בשלושה שלבים (כמו כל דבר אחר בצה"ל), שלבים שיאפשרו ריקחת פתרון שיש לו סיכויי התממשות. רק מהלך כולל יביא מזור אמיתי לתוליי הרשות. קיצורי דרך, הדחות ועריפת ראשים, יותר טוב שלא יהיו כלל מאשר שיהיו פתרון חלקי למצוקת הרגע.

ראשית, יש להגדיר את מטרת קיומה של הרשות; שנית, יש לפתור את בעיות הטווח הקצר (בקורס חובשים נהגו לקרוא לשלב הזה "מנת חיים", המיועדת להשאיר את הפצוע נושם בזמן שפונים לפתור את בעיותיו הגדולות); שלישית, יש לערוך רפורמה מקיפה בשידור הציבורי בישראל.

רפאל ורדי < מבצע בשלושה שלבים

אותם מלכתן בתפקידיהם. לכן, גם אם יאתר האלוף (מיל.) ורדי מי "אשם" במערכת היחסים העכורה שנוצרה בין המוסדות לבין ההנהלה (והדברים נכתבים לפני פרסום מסקנותיו), הדברים אינם חשובים כלל; אלה גם אלה רוצים להפריטה או לגייסה לשירות המדינה, ועל כן אין להם מקום בהנהגתה.

לטווח הארוך: עצמאות מערכתית ורפורמה מבנית

אלא שעיקר הבעיה טמון בפתרונות לטווח הארוך. גם את אלו ניתן לחלק לכמה קבוצות משנה, אך העיקרון הוא אחד: בעידן הרב-ערוצי צריך שיקום משהו אמיץ לב, יסתכל לאורחים בלבן שבעיניים ויאמר שהוא מוכן לוותר על השליטה הממשלתית ברשות. מרגע שנסכים על העיקרון הזה, כל יתר הרעיונות לפתרון נובעים ממנו והם שלובים אלו באלו. חלקם הוצעו בצורה כזו או אחרת לאורך השנים. לנוחיות הקוראים, אערוך מעין "רישימת מכולת" של הצעות שלעניות דעתי, שילובן במכלול הוא בסיס לקיומה של רשות-שידור המכבדת את שמה. יש להבהיר כי המהלכים האלה דורשים עבודת חקיקה, וכי זו צריכה להתחיל לאלתר. פיזור המוסדות או מינוי מנהל חדש לרשות, מבלי להגיש במקביל הצעת חוק הכוללת רפורמה מקיפה בארגון, גרועים יותר מאי-התערבות כלל בנעשה בו כיום.

יש לשנות את מבנה הרשות כך שבזבוז הזמן והמזון הקרוי "מלי" את רשות-השידור", על כפילותו עם "הוועד המנהל", יוחלף במועצה אחת, בהיקף סביר, שתמונה בידי גוף מאוזן, ושלה יהיו מלוא סמכויות המינוי, הפיטורים והפיקוח על עבודת הרשות.

יש לבטל לאלתר את תהליך מינוי המוסדות והמנכ"ל בידי הממשלה. את המועצה האמורה ראוי שתמנה ועדה בראשות דמות ציבורית בעלת שיעור קומה, שתבריה, כמו חברי הוועדה למינוי שופטים, ישקפו את האיוון שבין הממשלה לכנסת, אך גם את קיומם של ארגוני העובדים, הצרכנים, היוצרים, מוסדות ההשכלה הגבוהה וגופים אורחיים אחרים שימנו את נציגיהם בעצמם (ראוי להסתכל בדגם השוודי, שבו רשות-השידור היא "חברת מניות" שמניותיה

מי צריך רשות-שידור?

לו ערכנו סקר בקרב תושבי מדינת ישראל בדבר הצורך בקיומה של רשות-השידור, היינו מקבלים שלל תשובות. רבים (אף כי לא הרוב) היו אומרים שהיא מיותרת וכי יש לבטלה בדרך זו או אחרת, בדרך-כלל תחת הכותרת "להפריט". אחרים היו מציינים את העדר תרומה תה לחיים היהודיים/לאומיים/ממלכתיים בארצנו, ודורשים לעשותה יותר כזאת. בין אלה לאלה פרושה תהום הבעיה. רשות-השידור היא המוסד האזרחי המרכזי של המרחב האלקטרוני הישראלי, הנשלט כיום על-ידי אינטרסים כלכליים ופוליטיים. מקומה בקרב אמצעי התקשורת מקביל למקומו של בית-המשפט העליון בקרב מוסדות המדינה ואולי אף לזה של עיר הבירה בקרב ערי הממלכה. הרשות אמורה לבטא מצד אחד את סך כל גוני הקשת האזרחית על רבדיה (היצירתיים, העדתיים, הלאומיים, הפוליטיים). מצד שני, הרשות צריכה לתרום למעורבות האזרח במערכות אלה מתוך הבנת התהליכים המתרחשים בהם. אלא שרשות-השידור היא לא זה ואפילו לא קצת מזה. היא לא הרבה יותר מאשר מוסד ממלכתי, שתקציביו נשלטים על-ידי הממשלה וועדת הכספים של הכנסת, שמוסדותיו מלאו בדורשי רעתו, המנוהלים בחובבנות, ללא מטרה וללא כיוון, שכוח-האדם שבו זקוק לעידוד ולרענון כאחד, ושמעייני היצירה יבש בו זה מכבר.

לטווח הקצר: הולכים הביתה

לכן, באשר ל"מנת החיים" שהרשות זקוקה לה, הרי שזו התפטרות תם הקולקטיבית של כל אלה שהביאו אותה עד הלום. משנתמנו על-ידי ממשלה שחרטה על דגלה את חיסולה של רשות-השידור באמצעות הפרטתה או, לחלופין, גיוסה לשירות השלטון, ואשר עשתה נסיונות מכוערים, על גבול הפלילים (ואולי מעבר לו), להתערב בשידוריה ולהכתוב את מהלכיה - אין להם מנדט להמשיך ולהנהיגה. גם אם הם מאמינים כיום בחשיבותה (תראו מה ש"מיצובישי" או "רו" בר" יכולים לעשות) או ביכולתם לשקמה, הרי שמקורם באידיאלוגיה ההפוכה לתלוטין לזו שאמורה להנחות אותם, והנתון הזה פוסל

זה צריך להיות הבסיס לגיבושה של רשות-השידור בתפקיד חשוב המיועד לה (כפי שצוין קודם): לא רק מדווחת ומשתפת את האזרחים במתרחש במדינה, אלא גם מעודדת את השתתפותם בשיח הקובע את גורלם ובהחלטות הנובעות ממנו.

יש לערוך מיידית רוויזיה מקיפה בכל הקשור לכוו-האדם ברשות. על המדינה להעמיד סכום כסף נכבד לטובת הסכמי פרישה מוקדמת נדיבים לעובדי חדשות ויצירה שהגיעו לקצה יצירתיותם. לא רק קציני צבא ראויים לצאת לפנסיה כאמצע שנות הארבעים שלהם. העבודה היצירתית בשירות הציבור חשובה לחברה לא פחות (בלשון המעטה) מעבודת כוחות הביטחון, ומי שמעיין יצירתו יבש, ראוי שיקבל גמול ראוי עם פרישתו. עם סיום תהליך הפרישה המואץ של ותיקי הרשות יש לבנותה מחדש, על בסיס העקרונות האמורים, הן מבנית והן מבחינת הסכמי העבודה ההוגנים הנדרשים לעובדים חדשים (והכוללים בתוכם אלמנטים של קביעות לצד אפשרות מעוג-נת בהסכם לפרישה מוקדמת).

כאמור, אין לפתור את "בעיית רשות-השידור" בפיטורי איש כזה או אחר או בפיזור המוסדות בלבד. יש להציע מהלך רב-שלבי, מגובה בהסכמה ציבורית ופוליטית רחבה. רשות-השידור היא באמת הרשות של כולם. ■

עורך ד"ר עמית שכטר הוא מרצה בחוג לחקשורת באוניברסיטת תל-אביב. בין השנים 1993-1997 כיהן כיועץ משפטי לרשות-השידור

מצויות בידי גופים ציבוריים). את המנכ"ל צריכה למנות המועצה. יש להשתית את מימון הרשות על מספר מגוון יותר של מקורות: כך יש להתיר שידורי פרסומת מוגבלים בערוצי הטלוויזיה של הרשות, שלא בזמן צפיית שיא, לא בתוכניות ילדים וודאי שלא בתוכניות חדשות וענייני היום. יחד עם זאת, לא ייתכן כי מהפורום הציבורי היחיד בתקשורת האלקטרונית יימנע מלהתמודד על שות-פות בחווייה הישראלית הקולקטיבית הכרוכה בשידור אירועי ספורט ואמנויות מרכזיים.

יש לאחד את פונקציות החדשות והיצירה של הרשות לשתי חטיבות מרכזיות, תוך התעלמות וביטול החלוקה הקלאסית לפי אמצעי שידור (רדיו וטלוויזיה) ויצירת חלוקה לפי אופי התוכן: חדשות מכאן, ויציר-רה מכאן. חטיבות התוכן הללו צריכות לשרת את כל כלי השידור שבאמצעותם תשדר הרשות. כך יש להגדיר מחדש מהם אמצעי השי-דור הנדרשים לרשות על מנת למלא את תפקידה. להערכתך, חובה על הרשות לקיים לכל הפחות שני ערוצי טלוויזיה, האחד שיתמקד בחדשות, והאחר ביצירה (לרבות תוכניות ילדים לא ממוסחרות ומתן תשובה אמיתית לצרכים התרבותיים המגוונים של כל יושבי הארץ על עדותיהם, דתם, השתייכותם הלאומית ושפת אמם). אשר לשידורי הרדיו, גם כאן יש למקד את המבחר המוצע בשני התחומים האמורים (חדשות ויצירה), אלא שהעלות של הרדיו מאפשרת לפזר את אותן המטרות על פני מספר רב יותר של רשתות, תוך הגדרתן מחדש. בנו-סף, יש להתחיל ולהחזיר את תכני הרשות לאמצעי תקשורת נוספים ובהם התקשוב, לרבות (אך לא רק) האינטרנט. אמצעי תקשורת חדש

מכשירים את המרחק

דיון חסר בושה בוועדת השרים לרדיו הפיזאטי

נצרך אל החברים כמה מחברי מועצת הרשות השנייה, וזהו. בן-אליעזר: אם הממשלה תקבע, יישבו בוועדת המכרזים חברים מטעם מפלגות. אורון: אתם נאבקים עכשיו לא על ערוץ ייעודי, אלא על ערוץ ייחודי. אנחנו מסכימים שיהיה ערוץ חרדי. זה ההסכם הקואליציוני. אבל אנחנו מבקשים שהמכרז לא יהיה תפור. הסכמנו לקבוע מראש את מידת הבגד, אבל אתם רוצים לקבוע גם מי בדיוק ייכנס לתוך השרוול.

הרב פורת: צריך לתקן את העוול שנעשה לציבור החרדי. אנחנו לא מדברים על רדיו ייעודי, אלא על רדיו תורני.

יצחק לוי: אני מיניתי את חברי מועצת הרשות השנייה כשהייתי שר חינוך. אף על פי כן אני אומר, חברי המועצה לא מייצגים את דעות הציבור. גם כמגזר החרדי וגם בין המת-נחלים יש חשש שתבטיח המועצה לא ערים די לצורכיהם. אני לא מבין את העיקרון, שמוע-צת הרשות צריכה להיות ועדת מכרזים.

אלי ישי: צריך לכתב בהערפה מתקנת. בן-אליעזר: אני לא רוצה לרמות אתכם. כל הרעיון הוא לאפשר לש"ס ולמתנחלים, כל אחד מהם, להביא שלושה אנשים לממשלה, שתאשר אותם כחברי ועדת המכרזים. ■

השרים המיוחדת להכשרת הערוצים הפירא-טיים. השתתפו השרים ביילין, בן-אליעזר, אורון (ג'זמס), ישי, בניזרי, יצחק לוי ושרנסקי. היו שם נציגי הרשות השנייה, שתחנות הרדיו האזוריות הן בתחום אחריותה, והרב יוסף פורת, מנהל ערוץ-10, אחת התח-נות הפיראטיות הקשורות לש"ס.

פרוטוקול השיבה מגלה עד כמה שרי ממשלת ברק גלוי לב, או, במלים אחרות, עד כמה הם חסרי בושה.

"צריך לשים לעניין סוף פסק", אמר שר התקשורת בנימין (פואד) בן-אליעזר. "מתחי-לת השנה היו 103 הפרעות בנתב"ג, לאו דווקא מצד תחנות חרדיות... התדרים מוגב-לים, ולכן אני אמליץ לתת שתיים לאוכלוסי-יה החרדית ואחת למתנחלים, ולא לתת לשאר האוכלוסיות".

ביילין הציע לצרף שלושה נציגים של הדתיים לוועדת המכרזים.

בניזרי: השרים צריכים להבין שיש רגישויות פוליטיות. צריך למצוא פתרונות יצירתיים ברמת השרים, ולא להפקיד את הנושא בידי משפטנים. מבחינתנו ההצעה איננה פתרון.

ביילין: הוועדה הזאת היא ועדה לריבוע העיגול.

אלי ישי: שהממשלה תקבע ועדת מכרזים.

כתב "העין השביעית"

ימים הרחוקים של ממשלת נתניהו רעשה הארץ סביב ערוצי הרדיו הפיראטיים של ש"ס והמתנחלים.

טייסיים דיווחו על אסונות תעופה שנמנעו בנס בשמי נתב"ג. המשטרה נקראה לדגל, ובמקרה אחד צדה את האולפן הפיראטי בתוככי משרדו של אריה דרעי.

בממשלה שהקים אהוד ברק יושבים זה לצד זה אלופי שלטון החוק ונציגי הפיראטים. יחד הם חתמו על הסכם קואליציוני, שמטרתו להלבין את התחנות הפיראטיות. התוכנית הבסיסית היתה לאשר למתנחלים תחנה אחת - ערוץ-7 - לאשר לחרדים תחנה אחת ולערבים תחנה אחת, ואולי גם לאשר לעולים תחנה ברוסית.

מסתבר שזה לא כל-כך פשוט: הבעיה העיקרית היא במגזר החרדי, שבו פועלות כיום לא פחות מ-130 תחנות פיראטיות, 50 מהן בויקה לש"ס. אם ילבינו לש"ס תחנה אחת, מה יעשו 49 התחנות האחרות? לכן הטוב ביותר מבחינת ש"ס, פי חמישים יותר טוב, הוא שלא יקרה דבר.

ב-7 בדצמבר התכנסה בירושלים ועדת

החתונה הגדולה

המיזוג בין סי.בי.אס לוויאקום מבשר על ירח-דבש לענקי התקשורת. אחריו

ממתין להם עידן חדש, פחות ורוד

רוני דגן, בוסטון

ני אנשים חייכו לעצמם לפני החתונה הגדולה של עולם התקשורת, שהתקיימה ביום שלישי, השבעה בספטמבר, בניו-יורק. שני האנשים הללו ידעו שחתונה ששוויה 38 מיליארד דולר אינה עניין לטורי הרכילות, אלא לעמו"דים הכלכליים. שני האנשים הם סמנר רדס"טון, מנכ"ל ומחזיק המניות העיקרי בחברת ויאקום (Viacom), ומל קרמזון, מנכ"ל סי.בי.אס. בשעה אחת בצהריים הם יצאו אל גדוד העיתונאים והכריזו על המיזוג בין הרשת הנצפית ביותר לרשת הטלוויזיה בכ"ל הגדולה ביותר.

בבת אחת הפכה החברה החדשה, ששמה הוא ויאקום, לענק תקשורת בעל ערך שוק של 68.5 מיליארד דולר, שנייה בגודלה רק לטיים-וורנר. רשת סי.בי.אס, חמישים אחוז מרשת הטלוויזיה יו.פי.אן, 35 תחנות טלוויזיה, 163 תחנות רדיו, תחנות הכבלים א.מ.טי.וי, VH1, Showtime, Moviechannel, ניקלודאון, תחנת מוסיקת קאנטרי, סרטי ואולפני פרמונט, חברת הפקות פרמונט טלוויזיה, הוצאת הספרים סימון אנד שוסטר, חברת הפקות סי.בי.אס טלוויזיה, חברת ספלינג, חברת ההפקות Kingworld, רשת ספריות הווידיאו בלוקבסטר, מספר לא מבוטל של פארקי שעשועים וחברות אינטרנט - כל אלה הן הנדוניות שהביאו זה לזה קרמזון ורדסטון. ויאקום הפכה, למעשה, לתמנון תקשורת השולט על מספר תחנות הטלוויזיה והרדיו הגדול בארצות-הברית.

לא פלא שרדסטון וקרמזון מרשים לעצמם לחייך. "הוא פיתה אותי", אמר רדסטון במסיבת העיתונאים, "הוא איש מכירות אמיתי". סמנר רדסטון הוא לא אדם שקל לפתותו. בגיל 76 חושי העסקים מהודדים מאי-פעם. לא היה סימן בילדותו שבגינו ניתן היה לנבא שהאיש הזה, בנו של בעל מועדון לילה מבוס"טון, יהיה ביום מן הימים אחד מ-15 האנשים

העשירים בארצות-הברית. על כוח הרצון ויצר ההישרדות שלו אוהבים כלי התקשורת לספר את הסיפור הבא: בשנת '79 ניצל רדס"טון משריפה בבית-מלון בבוסטון, כשהוא נתלה על אדן חלון הקומה השלישית. הוא נכווה ברוב חלקי גופו עד שהכבאים הורידו אותו מהחלון. עשרים שנים לאחר מכן הוא בעל המניות העיקרי והמנכ"ל של החברה החדשה ויאקום, בעלת תקבולים שנתיים בסך 21 מיליארד דולר ותזרים מזומנים שנתי של ארבעה מיליארד דולר. מלבד הממד הכלכלי, ויאקום מחזיקה בשליטה הגדולה ביותר על מה שהאמריקאי הממוצע שומע וצופה.

קרמזון ורדסטון הדגישו שהמיזוג נעשה מרצון ולא מחובה, עקב האפשרויות הרבות הגלומות בו. רבים חושבים אחרת. "קניבליזם תקשורתי", כינה את העסקה אחד מאנשי בית-הנבחרים המעטים שפצו את פיהם לאחר הודעת המיזוג. השתיקה מורה, בעיקר כיוון שהמיזוג טומן בחובו כמה בעיות חוקיות: הוועדה הפדרלית לתקשורת (א.פ.ס.טי) אוסרת בעלות על למעלה מתחנת טלוויזיה אחת בכל אחד מהשווקים המקומיים בארצות-הברית. לחברה החדשה יש לפחות תחנה אחת ב-18 מתוך עשרים השווקים המובילים. חוק נוסף קובע שלחברה אחת אסור לשלוט על למעלה מ-35% מפלח השוק האמריקאי. סי.בי.אס וויאקום שולטות ביחד, בחברה החדשה, על 41% מפלח השוק. חוק הטלקומו"ניקצה משנת '96 אוסר על חברה אחת להיות בעלת שתי רשתות טלוויזיה; חברת ויאקום החדשה סוטה ממנו: יש לה שתי רשתות טלוויזיה כרגע.

הוועדה הפדרלית לתקשורת החלה להרפות לאחרונה את אחיזה והלהקל במגבלות שהטי"לה על בעלי תחנות טלוויזיה. בעקבות ההקלות החל קרמזון לשכנע את רדסטון שהמיזוג אפשרי. אחרי הכל, חוקים אפשר לכופף, בעיקר כשמדובר בשני גופי תקשורת כל-כך חזקים. קרמזון, במסיבת העיתונאים, התייחס לכך: "זומן אמרנו שהחוקים האלה מיושנים ובלתי-רלבנטיים למציאות התקשורתית

הקיימת. את החוקים הללו צריך לשנות". יום לאחר מסיבת העיתונאים בילו רדסטון וקרמזון בווישינגטון בחברת אנשי הוועדה הפדרלית לתקשורת, בגישה ראשונים לשכנועם בצורך בשינוי החוקים, שמטרתם המוצהרת, בראש ובראשונה, להגן על הציבור האמריקאי מ"קניבליזם תקשורתי". ההערכות הן שרדסטון וקרמזון יצליחו במאמציהם למרות שקולות רבים בתעשיית התקשורת יוצאים נגד המיזוג. "ההשלכה של איחודים כאלה על העיתונות והאמנות היא עצומה", אמר ל"ווישינגטון פוסט" מארק קריספין-מילר, פרופסור ללימודי די תקשורת באוניברסיטת ניו-יורק. "נראה לי שתחת כל הגדרה, מדובר בהתפתחות אנטי-דמוקרטית. בחברה דמוקרטית אסור שאמצעי התקשורת יהיו מרוכזים בידי מעטים".

קריספין-מילר עומד בראש מחקר על בעלי-ידי ותקשורת. סקר שערך מגלה ש-64% מהאמריקאים מאמינים שריכוז הבעלות על אמצעי התקשורת מויק באופן כלשהו. הנה, לדוגמה, המחשה של אפשרויות ההשפעה המזיקות של ברוני התקשורת על תכני השידורים: בשנה שעברה נמנעו חדשות איי.בי.סי ומפיקי התוכן-נית "20/20" מלפרסם תחקיר שהכינו על הבעייתיות שבאבטחת פארקים גדולים. מצאיי התחקיר חשפו תקלות באבטחה גם בגני השעי-שועים של דיסני. דיסני הוא ענק התקשורת השלישי בגודלו, ורשת איי.בי.סי שייכת לו. נשאלת השאלה, מה תעשה תוכנית התחקירים "שישים דקות", היהלום שבכתר של סי.בי.אס, כשתגלה שחיתות באחת מעשרות הורעות של התמנון ויאקום?

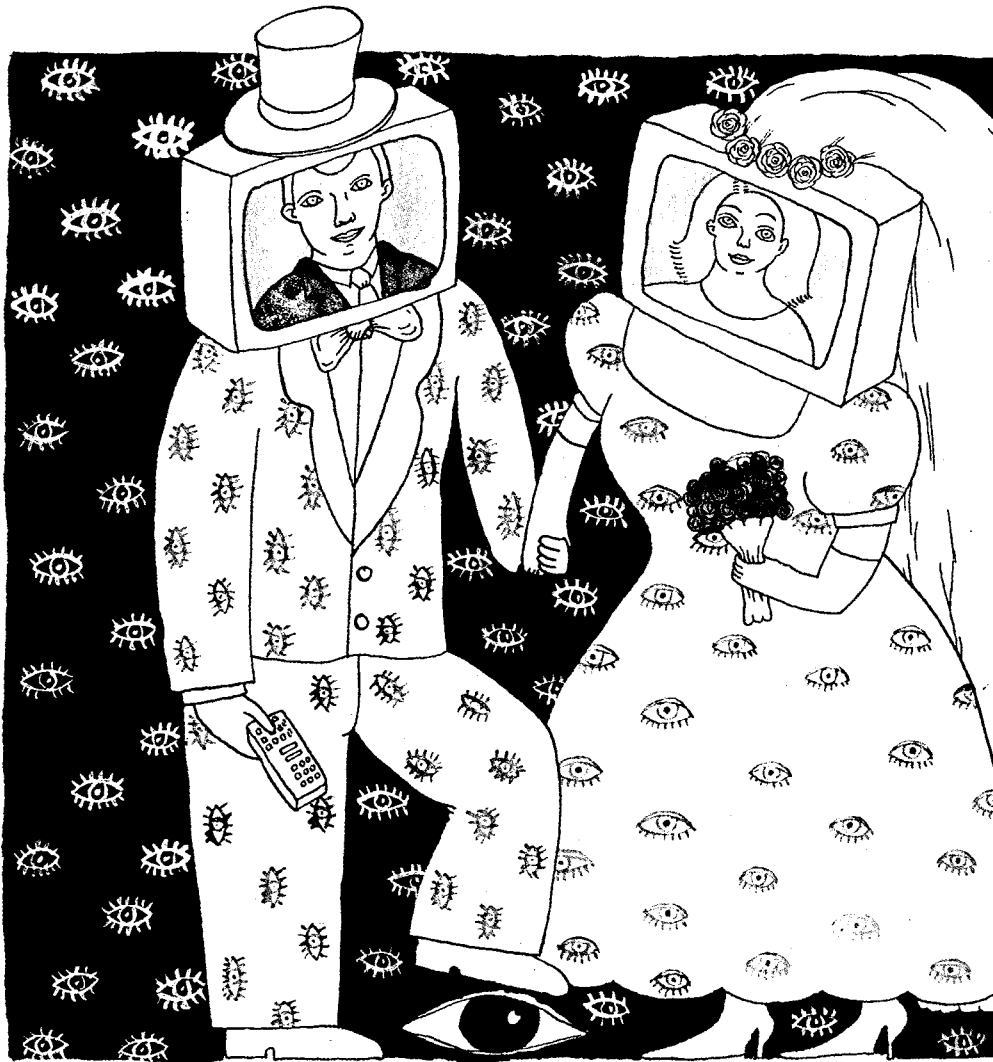
"הציבור לא מקבל מידע על כל הבעייתיות שברוכו בעלות. תקשורת שמונעת על-ידי פרסומות נוטה שלא לתחקר אינטרסים כלכליים", מסכם קריספין-מילר. המתנגדים לו טוענים ששוק הדעות קיים, אלא שהוא החליף מקום: הוא אינו מתנהל בטלוויזיה או ברדיו אלא באינטרנט. עם זאת, אלה שטוענים זאת שוכחים להזכיר שגם רוב אתרי האינטרנט הפופולריים נשלטים על-ידי מספר קטן של חברות גדולות. אותו תהליך מתרחש בין כל

אותן ממפיקים חיצוניים. ההתפתחות הזו היא תוצאת פעילותן של שדולות בווינגטון ושל פוליטיקאים שממלאים פיותיהם מים, טוענים המפיקים העצמאיים, ואלו מאפשרים לרשתות להשתלט על היצירה מבלי שהציבור יידע. חוקים שנחקקו לפני 22 שנה אסרו על רשתות לשלוט גם על ההפקה וגם על ההפצה של תוכניות טלוויזיה, אבל החל משנת '93 החל המצב החוקי להשתנות, בלחץ החברות הגדולות.

מי שבוחן את הרייטינג של תוכניות הטלוויזיה בשנים האחרונות יכול למצוא סיבה נוספת למיזוגים של רשתות גדולות עם חברות כבלים: פחות ופחות אנשים צופים בטלוויזיה בכלל, וברשתות הגדולות בפרט. "המ" דיום הוא המסר", מזכיר קווין מני, עיתונאי "USA Today", את משנתו של מרשל מקלוהן, והמדיום החדש, האינטרנט, מזנב בטלוויזיה. שלב הביניים הוא מעבר הקהל מהרשתות הגדולות לכבלים. הכבלים מציעים דרך אחרת לצפייה בטלוויזיה. אין זה מקרה שסי.בי.אס, רשת טלוויזיה גדולה וותיקה, נקנתה על-ידי ויאקום, במקורה חברת כבלים קטנה, שנולדה למעשה כחלק מסי.בי.אס לפני שלושים שנה, עד שנמכרה. כיום זקוקה סי.בי.אס לוויאקום על מנת לשרוד. החדש - הכבלים, משתלט על הישן - הרשתות הגדולות. "הצופים רוצים טלוויזיה אישית יותר, תוכן שפונה ישירות אליהם, ולא תקשורת המונים", מסביר מני.

הרכישה של ויאקום את סי.בי.אס מציעה גישה אחרת לבניית הרגלי צפייה, דרך חדשה שמחליפה את התפיסה המסורתית שהניחה שבמהותו קהל הצרכנים האמריקאי הוא הומוגני ושהתקשורת היא תקשורת המונים. במילים אחרות, שיש צופה ממוצע והוא בבחינת "מסעודה משדירות". הכבלים, לעומת זאת, פונים לפלחי אוכלוסייה קטנים ומאופיינים יותר: אס.טי.וי לקהל צעיר, VH1 לקהל מעט מבוגר יותר, ניקלאודאון לגיל טרום-התבגרות, וערוצים נוספים לחובבי מוזיקת קאנטרי, אוהדי גולף, היסטוריה, אוכל - כל נושא בעצם. התהליך בהתהוותו והמהפכה רק התחילה. הכבלים הם מובילי האינטרנט, והאינטרנט מביא עד למיצוי את תהליך היעלמותה של תקשורת המונים - הוא פונה ל"קהל של אדם אחד". סמנר רדסטון ומל קרמזין, שבועות ספורים אחרי התחנה התקשורתית הגדולה שלהם, צריכים להתכונן למה שמצפה להם אחרי ירח-הדבש. ■

רוני דגן לומדת תקשורת לחואר מוסמך באוניברסיטת בוסטון

איור: יערה עשת

פרשנים של תעשיית התקשורת קובעים שרוב החומר המשודר בטלוויזיה שבו צופים האמריקאים מפותח על-ידי שש-שבע חברות ענק, שחלקן עוד עתידות להתמוזג. מלבד תחום החדשות והתחקירים, שהופך לבעייתי בשוק הנמצא בידיים מעטות, עשויה להיפגע גם היצירה העצמאית. מפלצות התקשורת החדשות מספקות לעצמן את תוכניות הטלוויזיה שלהן, ולמפיק או יוצר עצמאי אין

אמצעי התקשורת האמריקאיים: הוא החל לפני כמה שנים בעיתונות הכתובה, שנשלטת על-ידי מספר מועט של רשתות לאומיות, כמעט ללא תחרות מקומית, הוא המשיך לטלוויזיה ולרדיו, וגם לאינטרנט. העסקה בין סי.בי.אס לוויאקום מפעילה לחץ על חברות תקשורת אחרות ליצור מיזוגים על מנת שלא להישאר מאחור, טוענים מומחים לשוק התקשורת. הביצה והתרנגולת האחרונה

התפתחותה המואצת של רשת האינטרנט מלמדת על מותה של תקשורת המונים

כמעט סיכוי למכור את מרכולתו. עונת השידורים החדשה והלא מלהיבה, בלשון המעטה, שמביאה סדרות דומות בכל הערוצים ושאינה נותנת ביטוי לתרבות המיעוטים, היא אחת התוצאות של התופעה הזו. מפיקים עצמאיים אמרים שהצופים האמריקאים לא מבינים את המשמעות של התרופפות חוקי האף.סי.סי. החוק הראשון ששונה איפשר לרשתות (זו העונה הראשונה) להפיק באופן עצמאי את כל הסדרות החדשות במקום לקנות

היא אן.בי.סי: הרשת השנייה בגודלה (הראשונה היא, כאמור, סי.בי.אס) הודיעה ב-16 בספטמבר שהיא מתכוונת לקנות שליש מפקסון, בעלת Paxtv. אם הוועדה הפדרלית לתקשורת תאשר את הקנייה, יהיו בידי אן.בי.סי יותר מ-120 תחנות טלוויזיה מקומיות. מומחים צופים שבטוח הרחוק לא תהיה לאן.בי.סי ברירה אלא להתאחד עם כוח כלכלי שיש בידי אולפנים - סוגי. כרגע ענקי התקשורת המובילים בשוק הם טיים וורנר, ויאקום, דיסני ורופרט מרדוק.

מגזין השבועי שפרסם ב-10 באוקטובר ה"לוס-אנג'לס טיימס", אשר הוקדש כולו למרכז הספורט והאירועים החדש "סטייפלס" שנחנך בעיר, לא נראה שונה מאלפי מוספים שבועיים, שראו אור באותו סוף-שבוע ברחבי אמריקה; אולי רק עבה יותר. מי שדפדף בין 164 דפיו מצא שם 22 כתבות, שנכתבו בעיקר על-ידי אנשי מחלקת הספורט בעיתון, כראוי למרכז חדש שיהיה אולם הבית של קבוצות הכדורסל ה"לייקרס" ו"הקליפרס" (וגם יארח בקיץ הקרוב את ועידת המפלגה הדמוקרטית, שתבחר שם את מועמדה לנשיאות). היו שם גם תצלומים רבים של מרכז הספורט המפואר וכמובן שגם מודעות. הרבה מודעות, שכיסו לא פחות ממאה מעמודי המוסף.

רק שבועות אחדים לאחר מכן הפך המוסף התמים-לכאורה למוקד אחת השערוריות הגדולות, המעסיקות מאז את עולם העיתונות האמריקאי. התברר כי המוסף המיוחד נולד בחטא, בהתקשרות עסקית בין העיתון לבין המרכז: ה"לוס-אנג'לס טיימס" סיפק את הבמה המכובדת ואת הכתבות; ה"סטייפלס", מצדו, סייע, באמצעות גורמים שונים, לגיוס מודעות למוסף. השורה התחתונה בעסקה: העיתון והמרכז יתחלקו בהכנסות מן המודעות - שהסתכמו בסופו של דבר בשני מיליון דולר.

הקוראים, אגב, לא היו אמורים לדעת דבר על הקשר בין העיתון לבין נשוא המוסף. בשום מקום בגיליון לא הופיעה האזהרה "מוסף פרסומי", ואף לא רמז אחר להתקשרות העסקית. רק מעטים במערכת ה"לוס-אנג'לס טיימס" ידעו מראש על העסקה. עורכת המוסף ידעה; עורך הספורט שמע - ומחזה. אבל אפילו עורך העיתון, מייקל פרקס, שמע על העסקה רק לאחר שהמוסף היה כבר מודפס. "ביקשתי פרטים נוספים", אמר, אך לא מנע את הפצתו. למרות בית העיתונאים נודע הדבר רק כאשר העיתון האלטרנטיבי "ניו טיימס לוס-אנג'לס", הנהנה לשגר חצי ביקורת בעיתונות הממוסדת, חשף את הסיפור בסוף אוקטובר.

עיתונאי ה"לוס-אנג'לס טיימס" נזעקו: חלק מהם חשו מנוצלים ונבגדים בידי ההנהלה. הם לא ידעו שעבודתם העיתונאית נועדה למוסף פרסומי. מבחינתם, הנהלת העיתון חצתה קו אדום והפרה בצורה בוטה את הקוד האתי, האוסר כל ניגוד אינטרסים כתוצאה מקשר כלכלי בין עיתונאי לנשוא כתיבתו. האיסור הזה, שאותו משנן כל סטודנט לעיתונאות משנה א' והל"א, הופר ברגל גסה על-ידי צמרת ה"לוס-אנג'לס טיימס".

הגילוי על העסקה הצית כמעט מרד בחדר החדשות של העיתון: 300 כתיבים ועורכים חתמו על מכתב זועם לעורך, ותבעו ממנו לחקור ביסודיות כיצד אירע שמוסד עיתונאי מכובד נתן ידו לעסקה הפוגעת בכללים יסודיים של הפרדה בין הצד המערכתית-עיתונאית לבין המנגנון המסחרי של העיתון.

"אנחנו נדהמים מכניסתו של העיתון לשותפות פיננסית חשאית על מוצר עיתונאי - עם נשוא הסיקור שלנו", כתבו העיתונאים והזהירו מפני פגיעה חמורה באמינות העיתון בעיני קוראיו. מעתה עלולים הקוראים לחשוד שקשרים חשאיים כאלה קיימים גם עם גופים כלכליים אחרים שהעיתון מסקר. העורך פרקס דחה תחילה את התביעה לחקור כיצד נרקמה העסקה ומדוע לא נמנעה, ונעתר לה רק בשלב מאוחר יותר, כאשר הבין את גודל הנזק שנגרם למו"ניטין של העיתון.

חצי הביקורת העיקריים הופנו אל קצה הפירמידה בארגון המוציא לאור את העיתון. בראש ובראשונה אל מרק וילס, העומד בראש "טיימס מירור", חברת האם, שמוציאה לאור גם את ה"ניוודיי" בלונג-איילנד, ניו-יורק, ואת ה"בולטימור סאן" מאז שנת 1995. קודם לכן לא עסק מעולם בעיתונאות, אלא הוצנח לתפקיד מחברה "ג'נרל מילס" לייצור מזון, בעיקר דגני בוקר. מבחינה כלכלית, מינויו של וילס היה הצלחה מסחררת: כאשר נכנס לתפקידו בשנת 1995, נסחרה מניה של ה"טיימס" ב-23 דולר בלבד. מקץ ארבע וחצי שנים עמד שערך על 69 דולר. בעלי המניות היו מרוצים מאוד. עיתונאי ה"לוס-אנג'לס טיימס", לעומת זאת, לא גילו התלהבות רבה. וילס לא רק הניף חרב של קיצוצים על הוצאות העיתון, אלא גם נקט יוזמות שחרגו מן המקובל בעולם העיתונות. הוא לא הסתיר מעולם את הסתייגותו מן "החומה הסינית",

רפי מן

נפילתה של "החומה הסינית"

כאשר נחשפה

העסקה המסחרית שבין

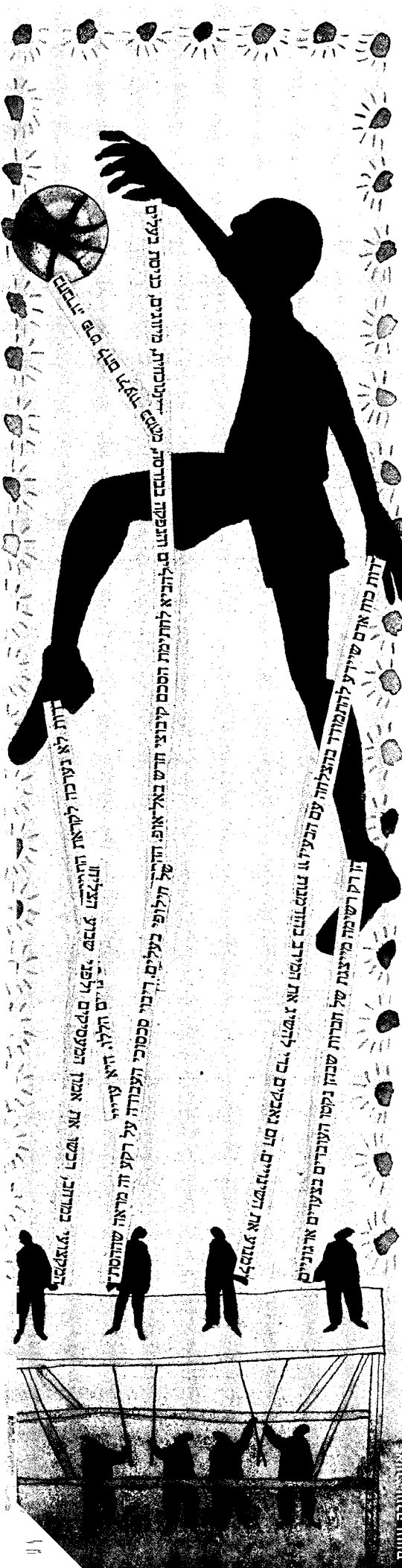
ה"לוס-אנג'לס טיימס"

למרכז הספורט החדש,

הודתה המו"לית ב"אי הבנה

בסיסית של עקרונות

עיתונאיים"

שאמורה להפריד בין מערכת העיתון לבין מנגנוני הפרסום והשיווק שלו. ההפרדה הזו, שמר- בית העיתונים מקפידים עליה, חשובה כדי למנוע השפעה של מפרסמים על התוכן העיתונאי. וילס, מצדו, ראה ב"חומה הסינית" מכשול לקידום העיתון. הוא תבע מעורכים ומאנשי מנהלה להיפגש ולדון יחד בפרויקטים משותפים - כדוגמת מוספים מיוחדים.

וילס חיפש דרכים להוסיף הכנסות, ויום מוספים מיוחדים ופרויקטים נוספים, ביניהם ארגון ועידות וכינוסים המיועדים לאנשי עסקים, תוך שיתוף פעולה עם גורמים עסקיים. "וכך מצאתי את עצמי", התלונן עורך בעיתון, "יושב ומתכנן כינוסים משותפים יד ביד עם אותם אנשי עסקים, שתפקידנו כעיתונאים הוא לסקר את הפעילות הכלכלית שלהם, לא לנהל איתם עסקים משותפים". האווירה שיצר וילס, כך אומרים עכשיו ב"לוס-אנג'לס טיימס", הביאה בשנים האחרונות לפרישתם של עשרות כתבים ועורכים בכירים, שחלק מהם נחטפו מיד בידי עיתונים אחרים, בהם ה"ניו-יורק טיימס".

הפיאסקו של המוסף המיוחד הפנה אש גם לעבר מספר שתיים בצמרת הארגון, המו"לית קתרין דאונינג. גם היא הגיעה ל"טיימס" ללא כל רקע בעיתונאות; קודם לכן עמדה בראש הוצאה לאור של ספרי משפט. גם היא, כווליס, טרודה בעיקר בהיבטים הכלכליים-מסחריים של העיתון.

נוכח מהאת העיתונאים פרסמה המו"לית דאונינג הודעת התנצלות, שבה הגדירה בדיעבד את העסקה עם "מרכז סטייפלס" כ"שגיאה גדולה, גדולה". עיתונאים רבים הרימו גבות בתמיהה כאשר המו"לית הודתה כי מבחינתה היתה בפרשה הזו "אי-הבנה בסיסית של עקרונות עיתונ- איים", והבטיחה "לשפר את עקומת הלמידה שלה" בתחום העיתונאי.

הסביר השבועון "ביונס ויק": "הלחץ שמפעילה חברת האם על המו"לית לשפר את המאזן הוא אדיר - וזה מה שהוביל אותה לעשות עסקה שמו"ל נורמלי לא היה מעז לעשות". בעל הטור ריצ'רד כהן כתב ב"בושינגטון פוסט" כי מה שמתרחש ב"לוס-אנג'לס טיימס" הוא תוצאה אופי- יינית של השתלטות חברות כלכליות גדולות על עסקי התקשורת, ולמצואות שבה מחיר המני- ות והמאזן הרבעוני הם קנה המידה שבו נבחן העיתון, ולא הישגיו העיתונאיים.

את הביקורת החריפה ביותר - והמהלומה החמורה ביותר ליוקרה - ספגה צמרת ה"לוס-אנג'לס טיימס" בראשית נובמבר, כאשר המו"ל לשעבר של העיתון, אוטיס צ'נדלר, התערב בפרשה. צ'נדלר, בן שבעים, שהפך את העיתון לאחר מארבעת עיתוניה הבולטים של ארצות-הברית, לא התערב בנעשה בעיתון מאז יצא לגמלאות לפני שנים אחדות. עכשיו שיגר צ'נדלר מכתב תמיכה בעיתונאי ה"טיימס", שבו הגדיר את העסקה כ"סיפישית ובלתי מקצועית באורח שלא ייאמן".

המכתב הוקרא בכינוס של כתבים, צלמים ועורכים בדסק החדשות של העיתון, ואחר-כך נתלה על לוח המודעות, משם עשה דרכו לסוכנויות הידיעות, ולמדור העסקים של ה"לוס-אנג'לס טיימס" עצמו. צ'נדלר גם תקף בחריפות את מדיניותם של וילס ודאונינג, ובכלל זה את "היעד הבלתי מציאותי והבלתי אפשרי" שקבעה חברת האם, להגדלת תפוצת העיתון מכמיליון עותקים ביום למיליון וחצי.

וילס כבר הודה בראיון ב"וול סטריט ג'ורנל" כי פרשת המוסף המיוחד היתה שגיאה, אבל הוא דבק בעמדתו כי עיתונים לא יוכלו לשרוד בעולם התקשורת אם לא יהיו רווחיים.

בסוף דצמבר, כחודשיים לאחר שהמוסף השנוי במחלוקת יצא לאור, פרסם ה"לוס-אנג'לס טיימס" את כתבת התחקיר שערך מבקר המדיה דייוויד שואו על הפרשה. בתחקיר, שהתפרס על פני לא פחות מ-14 עמודים, שחזר שואו בדקדקנות את הדרך שבה התקבלו ההחלטות על המוסף. לא פחות מכך מתעד התחקיר את האווירה הקשה השוררת במסדרונות העיתון, ואת התחושה המזכירה את ימי פרשת ווטרגייט, כהגדרת שואו: יותר ויותר אנשים שואלים מי במערכת ידע על ההסדר לחלוקת הרווחים - וגם הפעם האצבע המאשימה מופנית לעברו של העורך פרקס. הוא לא עמד די על המשמר, מאשים שואו, או שכבר עייף ממאבקים נגד החדדי- רות המתמידות של אנשי המנהלה לתחום המערכתי.

פרקס עצמו, כמו גם המו"לית דאונינג, לא קראו את התחקיר בטרם פרסומו - בניסיון להב- טיח לקוראים כי המדובר בבדיקה בלתי תלויה ככל האפשר.

יום לפני פרסום התחקיר פרסמו דאונינג ופרקס התנצלות לקוראים בעמוד הראשון, והבטי- חו לנהוג בעתיד על-פי כללים שיפרידו בין הצד המסחרי לצד המערכתי בצורה ברורה. אבל גם ההתנצלות המאוחרת לא שינתה את תחושתם של העיתונאים - כפי שצוטטה בתחקיר - כי פרשת המוסף איננה אלא "קצהו הגלוי והמכוער של קרחון אתי בעל ממדים מאיימים", וכי התפיסה הרואה בכל את הגדלת הרווחים והזנקת שערי המניות מסכנת את האיכות העיתונ- אית, ומאיימת לחסל את היושרה ואת המוניטין של העיתון. ■

נושא החם שהעסיק את התקשורת הבריטית בקיץ האחרון היה פרסומו של דו"ח שעסק בעתידה הכלכלי של רשות-השידור הציבורית - הבי.בי.סי. המסמך, הנקרא דו"ח דייוויס על שמו של גבין דייוויס, הכלכלן שעמד בראש צוות הכותבים, הוזמן על-ידי שר התרבות והמדיה, כריס סמית. הסיבה המרכזית להזמנה היא ההכרה שבעידן חדש המתאפיין בתקשורת דיגיטלית רב-ערוצית יש צורך להגדיל את תקציבו של הערוץ הציבורי וליצור איזון בינו לבין מתחרותיו המסחריות. במסכת-עיתונות איש הציג דייוויס את שתי המלצות העיקריות: 1. יש להעלות את תשלום דמי האגרה. 2. יש להפריט חלקים מהבי.בי.סי. מיד לאחר פרסום הדו"ח הוצפו מערכות

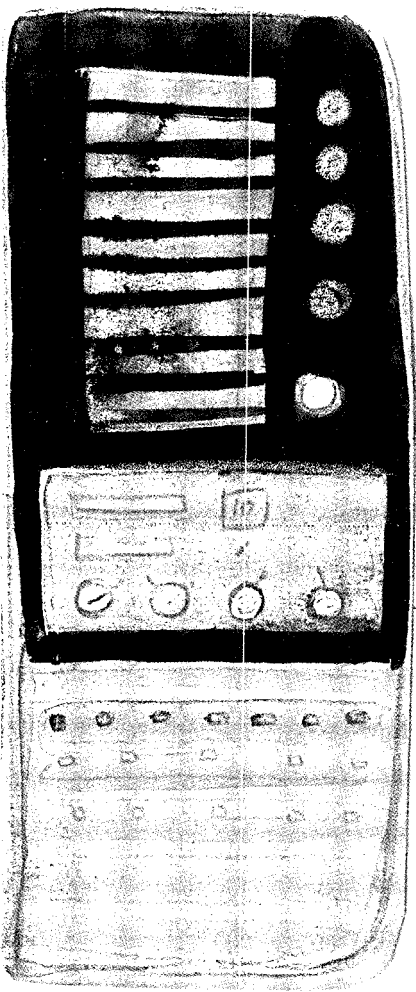
האלקטרוניים: למערכת האנלוגית נוספה מערכת שידור מקבילה, דיגיטלית. משמעות השינוי היא שכיום יכול כל צופה טלוויזיה, תמורת דמי מגוי הנעים בין 70 ל-200 שקלים בחודש, לצפות בביתו בכ-150 תוכניות. איכות התמונה מעולה וכך גם מערכת הקול. הספקיות הגדולות של השירות הדיגיטלי הן שתי חברות פרטיות, BSKYB ו"און דיגיטל", שהשקיעו וממשיכות להשקיע ממון רב בשידור מערך השידורים, שיאפשר (כך הן מבטיחות) את הפעלתה של מערכת טלוויזיה אינטראקטיבית. תחנות השידור הגדולות (בי.בי.סי, ערוצים 3, 4 ו-5) מעבירות את שידוריהן הרגילים בשיטה האנלוגית הזמינה לכל צופה, ובמקביל מפעילות ערוצים דיגיטליים, שמהם יכולים ליהנות רק משלמי דמי המנוי. "המהפכה הדיגיטלית" יצרה שני מצבים בעייתיים. קודם כל, משלמי האגרה, שאינם

המליצו כותבי הדו"ח להפריט שתי זרועות חשובות של הבי.בי.סי: זו האחראית על אספקת שירותים טכנולוגיים לשידור, וכן BBC Worldwide. הדו"ח ממליץ כי כספי המכירה יועברו לבי.בי.סי, והם, בדומה לכספי האגרה הנוספת, ישמשו לבניית תשתית טכנולוגית. כותבי הדו"ח הבהירו כי רק בדרך זו יוכל הערוץ הציבורי להשתלב בעידן החדש של תקשורת דיגיטלית רב-ערוצית. ההמלצות, שעל פניהן נראות כמשרתות את האינטרס של כלל הציבור, נתקלו בהתנגדות גורפת. למרבה ההפתעה, בראש המתנגדים

מים נהנה מההאגרה

בריטניה מתנהל ויכוח כיצד לממן את מעבר שידורי הבי.בי.סי לשיטה הדיגיטלית

יכולים לעמוד בתשלום דמי המנוי הגבוהים לשירותים הדיגיטליים, מממנים ערוצים דיגיטליים שאינם נגישים להם. שנית, הערוץ הציבורי נקלע למצוקה תקציבית; בתנאי המימון הקיימים הוא אינו מסוגל לעמוד בהוצאות הכרוכות בבניית מערך שידורים דיגיטלי מתקדם. דו"ח דייוויס, שנכתב על-ידי צוות של כלכלנים ויועצים מענף התקשורת, הטכנולוגיה והאקדמיה, ניסה להתמודד עם הבעיות ולפתור אותן לפחות באופן חלקי. המלצות העיקרית היא לחייב כל בית אב המנוי על השירות הדיגיטלי לשלם מעבר לדמי המנוי המגיעים לספקיות השירות אגרה נוספת (מס דיגיטלי), העומדת על סכום של 24 לירות סטרלינג לשנה. הכספים הנוספים יועברו לערוץ הציבורי ויאפשרו פיתוח מערך שידור רים דיגיטלי שממנו יוכלו ליהנות בעתיד הקרוב כל צופי הטלוויזיה במדינה. במקביל העיתונאים, אתרי האינטרנט ומרכזיות הטלפון נים של רשתות השידור הגדולות בתגובות, טענות והצעות. כדי להבין מה טיבו של הדו"ח, ומדוע עוררו המלצותיו דיון ציבורי סוער כל-כך, כדאי למפות את מערך השידור רים האלקטרוניים בממלכה. עד לפני שנה הועברו כל שידורי הטלוויזיה בבריטניה בשיטה האנלוגית, וכל צופה בעל אנטנה יכול היה לקלוט בביתו המישה ערוצים: ערוץ 1 ו-2 סופקו על-ידי הבי.בי.סי, וערוצים 3, 4 ו-5 הופעלו על-ידי שלוש חברות מסחריות. השידורים בשלושת הערוצים הפרטיים מומנו מפרסומות ואילו המימון של הערוץ הציבורי הגיע מהמדינה ומדמי האגרה. כמו בישראל, כך גם בבריטניה, תשלום האגרה קבוע בחוק. זה תעריף שנתי אחיד המשולם על-ידי כל בית אב. בשנים האחרונות הוא עמד על 101 לירות סטרלינג (כ-700 שקלים חדשים). באוקטובר 1998 חל שינוי במערך השידורים

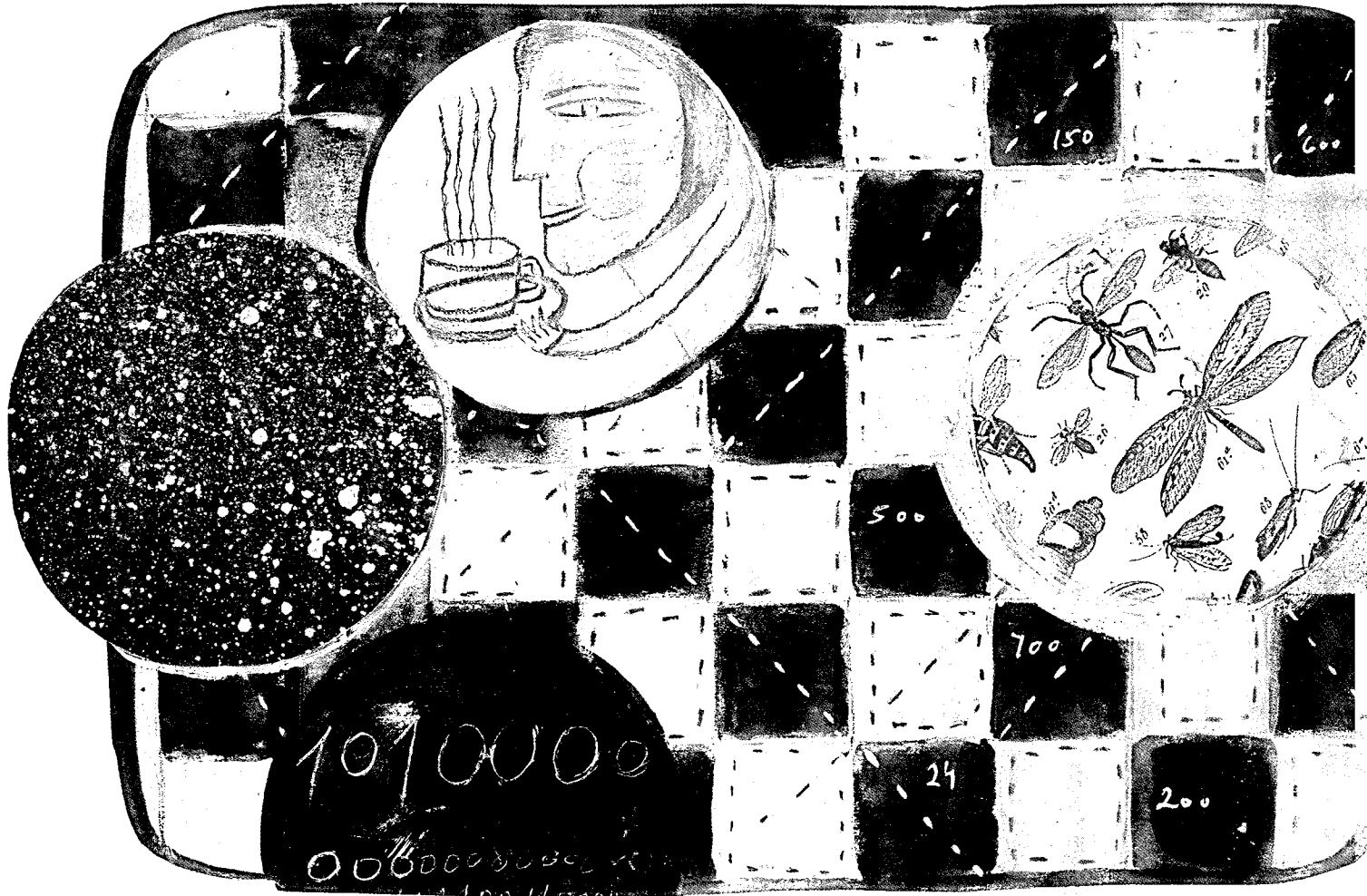
איור: ליעד שחיר

היו דווקא מנהלי הערוץ הציבורי. ג'ון בירד, המנכ"ל היוצא של הבי.בי.סי, אמר עם פרסום הדו"ח: "יבורכו דייוויס וחבריו, הם הצליחו להבין תוך זמן קצר את מצבו של הבי.בי.סי; לצערי הם הגיעו למסקנות הלא נכונות". המנכ"ל הבהיר כי הסכומים שעליהם דיבר דייוויס אינם מספיקים לפיתוח מערך שידור רים רציני שיוכל להתחרות באופן משמעותי בערוצים הפרטיים. אלן ינטוב, מנהל הטלוויזיה של הבי.בי.סי, אמר שבועות מספר אחר-כך כי הדו"ח הכניס את הבי.בי.סי לקופסה שתהפוך תוך זמן קצר לארון מתים. נציגי החברות הדיגיטליות, מנהלי רשתות

מעייין בדו"ח, החליטו קברניטי הבי.בי.סי לעזור לעצמם. אנשי "מונטי פייתון" גויסו למסע יחסי ציבור. בתשדיר המלווה בסיסמה "בי.בי.סי - אתה עושה אותו למה שהוא", מבהירה החברה לכל צופה את חשיבותו ונחיצותו של ערוץ ציבורי איכותי. ועדה של חברי פרלמנט שהקים השר סמית פרסמה ב-20 בדצמבר דו"ח שבהן את המלצות דיוויס. הוועדה יצאה נגד ההמלצה להוסיף מס דיגיטלי, בנימוק שהוא יאט את המעבר למערך הדיגיטלי ויפגע בשכבות החלשות. סמית צפוי להכריע בסוגיה במהלך ינואר.

הוא אומר, "משקי הבית המנויים על המערך כת הדיגיטלית הרב-ערוצית צופים בשידורי הבי.בי.סי פחות מהבית הממוצע. המס הדיגיטלי הוא כלכלת אלס בארץ הפלאות - אלה הצופים בבי.בי.סי פחות יאלצו לשלם יותר". ג'ונס מזכיר אנקדוטה היסטורית: "המעבר לשידורי טלוויזיה בצבע", כתב, "התעכב ביותר מארבע שנים בשל 'מס הצבע' שהוטל על הצופים. כאשר מדובר במעבר לשידורים דיגיטליים, עיכוב מסוג זה חמור בהרבה - הוא עשוי לעצור את התהליך". ג'ונס מוסיף כי דו"ח דיוויס יכול

השידור הגדולות, עיתונאי כלכלה וצופים חברו לעמדתם של נציגי הבי.בי.סי ויצאו נגד הדו"ח. מעיין ממוקד יותר במסקנות ניתן אולי להבין מדוע. הטענה העיקרית, שבאה בעיקר מכיוון של ספקיות השירותים הדיגיטליים, היא שתשלום האגרה הנוסף ימנע מצופים פוטנציאליים להתחבר למערך הדיגיטלי. כתוצאה מכך, הם אומרים, יואט התהליך של ניתוק הרשת האנלוגית וכניסה לעידן דיגיטלי חדש. לחיזוק טענתם הם מציינים כי עד היום השקיעה תעשיית התקשורת הדיגיטלית בבריטניה כסף רב בפיתוח

במשך שנות קיומו נגע הבי.בי.סי כמעט בכל אורח במדינה. התוכניות בהפקתן זוכות בפרסים יוקרתיים, הוא מעסיק שורה של יוצרים מוכשרים וכל אירוע ממלכתי, החל בחתונה בארמון וכלה בליקוי התמה בקורנ' וול, מסוקר על-ידו במסירות ובמקצועיות. הבי.בי.סי, בדומה לרוולס-רויס ולביטלס, הוא סמל לבריטיות במיטבה. ובכל זאת, כדי להתקיים בעידן רב-ערוצי מסתבר שגם הוא צריך לשכנע את צופיו שיש תמורה בעד האגרה. ■ חמר אשורי כותבם דוקטורט ב- London School of Economics

קלייב ג'ונס, מנהל "קרלטון", אמר שהמס הדיגיטלי הוא כלכלת אלס בארץ הפלאות - אלה הצופים בבי.בי.סי פחות יאלצו לשלם יותר

וצריך לשמש פתח לדיון ציבורי נוקב. "אחרי הכל", הוא כותב, "השאלות המשמעותיות נשארו פתוחות. גם אם תדחה הממשלה את האגרה הדיגיטלית יש לחשוב כיצד ניתן להגן על מערך השידורים הציבורי בעידן דיגיטלי רב-ערוצי". בעוד שר התרבות והמדיה, כריס סמית,

השידורים החדשניים. השקעות אלו יירדו לטמיון אם לא ייגדל מספר הצופים המנויים על השירותים האלה. מנהלה הראשי של "קרלטון" (אחת מוכייניות הערוץ המסחרתי), קלייב ג'ונס, פרסם מאמר ב"גרדיאן" שבו הוא פורש את הסיבות העיקריות להתנגדות הציבורית. "נכון לעכשיו",

יחסים מסוכנים

על תלותם של עיתונאים בדיווחי המשטרה

מתיחות שהתגלתה בין המשטרה לעיתונות סביב הפרת צו איסור הפרסום על מעשי האונס באזור המרכז (יובל קרני-אל, "העין השביעית", גיליון 22) אינה משקפת את יחסי הגומלין בין הגורמים האלה בחיי השגרה. בדרך-כלל קיימת תלות הדדית בין המשטרה לעיתונאים, וקשה לתאר כיצד יתפקד צד אחד ללא השני. התקשורת משרתת את המשטרה ומקדמת מטרות רבות שלה, ואילו המשטרה מספקת לאמצעי התקשורת מידע חיוני על אירועים הנחשבים לבעלי ערך חדשותי רב.

אמצעי התקשורת תלויים במשטרה משתי סיבות עיקריות. האחת, אמונתם של העורכים כי קהל היעד מעדיף ידיעות על פשע כיוון שהן מכילות אלימות, דרמה וסיפור אנושי. ככתבה על רצח או על אונס אפשר תמיד לשלב סיפור אנושי ולהדגיש את המרכיבים הדרמטיים של המעשה. סיבה שנייה היא הקלות שבה ניתן להשיג ידיעות פליליות. למשטרה ולשאר המוסדות הממונים על אכיפת החוק, כמו בתי-המשפט ומשרד המשפטים, יש מערכת משומנת של דוברות המזרימה באופן שוטף ידיעות על מעשי רצח, גניבה, אונס, אלימות במשפחה, וכן על משפטים ועל הפרות סדר כמו הפגנות, התקהלויות לא-חוקיות, חסימות כבישים, שביחות וכיו"ב. תלותם של העיתונאים במשטרה גדולה משום שבאמצעותה הם מתוודעים בזמן אמת להתרחשויות שיש בהן ערך חדשותי מובהק, כמו תאונות דרכים, תאונות עבודה, שריפות ושאר אסונות. העיתונאים לא מוטרדים בשאלה את מי משרת פרסום המידע הזה ומה מטרותיהם של יוזמי הפרסום.

העובדה כי קל להשיג מידע מרשות יות החוק מסייעת לארגוני התקשורת להתמודד עם ה"בלתי-ידוע".

הכתבים לא יכולים לתעות ללא סוף בחיפוש אחר מידע, כפי שטענה החוקרת גיא טוכמן, אלא הם פונים למוקדים שבהם מדווחים על אירועים מעניינים כמו תחנות משטרה, בתי-משפט, מוסדות פוליטיים, בתי-חולים, עיריות וכו'. מטבע הדברים, הכתבים לענייני פשע ומשפט תלויים ברשויות אכיפת החוק ושואבים מהן את המידע המפרנס את כלי התקשורת.

העיתונות משרתת את האינטרסים של המשטרה לא רק בדיווח על היקף פעילותה אלא גם על אופיה: האונה מדוקדקת למהדורות החדשות ברדיו תגלה, לדוגמה, כי ידיעות רבות על פשעים מסתיימות במלים "המשטרה חוקרת" או "המשטרה החלה בחקירה מאומצת". במרבית המקרים העיתונאים אינם ממשיכים לעקוב אחר מהלך ה"חקירה המאומצת". כך היה למשל באחרונה, בדיווחים על האסונות שבהם מצאו ילדים רכים את מותם במכוניות הוריהם. הציבור קרא ושמע הרבה על הדרמה שבעת האסון, אבל כמעט שלא עודכן בתוצאות החקירה. התופעה ניכרת גם בסיכומים השבועיים על תאונות הדרכים. בדרך-כלל הדיווח מציין כמה נהרגו במהלך השבוע ומתל-ווה אליו משפט מהסוג: "המשטרה רשמה השבוע 710 דו"חות תנועה". בתודעת המאזין נסגר מעגל: אמנם קיימת תופעה שלילית של תאונות דרכים, אך אל לאורחים לדאוג, הרשויות מטפלות בה. גם בתחום זה הכתבים אינם טורחים לספר אילו דו"חות רשמה המשטרה ועד כמה אמצעי זה יעיל למאבק בתאונות הדרכים.

הדומיננטיות של המשטרה בתקשורת בולטת בעיקר בדפוסי הסיקור

של קבוצות פריפריאליות וקבוצות שוליים. כך במקרה של העובדים הזרים; הזוכים להתייחסות תקשורתית בעיקר כשהם מעורבים בקטטות ובמעשי אלימות אחרים, וכך בנוגע לדיווחים על עולים מבריה"מ לשעבר, שבייצוגם התקשורת בולטים סיפורים על מעורבותם בהפרות חוק. דפוס סיקור דומה נמצא גם ביחס לשאר קבוצות השוליים. במחקר שבוצע על-ידי גדי וולפספלד, עסאם אבו-ריא ואלי אברהם ("האוכלוסייה הערבית בעיתונות העברית: תקשורת ודה-לגיטימציה סוציו-פוליטית", בהוצאת המרכז לחקר התברה הערבית, 1998) התברר כי הנושא המסוקר ביותר באוכלוסייה הערבית בישראל הוא הפשע. נושאים אחרים היו מעורבות במעשי טרור, הפגנות, "רצח על רקע כבוד המשפחה", הפרות סדר וכו'. מטבע הדברים, מרבית המידע על אירועים אלה הגיע לעיתונאים ממקורות משטרתיים. למעט ב"הארץ", ידיעות על מצוקות במערכות התשתית במגזר הערבי, בחינוך ובשירותים מוניציפליים לא זכו כמעט לאיזורים בשאר אמצעי התקשורת. התוצאה: התפיסה של היהודים את האזרחים הערבים היא דרך "הפריזמה המשטרית", הצובעת אותם בצבע של מפירי חוק וסדר. בממצאי המחקר בלט כי כמעט כל מהאזה או דרישה של האוכלוסייה הערבית (לדוגמה, אירועי יום-האדמה או דרישה להקצות את משאבים) הוצגה בסיקור העיתונאי בהקשר משטרתי, מאחר שהמטרה היתה המקור לידיעה; היתה הפגנה, המשטרה הגיעה לזירת ההתרחשות ובעקבותיה התקשורת.

לדפוס סיקור זה יש השלכות חשובות: הוא גורר דה-לגיטימציה של התביעות המועלות על-ידי הציבור הערבי ומכניס אותו למגננה: האזרחים הערבים נתפסים כמפירי סדר וכמי שצריכים להוכיח שוב ושוב שהם אזרחים נאמנים; ואילו הממסד פטור מלתת תשובה למצורקות שהולידו את ביטויי המחאה. עורכי המחקר הופתעו לגלות כי העורכים מודים שהם משתמשים בעיקר במשטרה כדי לדעת מה קורה בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל. העורכים ציינו כי אין להם יכולת ומשאבים (או רצון) לבדוק את הנתונים המגיעים מהמשטרה, ולכן הם מפרסמים אותם כמו שהם. גם כאן לא טורחים הכתבים לברר מה האידיאולוגיה העומדת מאחורי שיטות הפרסום של המשטרה ואילו גורמים היא משרתת.

ישנן ערים שדיווחן נהרס בגלל ההקשר

הפלילי שבו מדווחים עליהן

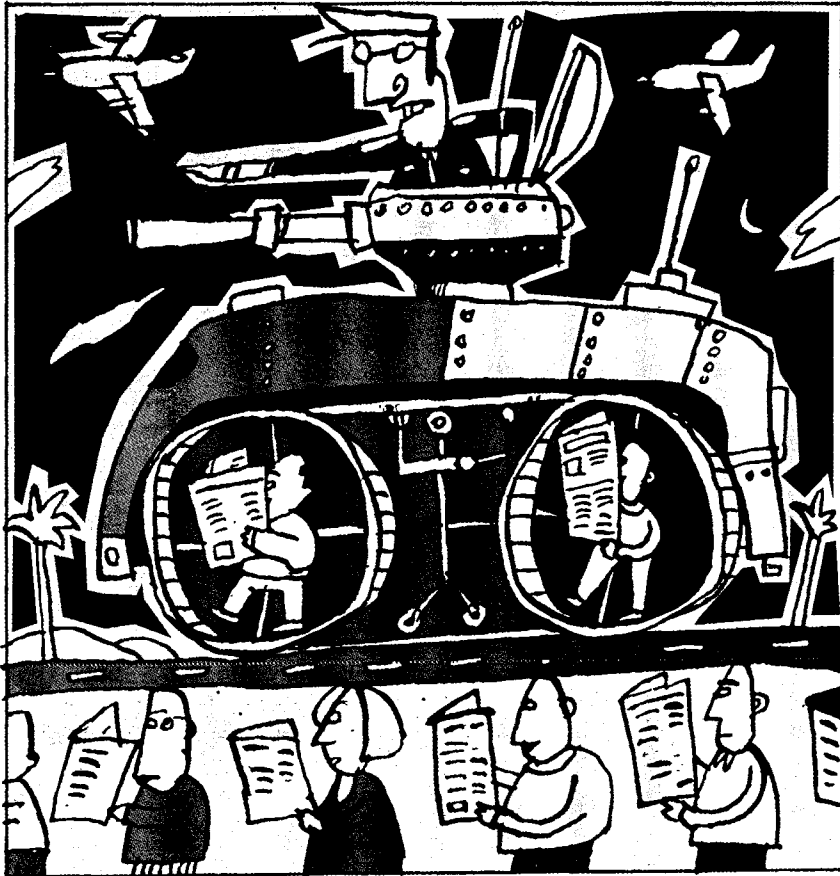
בדיקת הסיקור העיתונאי את עיירות הפיתוח מעלה תמונה דומה. במחקר שלי על סיקור עיירות הפיתוח בעיתונות הארצית ("התקשורת בישראל, מרכז ופריפריה: סיקורן של עיירות הפיתוח", בהוצאת ברירות, 1993) התברר כי הפשע הוא הנושא המרכזי בדיווחי התקשורת. בראיונות עם הכתבים בפריפריה הם תיארו מעין טקס יומי עם כללים קבועים: כל בוקר הכתב מגיע לסניף המערכת, מתקשר בראש ובראשונה למשטרה, מברר "מה קורה" וכך מצטייד מיד במספר ידיעות על הפרות חוק, פסקי-דין, תאונות ואסונות. בפריפריה אין כמעט מוסדות ממשלתיים עם שירותי דוברות מסודרים מלבד המשטרה - נתון שהופך אותה לגורם מידע מרכזי לעיתונאים. המרכזיות של נושא הפשע בדיווחי של מקום היא לא רק בעיה של ערים באזורי השוליים אלא גם של ערים במרכז. יש ערים לא מעטות שזכות לסיקור בעיתונות הארצית רק בהקשרים של פשע: בת-ים, חולון, נתניה ועוד. מיותר לציין כי הרגלם של עיתונאים לדרוש על ערים אלה בהקשר למעשי פשע המתבצעים בהן מביא להרס הדיווחי של קהילות שלמות.

מרבית העורכים אינם נותנים את דעתם להשלכות שיש לדפוס הסיקור של אירועים פליליים והפרות סדר. ידוע, למשל, שדיווחים אלה מגבירים את תחושות הפחד וחוסר הביטחון של הצופים והקוראים. ידוע גם ששליטת המשטרה על המידע הזה פוגעת ביכולת לשפוט את יעילותה ואת תקינות עבודתה. ■

ד"ר אלי אברהם הוא מרצה לתקשורת במכללת הנוב ע"ש ספיר

איורים: נמוס אלנבון

חידוש מוסרי מטעיר

בניסוח מלוטש, כמעט בגאווה, חושף עמוס שוקן את ה"אני מאמין" המוסרי שלו: "כשאני מסתובב עם הגב למערכת ועם הפנים לצד העסקי, אני חושב שאני צריך להיות משוחרר מן העמדות של העיתון, כולל העמדות שלי ככותב" ("העין השביעית", נובמבר 1999). לכאורה זהו חידוש מוסרי מרעיש, שבכווח לפתור בעיות המציקות לאנשים רבים: רב המסב לסעודה יהא "משוחרר מן העמדות שלו כדרשן" ויאכל נבלות וטריפות לתיאבון, פוליטיקאי יהא "משוחרר מן העמדות שלו כנואם" ויפר את הבטחותיו, וכן הלאה. האם ראוי אפוא עמוס שוקן לפרס ישראל לאתיקה על חידושו המופלא? חוששני שלא, בחידוש אין כל חדש. כבר היינריך היינה, משורר חביב במיוחד על כמה מאבותיו של שוקן, כמו שיווה את עמוס לנגד עיניו בהגדרת הצביעות האולטימטיבית, בפזמון המפורסם מתוך "גרמניה, אגדת חורף":

Ich kenne die weise, ich kenne den text,
Ich kenn auch die herren verfassers;
Ich weiss, sie tranken heimlich wein
Und predigten oeffentlich wasser.

אני מכיר את הדרך, מכיר את הטקסט,
מכיר גם כותב או שניים;
ידעתי: הם סבאו בחשאי שיכר,
אך בפומבי הטיפו: "שתו מים!"

דן הכהן

הכותב עוסק בביקורת החקשורת כחוג לחורח הספרות באוניברסיטת חל-אביב

זה קרה בגרמניה

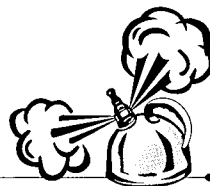
למקרא גליון נובמבר 1999 של "העין השביעית", שדן בתופעה של ריכוז הבעלות על עיתונים בארץ בידי בעלי הון, יש אולי מקום להזכיר מצב דומה ששרר בעיתונות הגרמנית ערב עליית המשטר הנאצי לשלטון, ותרם רבות לרפיון ההתנגדות למשטר הערייצות. מתוך כ-4,700 היומונים והשבועונים ששיצאו לאור בגרמניה בשנת 1933, היו

הנאצית משום שראו בה, בין היתר, מחסום נגד הקומוניזם. הפיצול הזה הקל על המשטר הנאצי להשתלט על הבסיס הכלכלי של המו"לות הגרמנית על-ידי רכישה כפויה של מניות חברות המו"לות (בנוסף לצווי סגירה ומיזוג): אם בראשית שנת 1933 היה חלקה של המפלגה בבעלות על בתי המו"לות לא יותר מ-2.5%, הצליחו חברות המו"לות של המפלגה להשתלט במשך הזמן על כ-82% ממנה. ההשתלטות

976 בטאונים של המפלגות הפוליטיות השונות מהימין, המרכז והשמאל; כ-82% היו בבעלות של בתי המו"לות של חברות משפחתיות או של קונצרנים כלכליים אדיריים. תולדותיה של "עיתונות המייצגת את אינטרסים הבעלים - Interessenpresse" בלע"ז החלה כבר בשנת 1870, אך ההשתלטות של בעלי הון שהעיתונות אינה מקצועם על המו"לות הגרמנית קיבלה תנופה בעקבות המלחמה והאינפלציה. בתי הוצאה-לאור הפכו לחברות אנונימיות, חבילות מניות נסחרו ככל סחורה אחרת ובעלות על עיתונים עברה מיד ליד מבלי שיוודע ברבים מיהם הבעלים האמיתיים. מצב זה אפשר לקונצרנים גדולים שייצגו אינטרסים כלכליים מובהקים להשתלט על חלק גדול של העיתונות. די להזכיר את קונצרן הוגנברג בעלי התעשייה הכבדה - לרבות תעשיית הנשק בחבל הרוהר, את קונצרן הוגו שטינס ואת משפחת הוק שתמכו בעקיפין במפלגה

ת'קוּן

בניגוד למה שנאמר בכתבה "העיתון של המשפחה" ("העין השביעית", גיליון מס' 23), לא הוגשה תביעה נגד בכירים ב"ידיעות אחרונות" כתוצאה מחקירה בחשד ששיחחו עובד מנהל מקרקעי ישראל כדי שישגי להם מסמכים הקשורים ליעקב נמרודי. אנחנו מצטערים על הטעות.

לא ביקשו לחקור בדבר. באותה תקופה היה האמון בבית-המשפט העליון ובהחלטותיו גדול מאשר עכשיו.

אין פלא אפוא שמערכת "הארץ" לא האמינה ליהודה ליטני. כדי להאמין לו היה עליה לפקפק גם בפסיקותיו של בית-המשפט העליון. אני רוצה גם להזכיר שאת המפנה שהביא לכך שחלק מהציבור התחיל לחשוד שהשב"כ עלול לשקר, וגם להשתמש בעינויים, גרמה התקשורת. פרשת אוטובוס קו 300, שהכבוד על חשיפתה מגיע לעיתון "חדשות" ולא למערכת המשפטית, שלא לדבר על זו הפוליטית, היא שהראתה שהשב"כ משקר גם

המשפט העליון. במקרים רבים, הנאשמים הורשעו רק על סמך הודאותיהם שהוצאו מהם בעינויים והם הכחישו אותן לאחר מכן. בעקבות זאת, נערכו "משפט זוטא" בבית-משפט צבאי. השופטים הצבאיים (ביניהם היו אנשים שאינם קצינים בקבע ואינם עורכי-דין, כמו יהושע בן-ציון, עד שהורשע בגניבת מיליונים מהבנק שניהל), תמיד ובלי יוצא מן הכלל היו מודיעים שהם מאמינים לחוקר (שהיה, כמובן, מכחיש את כל הטענות על עינויים).

אבל תלונתי העיקרית אינה על שופטים צבאיים, ואפילו לא על הרמטכ"ל שמינה אותם. תלונתי היא קודם כל נגד בית-המשפט

של בעלי אינטרסים כלכליים מובהקים על העיתונות הביאה במהרה למחלוקת קשה בדבר זכויותיו וחובותיו של עורך העיתון מכאן והמו"ל מכאן בכל הנוגע לצורתו, תוכנו ומדיניותו של העיתון. העיתונאים תבעו שיגדירו בחוק את יחסי עורך-מו"ל ושהחוק יגן על העיתונאי במילוי תפקידיו המקצועיים. לעומת זאת טענו בעלי העיתונים שהחוק כזה יצמצם את חופש ההתקשרות בחווי התעסוקה של העיתונאי. המחלוקת לא הוכרעה עד שגבלס שם לה קץ. "חוק העיתונות" מ-4.10.1933 נטל מהמו"ל כל השפעה על קביעת תוכנו של העיתון, קבע קריטריונים למי שיורשה לשמש כעיתונאי, והכפיף את העיתונאי להוראות כתיבה של תדריכי משרד התעמולה.

אפרים מרון

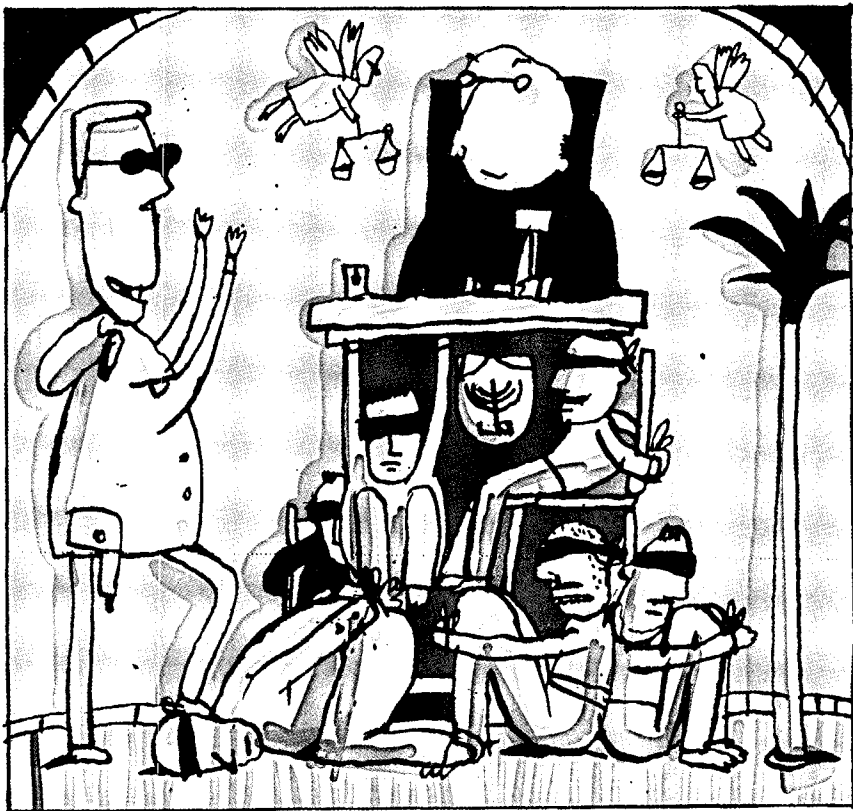
עבודת הדוקטורט של הכותב עסקה בהפעלת העיתונות הגרמנית על-ידי המשטר הנאצי

הציל את כבוד העיתונות

כמי שהיה פעיל משנת 1968 במערכה נגד העינויים שהתנהלו במסגרת הממשל הצבאי, ונגד שאר מיני דיכוי שבהם אכזריות התערה בה עם טיפשות עד שקשה היה להבחין איזה תכונה חזקה יותר, אני מאוד מעריך את פרסום מאמרו של יהודה ליטני "טלטלת נפש" ("העין השביעית", נובמבר 1999). יהודה ליטני ועוד מספר קטן של עיתונאים, כמו אמנון כפליק, הצילו את כבוד העיתונות העברית, וזאת גם כשנכשלו במאמציהם (כמו בסיפור הנוכחי) להביא את האמת האיומה לידעת הציבור.

עם כל הערכתי לפרסום סיפורו של ליטני, אני חושש שהוא יעורר אצל אנשים שלא הכירו את המציאות של השנים האלו רושם לא נכון על הגורם המרכזי להסתרת האמת על העינויים שבוצעו שנים רבות במסגרת הממשל הצבאי, ורושם זה עלול גם להשפיע בצורה מטעה על אחד הוויכוחים החשובים המתנהלים עכשיו בישראל. הגורם שהשפיע ביותר על התקשורת שלא להאמין שיש "אצלנו" עינויים, ולכן שלא להאמין ליהודה ליטני, היתה המערכת המשפטית, ובמיוחד בית-

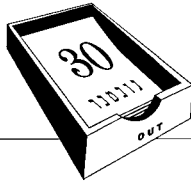

ליועדות ממשלתיות ומשתיל בתוכן "סוסים טרויאניים". לכן, המסקנה הראויה מסיפורו של יהודה ליטני היא שהתקשורת, על כל מגרעותיה, טובה יותר מהמערכת המשפטית כשצריך לגלות אמת לא נעימה.

ישראל שחק

הכותב היה יו"ר "הליגה לזכויות האדם" בין השנים 1970-1991

העליון ושופטיו. במקרים רבים, שבהם נאשמים הורשעו רק על סמך הודאות שהוצאו מהם בעינויים, הוגש ערעור לבית-המשפט העליון. במשך שנים רבות מאוד - אפילו שנים אחרי שעיתונות מחוץ לגבולות ישראל (בעיקר בבריטניה) פרסמה תיאורים מבוססים על עינויים שב"כ - סירבו שופטי בית-המשפט העליון להאמין אפילו במקרה אחד!) שמתבצעים עינויים בחדרי החקירה, ואפילו

1 בנובמבר. בג"ץ על הרכב רשות-השידור. שופטי בג"ץ הורו לממש" לת ישראל לנמק מדוע לא יבוטל הרכב מליאת רשות-השידור, על רקע טענות כי השיקולים באיזו המליאה לא תואמים את חוק רשות-השידור. ההחלטה התקבלה בעקבות עתירה של פורום היוצרים התיעו"דיים, איגוד בימאי הקולנוע והטלוויזיה ואיגוד התסריטאים בישראל.

2 בנובמבר. גלי-צה"ל ימשיכו לשדר. צה"ל איננו מתכוון לסגור את תחנת השידור הצבאית וגם לא להגביל את שידורי ההדשות שלה, אמר ראש אגף כוח-אדם במטכ"ל, אלוף יהודה שגב, בעת ביקור בגל"צ. הוא הבטיח כי יימשכו ההשקעות בתחנה, כולל הקמת בניין חדש, שיחליף את הבניין המיושן ביפו שבו שוכנת התחנה מאז שנות החמישים.

2 בנובמבר. התמוזות בכבלים. שתי חברות הטלוויזיה בכבלים, "תבל" ו"ערוצי זהב", פתחו בהליכים למיזוגן. על-פי דיווחים שונים החל מו"מ למכירת השליטה בחברת "ערוצי זהב" לחברת הכבלים "תבל" ולאיש העסקים אליעזר פישמן.

2 בנובמבר. יחסי-ציבור למשטרה. משטרת ישראל תסתייע בשירותיו של המשרד אדלר-חומסקי-ורשבסקי בתחום יחסי-הציבור. המשרד נבחר לאחר מכרז שערכה המשטרה, במאמץ להביא לשיפור תדמיתה בעיני הציבור, כדי להציג את פעילותה ולהגביר את אמינותה.

3 בנובמבר. פרסום באמצעות בג"ץ. חברי-כנסת עושים שימוש בעתירות שהם מגישים לבג"ץ, בין היתר כדי לזכות בסיקור תקשורת-תי - כך עולה ממחקר שערכו ד"ר מנחם הופנונג וד"ר יואב דותן, אשר הוצג בכנס של האגודה למשפט וחברה בירושלים.

5 בנובמבר. "מקור ראשון" לא הופיע. הופסקה הוצאתו לאור של שבועון הימין "מקור ראשון" בשל קשיים כלכליים. העיתון, שהחל להופיע בשנת 1997 ככלי ביטוי לעמדות ומניות, הופץ לאחרונה לכעשרים אלף מגויי-

ים, לדברי עורכו עמואל שילה. הוא נקלע לחובות, ולאחרונה נעשו מאמצים להעבירו לבעלות אחרת או למצוא פתרונות אחרים שיאפשרו את המשך הופעתו. בדצמבר חודשה הופעת העיתון.

7 בנובמבר. נדחתה עתירה נגד "עובדה". בית-המשפט המחוזי בתל-אביב דחה עתירה של איגוד מכוני הרישוי, שביקשו להוציא צו שימנע את שידור תוכנית הטלוויזיה "עובדה" בערוץ השני. לטענת מכוני הרישוי, כמה מן הקטעים בתוכנית, הנוגעים לדרך בדיקת מכוניות, היו מבוימים. מפיקי התוכנית דחו את הטענה.

8 בנובמבר. הכבלים - מונופול. חברות הטלוויזיה בכבלים מהוות מונופול בתחום שידורי הטלוויזיה הרב-ערוצית בתשלום, כך הכריז הממונה על ההגבלים העסקיים, ד"ר דוד תדמור. ההודעה נמסרה בעת דיון שערכה ועדת הכלכלה של הכנסת על פתיחת שידורי הטלוויזיה לתחרות. (ראו עמוד 6).

11 בנובמבר. "מסמך רביב" הותר לפרסום. שופטי בג"ץ התירו לפרסום מסמך המתעד דיון שנערך בפרקליטות המדינה בשנת 1996 ונוגע לעניינו של אבישי רביב, פעיל הימין וסוכן השב"כ. המסמך עמד להתפרסם כשבו עיים קודם לכן בתוכנית "משעל חם" בערוץ השני, אולם היועץ המשפטי לממשלה הודיע אז כי אם המסמך החסוי יפורסם - יינקטו הליכים משפטיים נגד העיתונאים. השופטים קיבלו את העתירה שהגיש העיתונאי יואב יצחק ומתחו ביקורת הריפה על היועץ המשפטי לממשלה אליקים רובינשטיין. בין היתר קבעו השופטים כי הגורם היחיד המוסמך לאסור פרסום הוא הצנזור הצבאי. השופטים גם קבעו כי איסור הפרסום איבד את משמעותו מרגע שהמסמך הופץ באתרים שונים באינטרנט. מיד בתום הדיון אישר הצנזור הצבאי הראשי, תת-אלוף יצחק שני, לפרסם את המסמך במלואו.

15 בנובמבר. מפיקים ובמאים חפנינים. שלושה אנשי קולנוע, ביניהם הבמאי דורון צברי, נעצרו בעת הפגנה שערכו יוצרים בתחומי הטלוויזיה והרדיו מול כינוס "עידן

חדש בענף התקשורת" שנערך בתל-אביב. המפגינים תבעו שלא להאריך את הזכויות לחברות הטלוויזיה בכבלים, משום שלטענתם אין החברות עומדות בתנאי הזיכיון, המחייב הפניית כספים להפקות מקוריות ישראליות.

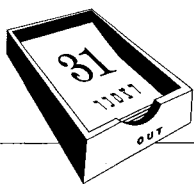
15 בנובמבר. ורדי ידוק את רשות-השידור. ראש הממשלה אהוד ברק מינה את אלוף (מיל') רפאל ורדי לבדוק את מצב מוסדות רשות-השידור. ורדי אמר גם להציע פתרון לחילוף הרשות מן התקלות שנגרמו עקב המשבר החריף בין היושב ראש גיל סמסנוב לבין המנכ"ל אורי פורת (ראו עמוד 38).

23 בנובמבר. נמרודי נעצר. מו"ל "מעריב", עופר נמרודי, נעצר על-ידי המשטרה, כחלק מן החקירה המתנהלת נגדו בחשד של קשירת קשר לביצוע רצח ושיבוש מהלכי משפט ומהלכי חקירה. נמרודי נעצר לאחר חיפוש ממושך שנערך בביתו.

26 בנובמבר. עימות בשידור חי. עימות טלוויזיוני בשידור חי בין העיתונאי אמנון אברמוביץ' לעורך-הדין דן אבי-יצחק, פרק" לטו של עופר נמרודי. בשידור התוכנית השבועית "יומן" תקף אבי-יצחק בחריפות רבה את אברמוביץ' וטען כי היה עליו לפסול עצמו מטיפול בפרשת נמרודי בגלל מעורבו תו האישית בנושא, כעובד "מעריב" לשעבר.

29 בנובמבר. נגד פרסומות בגל"צ. מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו החליטה להצטרף למאבקן של תחנות הרדיו האזוריות נגד שידורי פרסומות מסחריות וחסויות בגלי-צה"ל. בדיון שקיימה המועצה נמתחה ביקורת קשה על כך שגל"צ "הולכת ומשתלטת גם על שוק הפרסום, והופכת לתחנה מסחרית לכל דבר ועניין".

30 בנובמבר. הכתב: ראש העירייה. תוכנית החדשות "תחנה מרכזית" העמידה לרשות ראש עיריית תל-אביב-יפו רון חולדאי כתב וצוות טלוויזיה, כדי להכין כתבה לסיכום השנה הראשונה לכהונתו. הכתבה שולבה במסגרת תוכנית מיוחדת לסיכום השנה. על הכתבה נמתחה ביקורת בטענה שהיא היתה "שידור תעמולה ויחיצנות" מטעם ראש העירייה. ■

1 בדצמבר. זכרונות איראנגייט. מסמך העוסק בפרשת איראנגייט - מכירת נשק מִישראל לאיראן בשנות השמונים כדי לסייע בשחרור בני-ערובה אמריקאים בלבנון - נתגלה ברשותו של החוקר הפרטי עודד בן-דב, הנחקר בפרשת החשדות נגד עופר נמרודי. בין הדמויות המרכזיות מן הצד הישראלי של הפרשה היו איש העסקים יעקב נמרודי (אביו של עופר) ועמירם ניר ז"ל.

1 בדצמבר. יו"ר חדש למועצת הכבלים והלוויין. שר התקשורת בנימין בן-אליעזר הודיע על כוונתו למנות את עורכת-הדין דורית ענבר ליושבת-ראש המועצה לכבלים ולוויין. ענבר, אשר אמורה להחליף בתפקיד את עורך-הדין צבי האוור, היא שותפה במשרד עורכי-דין ועסקה בדיני תקשורת ותאגידים.

2 בדצמבר. קוונזיצוב פוטר. עורך העיתון בשפה הרוסית "וסטי", אדוארד קוונזיצוב, סיים את תפקידו. לדברי מקורביו, פוטר קוונזיצוב על ידי מו"ל "ידיעות אחרונות", הבעלים של "וסטי", בשל עמדותיו הימניות. קודם לכן היה קוונזיצוב עורך העיתון "ורמיה" שהופיע בהוצאת "מעריב" (ראו עמוד 34).

2 בדצמבר. עיתונאי "ידיעות אחרונות" נגד אגודת העיתונאים. ועד עיתונאי "ידיעות אחרונות" ביקש מבית-המשפט המחוזי בתל-אביב להוציא צו מניעה זמני נגד ועד אגודת העיתונאים בתל-אביב. לטענת הפונים, ועד אגודת העיתונאים פועל לניתוק נציגי העיתון מן הוועד. לטענתם, לא הוזמנו נציגיהם לשיבות הוועד שבהן נידונו תנאי פרישתו של המנכ"ל רוי גוטרמן ולמכרו לבחירת המנכ"ל הבא.

5 בדצמבר. יעקב נמרודי נחקר. איש העסקים יעקב נמרודי נחקר במשטרה בקשר לחשדות הקשורים לחקירה נגד בנו, עופר נמרודי, וכן לחשד בהתזקת מסמכים סודיים הקשורים לפרשת "איראנגייט". יעקב נמרודי די מכהן כממלא-מקום יושב-ראש מועצת המנהלים של "מעריב" מאז נחשפו החשדות נגד עופר נמרודי.

6 בדצמבר. סקס מצוור באוניברסיטה. "תזה", עיתון אגודת הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב, הופיע בגרסה מצוונרת, לאחר שיושב-ראש האגודה פסל קטעים מגיליון מיוחד שהוקדש כולו לסקס. הגיליון המקורי של העיתון נגנב, ובמקומו הודפס גיליון ללא חלק מן התצלומים והטקסטים שהיו בגרסה המקורית.

12 בדצמבר. בן-עמי וביילין מסתייגים. השר לבטחון פנים, שלמה בן-עמי, ושר המשפטים, יוסי ביילין, מסתייגים מכוונת "ועדת וינוג" רד" להגביל בחוק בצורה חמורה את הפרסום מים מחקירות המשטרה. טיוטת מסקנות הוועדה, בראשות השופט בדימוס אליהו וינוגרד, כוללת בין היתר המלצות שיאסרו לפרסם חומר חקירה או דברים שנאמרו על-ידי נחקרים, וענישת מדליפים. לדברי השר בן-עמי, "כל עניין החיסיון ההרמטי אולי נשמע נכון, אך הוא איננו ישים". הוועדה הוקמה בשנה שעברה כדי לגבש המלצות בעניין פרסומים מחקירות המשטרה.

14 בדצמבר. מאסר בפועל למפעיל תחנה פיראטית. לראשונה הוטל עונש מאסר בפועל על אדם שהורשע בהפעלת תחנת רדיו פיראטית. בית-המשפט ברמלה הטיל עונש של שמונה חודשי מאסר בפועל וקנס של 200 אלף ש"ח על שלום נתמני, שהורשע בהפעלת תחנת "רדיו סנטר" הבלתי חוקית.

19 בדצמבר. המאמר פורסם. העורכת הודחה. אילנה שבו, עורכת מדור "דעות" בעיתון "ידיעות אחרונות", הועברה מתפקידה על-ידי עורך העיתון משה ורדי, לאחר שהתנגדה לפרסם מאמר מאת עורך-הדין דן אבי-יצחק, פרקליטו של עופר נמרודי. במאמר מתח הפרקליט ביקורת על העיתונאי אמנון אברמוביץ. קודם לכן ביקש אבי-יצחק לפרסם את המאמר ב"מעריב" וב"הארץ", אך נדחה.

19 בדצמבר. היוצרים "מתנתקים מהכב"לים". פורום היוצרים בתחום הקולנוע, הכולל שחקנים, מפיקים, במאים ועובדים נוספים, הפגינו בתל-אביב במתאה על סירוב חברות הכבלים בטלוויזיה להגדיל את אחוזי ההפקה המקורית. ההפגנה הסתיימה מול משרדו של איש העסקים אליעזר פישמן,

שבו מתמקדת חלק מן הביקורת של היוצרים. 22 בדצמבר. בג"ץ בעד "דין ודברים". שופטי בג"ץ הורו למליאת רשות-השידור לדון שוב בשידורה של תוכנית הרדיו בנושאי חוק ומשפט "דין ודברים" בעריכת משה נגבי.

22 בדצמבר. המסך הוחשך בגלל "כלבוטק". שידורי הערוץ הראשון הופסקו מהשעה שבע וחצי בערב ועד סיום השידורים בשל עיצומי העובדים, במחאה על ההסכם שנחתם עם רפי גינת על הפקתה המחודשת של תוכנית הצרכנות "כלבוטק" באמצעות מפיקים חיצוניים.

24 בדצמבר. "רשות-השידור על סף קריסה". מבקר המדינה, אליעזר גולדברג, פרסם דו"ח ביקורת חמור על המצב ברשות-השידור, וקבע בין היתר כי הרשות עומדת על סף קריסה. המבקר סקר את מערכת היחסים הקשה בין יושב-ראש הוועד המנהל, גיל סמסונוב, לבין המנכ"ל, אורי פורת, וקבע כי ראש הממשלה חייב להתערב בהקדם בנעשה ברשות. במקביל מצפים ברשות-השידור לממצאי הדו"ח שיגיש אלוף (מיל') רפאל ורדי, על-פי בקשת ראש הממשלה אהוד ברק.

26 בדצמבר. הוגש כתב-אישום נגד נמרודי. שמונה אישומים, שהעונש המצטבר עליהם מגיע ללמעלה משבעים שנות מאסר, כוללים בכתב-אישום נגד עופר נמרודי שהוגש לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב. סעיפי האישום כוללים ניסיון לקשירת קשר לביצוע רצח, שיבוש מהלכי משפט, הדחה בעדות בנסיבות מחמירות, הטרדת עד בנסיבות מחמירות ומתן שוחד. בבקשה למעצר עד תום ההליכים שהוגשה במקביל, נאמר כי מכתב-האישום "עולה תמונה חמורה ביותר לפיה נמרודי לא בחל באמצעים כדי לשבש, להשחית ולפגוע באושר שלטון החוק במדינת ישראל. מעשיו של המשיב [נמרודי] לא היה להם אחר ורע במדינת ישראל שכן תעוזתו הרבה גרמה לו לפנות לגורמי משטרה החל במפכ"ל, עבור בנציבים, המשך בתת-ניצב, וכלה בחוקרי היחידה לחקירות בינלאומיות, אשר היו מופקדים על חקירתו. כל זאת במטרה לדלות פרטים ומידע על מהלכי החקירה ולשבשה". ואכן תומר ראיות חסוי הגיע לידעתו (ראו עמוד 12).